

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování

Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita
Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

**Restaurování vybraných malovaných výjevů na klenbě kaple sv. Václava
v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech**

David Svoboda, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. art. Jan Vojtěchovský

Odborný konzultant: prof. PhDr. Petr Fidler

Bakalářská práce

2016

Univerzita Pardubice
Fakulta restaurování
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **David Svoboda, DiS.**
Osobní číslo: **R12006**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita**
Název tématu: **Restaurování vybraných malovaných výjevů na klenbě kaple sv. Václava v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech**
Zadávací katedra: **Ateliér restaurování malby a sgrafita**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce je prací, ve které student dokládá, že je schopen samostatně provést komplexní restaurátorský zákrok. Davidu Svobodovi byly přiděleny dva malované výjevy ve štukových rámcích, jeden v jihovýchodní části klenby kaple, jeden na vítězném oblouku při vstupu do kaple směrem z lodi. Jedná se o výjevy s námětem "Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely" a pašijový výjev "Kristus na hoře Olivetské". Výjev na klenbě má tvar oválu, jeho rozměry jsou 75 x 58 cm. Výjev na vítězném oblouku o rozměrech 47,5 x 36,5 cm je namalován do štukové kartuše, rovněž v zásadě oválného tvaru. Tentokrát je však tvar určován akantovými rozvilinami, které vytvářejí po okrajích výjevu vybíhající cípy. Oba výjevy, avšak především ten na klenbě, jeví známky znečištění a rozsáhlých rustikálních přemaleb. Je zřejmé, že po odstranění přemaleb, které dílo esteticky znehodnocují, budou odhaleny poměrně rozsáhlé úbytky originální barevné vrstvy.

Na vybraných úsecích má student nejdříve provést restaurátorský průzkum zacílený jak na originální techniku malby výjevů a povrchových úprav na štukách, tak i na rozbor poškození a určení sekundárních zákroků. V závěru restaurátorského průzkumu musí být student schopen vyhodnotit všechna zjištění provedená in situ, stejně jako v rámci laboratorního průzkumu. Následně vypracuje detailní verzi návrhu na restaurování, která bude schválena vedoucím práce. Na základě schváleného návrhu bude proveden restaurátorský zákrok. Průběh prací bude konzultován jak s vedoucím práce, tak i se zástupcem investora a s představiteli památkové péče. Nedílnou součástí bakalářské práce je vyhotovení restaurátorské dokumentace přiděleného úseku malby. Vedoucí práce určí, které součásti této dokumentace se stanou součástí celkové restaurátorské dokumentace, jež bude odevzdána investorovi a na příslušné pracoviště NPÚ.

Vzhledem k předpokládaným úbytkům původní barevné vrstvy bude student kromě náročného čištění a konsolidace nucen řešit i otázku následných retuší a rekonstrukcí, které jsou vzhledem k liturgické funkci interiéru požadovány vlastníkem i zástupcem odborné složky památkové péče. Pro rekonstrukci proto vytvoří student barevnou studii ve vodorozpustné technice na papír.

Student rovněž provede rešerši literatury a pramenů týkající se témat zobrazených na restaurovaných výjevech. Poté, co shromáždí a zpracuje potřebnou literaturu k tématu, se bude snažit o nalezení možných inspiračních zdrojů klockotských maleb, a to jak psaných, tak i obrazových. Výsledkem práce by mělo být celkové vyhodnocení nalezených souvislostí mezi náměty a vyobrazením scén, stejně jako porovnání s analogiemi. Tato část práce může posloužit i při případných rekonstrukcích chybějících částí malby. Obdobný přístup jako u malovaných výjevů by měl být aplikován i u souvisejících nápisů.

Po formální stránce dodrží student pravidla psaní bakalářských prací, stanovená na FR UPa.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. Mora P., Mora L., Philippot P.: Conservation of Wall Paintings. London 1984.
  2. Slánský, B.: Technika malby I a II. Praha 2003
  3. Vaněček I.: Nástěnné malby. VŠCHT Praha 1997.
  4. Zelinger J. a kolektiv: Chemie v práci konzervátora a restaurátora. Praha 1987.
  5. Dvorský J. Fučíková E. (edd.): Dějiny českého výtvarného umění II/2, Praha 1989.
  6. Hall J.: Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění, Praha 1991.
  7. Herout J., Slabikář návštěvníků památek. Středisko památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, Praha, 1980
  8. Ourodová L.: Klokoty: Poutní místo, Tábor 201
  9. Ourodová L.: Světecké obrazové cykly na jihu Čech. Vyd. 1. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2011
  10. Bartůňková L., Vojtěchovský J.: Restaurování nástěnných maleb v kupoli presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech, Restaurátorská dokumentace, Litomyšl 2012
  11. Bartůňková L., Vojtěchovský J.: Restaurování nástěnných maleb v západní části presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech, Restaurátorská dokumentace, Litomyšl 2013
- Student dohledá a použije i další literaturu potřebnou ke zdárnému dokončení práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. art. Jan Vojtěchovský

Ateliér restaurování malby a sgrafita

Datum zadání bakalářské práce:

15. září 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

9. srpna 2016

L.S.

Ing. Karol Bayer
děkan

Mgr. art. Jan Vojtěchovský
vedoucí ateliéru

V Litomyšli dne 8. srpna 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „*Restaurování vybraných malovaných výjevů na klenbě kaple sv. Václava v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech*“ vypracoval samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst.1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice (Dislokované pracoviště – Fakulta restaurování, Litomyšl).

V Litomyšli, dne 5. 8. 2016

.....
Jméno Příjmení

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu práce Mgr. art. Janu Vojtěchovskému za cenné rady a připomínky, odborné vedení a ochotu pomoci nejen při vypracování této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje restaurování vybraných maleb na klenbě a vítězném oblouku kaple sv. Václava v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klokočech. Práce je složena z restaurátorského průzkumu a dokumentace restaurátorského zásahu, kterou doplňuje obrazová a grafická příloha. Restaurátorský průzkum je rozšířen o dohledání grafických a textových předloh a vytvoření podkladů pro rekonstrukce.

Klíčová slova

restaurátorská zpráva, nástěnná malba, štuková výzdoba, 17. století, baroko, olejomalba, sv. Václav, rekonstrukce

Title

Restoration of Selected Mural Scenes on the Vault of St. Wenceslas Chapel in the Church of the Assumption of the Virgin Mary in Klokočy

Annotation

Bachelor thesis deals with restoration of selected paintings on the vault and triumphal arch of Saint Wenceslaus chapel in the Church of Virgin Mary's Assumption in Klokočy. The content of this work is restoration research description and documentation of restoration work accompanied with visual and graphical supplements. Restoration research is expanded by graphic and text original templates investigation and procreation of basis for reconstruction.

Keywords

restoration report, mural painting, stucco decorations, 17th century, baroque, oilpainting, saint Wenceslas, reconstruction

---

Obsah

1	Úvodní údaje	10
1.1	Lokace památky.....	10
1.2	Údaje o památce	10
1.2.1	Údaje o objektu	10
1.2.2	Údaje o díle.....	10
1.3	Údaje o akci	11
1.4	Údaje o dokumentaci.....	11
2	Úvod	12
3	Průzkum	13
3.1	Metody průzkumu	13
3.2	Uměleckohistorický průzkum.....	13
3.2.1	Historie objektu	13
3.2.2	Grafická předloha	15
3.2.2.1	Sv. Václav	15
3.3	Restaurátorský průzkum	17
3.3.1	Popis objektu.....	17
3.3.2	Popis medailonů.....	18
3.3.3	Vizuální průzkum v rozptýleném denním světle.....	18
3.3.4	Vizuální průzkum v bočním ostrém světle	20
3.3.5	Vizuální průzkum UV luminiscence	20
3.3.6	Průzkum pomocí snímků pořízených v IR režimu.....	21
3.3.7	Průzkum perkusní metodou – poklepem	21
3.3.8	Sondážní průzkum.....	21
3.3.9	Chemicko-technologický průzkum.....	22
3.4	Vyhodnocení průzkumu.....	23
3.4.1	Zjištění z předchozích průzkumů	23
3.4.2	Historický vývoj díla.....	24
3.4.2.1	Původní technika restaurované vrstvy – pravděpodobně 1712	24
3.4.2.2	Následující vrstvy.....	25
3.4.3	Současný stav díla	26
4	Zkoušky technologie a materiálů.....	27
4.1	Čištění a redukce druhotných barevných vrstev.....	27
4.1.1	Cíle provedených zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev.....	27
4.1.2	Lokalizace zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev	27
4.1.3	Použité metody a materiály zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev	27
4.1.4	Výsledky zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev	28
4.1.5	Vyhodnocení a vybraný postup zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev	28
5	Záměr	30
5.1	Shrnutí průzkumu a zkoušek.....	30
5.2	Návrh koncepce restaurátorského zásahu	31
5.3	Návrh postupu prací restaurování	31
6	Restaurování	33
6.1	Postup restaurátorských prací.....	33

6.1.1	Čištění a redukce sekundárních vrstev.....	33
6.1.2	Odkryv štuků kolem maleb, odkryv a čištění nápisů.....	35
6.1.3	Injektáž.....	35
6.1.4	Tmelení a rekonstrukce štuků.....	35
6.1.5	Celková fixáž povrchu barevných vrstev.....	36
6.1.6	Fixáž nápisu a konsolidace štukové výzdoby.....	36
6.1.7	Podklady pro rekonstrukce.....	37
6.1.7.1	Grafická předloha.....	37
6.1.7.2	Nápisy pod výjevy.....	37
6.1.8	Retuš.....	40
6.1.9	Povrchová úprava štuků.....	41
6.2	Použité materiály.....	41
6.3	Nová zjištění.....	42
6.4	Doporučený režim památky.....	42
7	Závěr.....	43
8	Seznam literatury, pramenů a použitých zkratk.....	44
8.1	Seznam literatury.....	44
8.2	Seznam pramenů.....	44
8.3	Seznam internetových odkazů.....	45
8.4	Seznam použitých zkratk.....	45
9	Přílohy.....	46
9.1	Grafická dokumentace.....	46
9.2	Fotografická dokumentace.....	53
9.3	Obrazové přílohy.....	88
9.4	Seznam grafické, fotografické a obrazové dokumentace.....	98
9.5	Textové přílohy.....	103

---

1 Úvodní údaje

1.1 Lokace památky

- **Stát:** Česká republika
- **Historická země:** Čechy
- **Diecéze:** českobudějovická
- **Kraj:** Jihočeský
- **Okres:** Tábor
- **Obec:** Tábor-Klokoty
- **Adresa:** kostel Nanebevzetí Panny Marie, Staroklokotská 1, 390 03 Tábor
- **GPS souřadnice:** N 49°24.863', E 14°38.713'

1.2 Údaje o památce

1.2.1 Údaje o objektu

- **Název objektu:** kostel Nanebevzetí Panny Marie, kaple sv. Václava
- **Datace:** 12. století, barokní přestavba 1701–1714
- **Sloh:** baroko
- **Typ objektu:** nemovitá kulturní památka
- **Číslo rejstříku ÚSKP:** KP/33854/3-4878
- **Datum zapsání do seznamu ÚSKP:** 3. 5. 1958
- **Parcelní číslo:** 1
- **Číslo popisné:** 1
- **Vlastník:** Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, Staroklokotská 1, Klokoty, 39003 Tábor

1.2.2 Údaje o díle

- **Název:** nástěnné malby a štuková výzdoba na vítězném oblouku a klenbě v boční kapli sv. Václava
- **Datace:** baroko, 1712
- **Umělecký sloh:** baroko
- **Autor:** neznámý (nesignováno)

- **Vymezení restaurované části:** klenba (K2) – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely*; vítězný oblouk (O2) – *Kristus na hoře Olivetské*
- **rozměry:** výjev K2 – 58 × 75 cm (0,32 m²); výjev O2 – 36,5 × 47,5 cm (0,11 m²)
- **Materiál a technika:** figurální kompozice – olejomalba na vápenné omítce; nápisy pod výjevem na klenbě a nápis na štku na vítězném oblouku – vápenné secco?
- **Předešlé známé zásahy na díle:** v minulosti byly nástěnné malby pravděpodobně několikrát upravovány – registrujeme dva druhy sekundárních barevných vrstev rozdílnými technikami

1.3 Údaje o akci

- **Zadavatel:** Římskokatolická farnost Tábor-Klokoty, Staroklokotská 1, 390 03 Tábor
- **Památkový dohled:** NPÚ, ÚOP, České Budějovice
- **Restaurátorský záměr:** Josef Novotný, 2007
- **Závazné stanovisko:** 6. 2. 2008, S00FX00BXTFY
- **Zhotovitel:** David Svoboda DiS., Univerzita Pardubice, Fakulta restaurování, Jiráskova 3, 570 01, Litomyšl
- **Odborný garant za FR UPa:** Mgr. art. Jan Vojtěchovský
- **Na dalších částech pracovali:** Mgr. art. Jan Vojtěchovský, studenti Fakulty restaurování UPa (Verena Fialová, Eliška Miklovičová, David Svoboda, DiS., Adéla Škrabalová), MgA. Lenka Slouková
- **Odborné konzultace:** Ing. Renata Tišlová, Ph.D., Katedra chemické technologie, FR UPa; PhDr. Martin Mádl, Ph.D.
- **Termín započetí a ukončení akce:** březen–červenec 2016

1.4 Údaje o dokumentaci

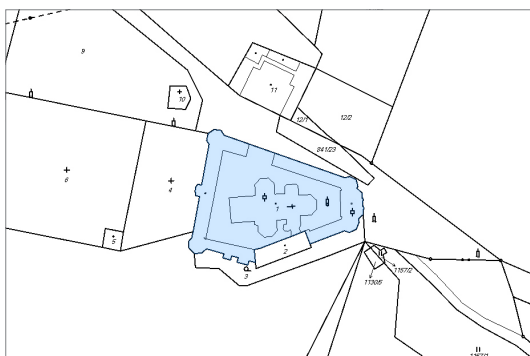
- **Autor:** David Svoboda, DiS
- **Autor fotografií:** David Svoboda, DiS
- **Počet stran textu dokumentace:** 34
- **Počet fotografií v obrazové příloze:** 65
- **Počet grafických příloh:** 6
- **Počet textových příloh:** 3
- **Místo uložení:** RF UPa – archiv fakulty, Jiráskova 3, 570 01 Litomyšl

© Restaurátorská dokumentace je chráněna ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů s tím, že právo k užití ve smyslu zákona číslo 20/1987 sb. v plném znění (o památkové péči) má objednavatel a příslušný orgán památkové péče.

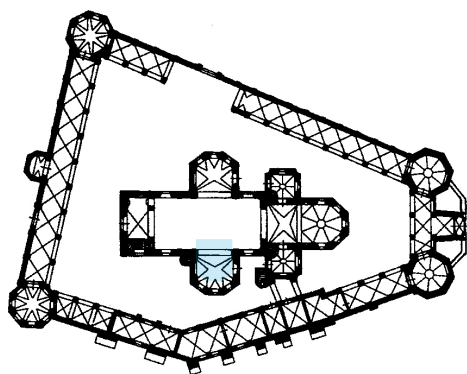
2 Úvod

Restaurátorský zásah zahrnoval dva výjevy, jeden na oblouku kaple sv. Václava označeného jako O2 – *Kristus na hoře Olivetské* a druhý v klenbě označený jako K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely*. Na obrázku [Obr. 03 str. 12] jsou vymezeny restaurované části. Nejprve byl proveden restaurátorský průzkum a uměleckohistorický průzkum, v rámci kterého byly dohledány grafické předlohy. Následně proběhlo kompletní restaurování obou malovaných zrcadel, nápisů (pro které byly nalezeny předlohy ve formě biblických textů) a štukových dekorů v bezprostřední blízkosti malby. Restaurátorský zásah obsahoval rozsáhlé snímání a redukci druhotných barevných vrstev, které se na výjevu na klenbě skládaly ze dvou druhů – na bázi tempery a oleje. Dále byly na základě dohledaných podkladů zpracovány přípravné kresby pro rekonstrukce. Na malbách byly provedeny rozsáhlé retuše s rekonstrukcemi.

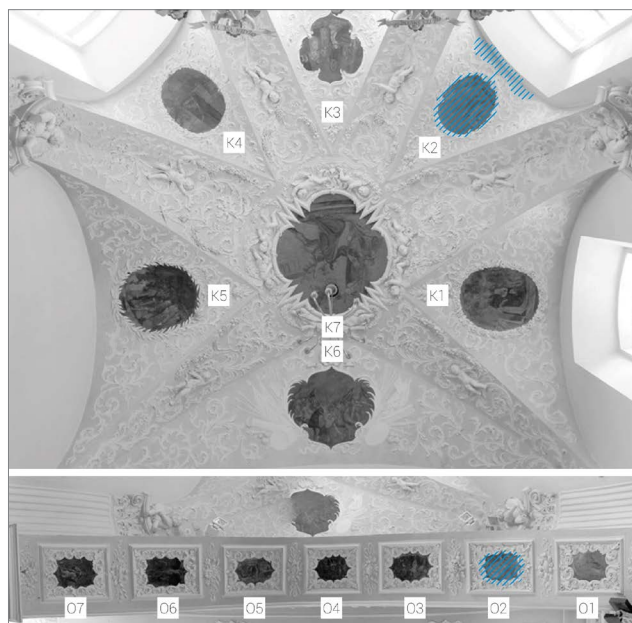
Hlavním cílem bakalářské práce bylo popsání malované výjevy a nápisy v kapli zrekonstruovat. Hlavními důvody rekonstrukce památky je liturgického využití kaple a její vysoká návštěvnost poutníky.

Obr.01 Katastrální mapa – situace a umístění objektu

Obr.02 Půdorys poutního místa Klokočy s vyznačenou kaplí sv. Václava

Obr.03 Grafické znázornění restaurované části na vítězném oblouku (O2) a klenbě (K2) kaple sv. Václava v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klokočech

3 Průzkum

3.1 Metody průzkumu

- uměleckohistorický průzkum
- restaurátorský průzkum
  - vizuální průzkum v rozptýleném denním světle a v ostrém bočním nasvícení
  - vizuální průzkum UV luminiscence
  - vizuální průzkum v IR spektru
  - restaurátorský sondážní průzkum
  - fotografická a grafická dokumentace
- přírodovědný (chemicko-technologický) průzkum

3.2 Uměleckohistorický průzkum

3.2.1 Historie objektu

Údajně první dřevěný kostelík na klokotském návrší byl podle legendy vystavěn ve 12. století. První písemná zmínka pak pochází z roku 1220, kdy jej vlastnil Vítek z Prčice. Podle ústní tradice stála nedaleko dřevěného kostelíka přibližně od 13. stol. do 20. let 15. stol. na klokotském návrší dřevěná tvrz, která byla následně vypálena (archeologický průzkum však existenci tvrže na klokotském návrší nepotvrdil). Ve 13. stol. se z klokotského návrší stalo poutní místo díky zázračnému prameni a mnohým zjevením Panny Marie v místě, které se nachází 1000 kroků (přibližně 500 m) od areálu. Na památku zjevení byla nad pramenem postavena kaple s obrazem Panny Marie Klokotské od dominikánského malíře ze Sezimova Ústí.

Písemná zmínka o vysvěcení nového kostela je připsána datu 15. srpna roku 1392. Důvodem byla nadále nevyhovující kapacita staršího kostelíka. Do nové stavby byl přesunut i obraz Panny Marie. Podle legendy byl kostelík vysvěcen Janem z Pomuku (Nepomucký, 1340–50(?) – 1393¹) rok před jeho mučednickou smrtí.²

Na jaře roku 1421 se v blízkosti Klokot usadili Adamité, přívrženci radikální husitské sekty. To Jan Žižka z Trocnova nechtěl trpět, a tak nechal asi sedmdesát Adamitů zavřít do fary nedaleko dřevěného kostelíka a faru spálil. Pro připomenutí této události byl postaven v roce

---

1 HALL, James. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008. ISBN 9788071859024. na str. 189

2 OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4. na str. 8

1996 na návsi v Klokotech památník s nápisem „*Táborští pikarti 1421*“.³ Klokotský kostelík, fara a tvrz byly poškozeny a poutní rozvoj byl na dlouhou dobu zastaven. Kolem roku 1447 byl kostelík opraven a v roce 1520 byl přestavěn, protože již nadále nevyhovoval svou kapacitou. Při obnově kostela se údajně pod nepoškozeným zvonem našel obraz Panny Marie Klokotské.

K dalšímu rozšíření došlo po roce 1547. V letech 1648–1672 byl kostel předán pod správu premonstrátů z Želivi a Milevska. Zakladatelem soudobého kostela se stal benediktinský prelát P. Didactus z Convero, který stál za odkoupením původního kostelíka roku 1679 od premonstrátů.

Podle dochovaných kreseb [Obr. 71 str. 90] byl kostelík v druhé polovině 17. stol. patrně jednolodní s vysokou valbovou střechou a sanktusníkem. Fasáda byla hladká bez členění. Na východní straně kostelíka stála nízká věžička na šestiúhelném půdorysu se zvonem. Roku 1661 byly ke kostelu přistavěny dvě kaple.

V 17. a 18. stol., kdy vrcholila mariánská úcta a byla snaha o velkolepé stavební úpravy poutních míst, byl také vypracován projekt na úpravu klokotského kostela a jeho okolí, který byl roku 1701 pozměněn a tak v letech 1701–1746 vznikl na místě původního gotického kostela poutní areál [Obr. 73 str. 91]. Kdo provedl realizovaný návrh, není známo. Ale podle účtů z let 1703–1705 je doložen vedoucí stavby neznámý polír (dozorce stavby) z Ratibořických Hor, zednický mistr Jiří Beránek se svými tovaryši a štukatér Jan Kykinwais. V roce 1710 byl kostel dokončen. Boční kaple k hlavní lodi byly přistavěny o několik let později – kaple sv. Václava roku 1712 a sv. Josefa roku 1714. Po dostavbě dostal kostel půdorys dvojramenného kříže [Obr. 72 str. 90]. Poté byly postupně dostavovány další části objektu jako zeď ambitu, rohové kaple a roku 1743 rezidence. V roce 1746 vznikla pod kostelem zaklenutá krypta pro zesnulé kněze.⁴

Ohledně oprav a restaurátorských zásahů se nedochovalo mnoho bližších informací. Je patrné, že zde došlo k několika neodborným zákrokům jak ve štukové výzdobě, tak na malbách. V 60. letech 19. stol. proběhly velké opravy celého poutního areálu, kdy byl také nově vymalován presbytář. V průběhu 30. let 20. stol. proběhly další opravy celého areálu, které měl na starost pražský architekt Major. Za komunistické totality kostel chátral a proběhly pouze drobné opravy. V roce 1969 byla položena nová mramorová dlažba a vymalovány prostory kostela, včetně nástropních obrazů.⁵ Podle vzpomínek pamětníků je doloženo neodborné restaurování ze 70. let 20. stol.,⁶ které se může vztahovat k opravám z roku 1969.

---

3 Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Klokoty [online]. c2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Klokoty&oldid=13462269>

4 OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4

5 OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4

6 Restaurátorský průzkum a dokumentace: Restaurování nástěnných maleb a štukové výzdoby v prostoru jižní oratoře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech. Litomyšl, 2014.

Poslední restaurátorské zásahy z let 2012–2015:

2012 – Restaurování nástěnných maleb a štukové výzdoby ve východní části presbytáře⁷

2013 – Restaurování nástěnných maleb a štukové výzdoby v západní části presbytáře⁸

2014 – Restaurování nástěnných maleb a štukové výzdoby v prostorách jižní oratoře⁹

2015 – Restaurování nástěnných maleb a štukové výzdoby v kapli sv. Josefa¹⁰

3.2.2 Grafická předloha

Při dohledávání výjevů sv. Václava byl nalezen obraz: *Sv. Václav dává kácet modly a stavět pohanské chrámy* [Obr. 75 str. 93] z roku 1641 od Karla Škréty (1610–1674) [Muzeum umění Olomouc, inv. č. O 476]¹¹. Na základě toho byly prohledány publikace z výstav a v jedné z nich nalezena grafika, podle které K. Škréta namaloval jeden z obrazů. Z pramenů bylo zjištěno, že se jedná o Svatováclavskou legendu: „*D. WENCESLAO Bohemorum DUCI ac MARTYRI inclyto SERTVM Ortus Vitae Necis e duabus Supra triginta Iconibus, totidemque Tetrastichis velut e Rosis quibusdem Contextum*“ z roku 1649¹². Kniha obsahovala grafické listy ke všem výjevům na klenbě, přičemž u jednoho nepřejímá kompozici přesně, ale jde o kombinaci několika výjevů z grafických listů (*sv. Václav jako ochránce českého vojska*). [Obr. 74 str. 92]

3.2.2.1 Sv. Václav

Václav – *Wenceslaus* je křesťanský světec a mučedník, český kníže z rodu Přemyslovců a hlavní patron českého státu, jeho knížat a králů, nazývaný jako „*dědic českého státu*“.

Život sv. Václava

Václav se narodil roku 903 na Stochově – jak praví některé z legend. Byl synem knížete Vratislava a kněžny Drahomíry. Malého Václava vychovávala jeho babička Ludmila a společně s knězem Pavlem ho oba vedli ke zbožnosti. Později navštěvoval „*latinské vysoké učení*“ na Budči. Podle legend již od mládí projevoval svou zbožnost pěstováním vína a obilí pro eucharistii. Roku 923 se stal knížetem. Bohužel jeho politika se nelíbila jeho bratru Boleslavovi, který ho pozval roku 935 na hostinu na svůj hrad ve Staré Boleslavi. Když šel sv. Václav do kostela

7 BARTŮŇKOVÁ, Lucie a Jan VOJTĚCHOVSKÝ. Restaurátorský průzkum a dokumentace: Restaurování nástěnných maleb v kopuli presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech. Litomyšl, 2012.

8 BARTŮŇKOVÁ, Lucie a Jan VOJTĚCHOVSKÝ. Restaurátorský průzkum a dokumentace: Restaurování nástěnných maleb v západní části presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech. Litomyšl, 2013.

9 Restaurátorský průzkum a dokumentace: Restaurování nástěnných maleb a štukové výzdoby v prostoru jižní oratoře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech. Litomyšl, 2014.

10 zpráva ještě nebyla zpracována

11 Muzeum umění Olomouc. Škréta, Karel: Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely [online]. Olomouc [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: <http://www.olmuart.cz/sbirky/obrazy--44/karel-skreta--309/>

12 AEGIDIUS A SANCTO IOHANNE BAPTISTA. D. WENCESLAO Bohemorum DUCI ac MARTYRI inclyto SERTVM Ortus Vitae Necis e duabus Supra triginta Iconibus, totidemque Tetrastichis velut e Rosis quibusdem Contextum. 1. Praha: Johannes Břilina, 1649, 124 s.

sv. Kosmy a Damiána k modlitbě, dal ho Boleslav najatými vrahy zavraždit. V tomto kostelíku byl pak pohřben. O tři až čtyři roky později dal Boleslav jeho tělo převézt do Prahy a uložit do jedné z apsid svatovítské rotundy.

Za Karla IV. byla parléřovskou hutí vystavěna nad hrobem sv. Václava nová kaple. Od poloviny 14. stol. byla na lebku sv. Václava uložena svatováclavská koruna – symbol české státnosti.¹³

Časté zobrazení a atributy

Jeho skutky byly často vyobrazovány v 17. a 18. století. Jedny z nejčastěji se objevujících jsou: jak mlátí obilí a vymačkává či lisuje víno; jak osvobozuje vězně; jak ničí šibenice; jak vykupuje otroky a pohanské děti; jak vyučuje pohanské děti; jak kácí pohanské modly; jak staví nové chrámy; jak přisluhuje při mši; jak nosí dříví chudým; jak hostí sirotky a podobně.

Úcta ke sv. Václavu od 11. stol. nikdy neustala. Jeho život i mučednická smrt byla zobrazena v mnoha legendách – Gumpoldova legenda.¹⁴

Nejčastěji je zobrazován jako stojící postava v rytířské zbroji s mečem, štítem s orlicí či s praporcem s orlicí – zemský symbol. Často drží staroboleslavské paládium¹⁵ nebo jsou kolem něj dva andělé. Od 17. stol. je zobrazován na koni, v baroku se objevuje v mnoha kopiích, tomuto vyobrazení se často říká „pravá podoba“. Jedním z velkých malířských cyklů je od K. Škréty. Nejvíce zobrazovaný námět je „Zavraždění svatého Václava“.¹⁶

---

13 HALL, James. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008. ISBN 9788071859024.

14 „**Gumpoldova legenda** je latinsky psaná legenda z poslední třetiny 10. století popisující život a mučednickou smrt knížete Svatého Václava. Samotná legenda byla sepsána kolem roku 980 z příkazu císaře Oty II. mantovským biskupem Gumpoldem.“ – Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Gumpoldova legenda [online]. c2014 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Gumpoldova_legenda&oldid=11882569

15 „**Palladium země české** je milostný obraz, kterému čeští katolíci tradičně připisují zvláštní ochrannou moc nad českými zeměmi. Jedná se o kovový reliéf Madony s dítětem (19 × 13,5 cm) chovaný ve staroboleslavském poutním chrámu Nanebevzetí Panny Marie.“ – Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Palladium země české [online]. c2016 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Palladium_zem%C4%9B_%C4%8Desk%C3%A9&oldid=13548176

16 HALL, James. Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008. ISBN 9788071859024.

3.3 Restaurátorský průzkum

3.3.1 Popis objektu

Kostel Nanebevzetí Panny Marie se nachází v areálu poutního místa Klokoty u Tábora. Barokní areál stojí na návrší nad hlubokým údolím řeky Lužnice, přibližně kilometr a půl od historického centra města Tábora. Areál je vystavěn na pěti-úhelném půdorysu se čtyřmi kaplemi (dvě na východní straně a dvě na západní), které jsou propojené ambity a rezidencí, v centru stojí barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie a na západní straně se rozkládá hřbitov.

Kostel je jednolodní stavbou se dvěma bočními kaplemi na půdorysu dvouramenného kříže. Trojboce uzavřené presbyterium je završeno křížovou klenbou. Na kněžiště jsou napojené dvě bývalé boční kaple, dnes sloužící jako sakristie a oratoř. Kněžiště je završeno kupolí s lucernou. Hlavní chrámová loď je od kněžiště oddělena triumfálním obloukem se sochou piety, nad kterou je erb patrona kostela – město Tábor. Po bocích hlavní lodi, která má plochý strop, jsou dvě boční kaple s trojbokým závěrem – kaple sv. Václava a sv. Josefa.¹⁷

Interiér kostela je bohatě zdoben štukovou výzdobou (akantové rozviliny, vavřínové listy, trsy ovocných plodů, mašle) a obrazy v zrcadlech.

Popis restaurované kaple sv. Václava

Kaple sv. Václava je jižní kaplí při hlavní chrámové lodi kostela Nanebevzetí Panny Marie, od které je oddělena malým triumfálním obloukem. Kaple je trojboce uzavřena a završena klenbou na polygonálním půdorysu se šesti trojúhelníkovými nestyčnými výsečemi. Na východní a jižní straně ve výsečích je osazena celkem čtyřmi okny, tři byly osazené ve 30. letech 20. stol. barevnými vitrážemi. Před triumfálním obloukem se v zrcadle nachází znak (schwarzenbersko-eggenský) patřící hlavnímu donátoru kaple, Janu Ksistiániu z Eggenbergu (1641–1710).¹⁸ Na triumfálním oblouku v kartuších je pět výjevů zobrazujících Krista: *Loučení Krista s Pannou Marií a apoštoly*, *Kristus na hoře Olivetské*, *Bičování Krista*, *Korunování trním*, *Kristus zbavován roucha*, *Ukřižování Krista*, *Pieta*. Prostor kaple je rozdělen šesti pilastry s korintskými hlavicemi, na čtyřech z nich sedí v koutech andělci. Ti drží atributy sv. Václava – korunu, žezlo, palmovou ratolest, srp, zvonek a válečné trofeje. Klenba kaple je bohatě zdobena štukovou výzdobou – rozviliny, medailony, kartuše a šest plastik andělů s atributy architektury a umění – paleta, trojúhelník, pravítko, štětec, sochařské dílo a vojenské atributy podél medailonu v severní výseči klenby.

---

17 OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4

18 OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4 na str. 28

V sedmi štukových rámech – zrcadlech se nachází malované výjevy ze života sv. Václava: *Vyučování sv. Václava*, *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely*, *Sv. Václav přijímá svátost oltářní*, *Sv. Václav seje, žne a mlátí obilí*, *Sv. Václav provázený anděly přichází do sněmu říšských knížat*, *Sv. Václav jako ochránce českého vojska* a centrální výjev *Zavraždění sv. Václava*. Autor s největší pravděpodobností vycházel z grafických předloh legendy o sv. Václavu ze 17. stol. [3.2.2 Grafická předloha na stránce 15].

3.3.2 Popis medailonů

Výjev na klenbě (K2)– Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely

Zrcadlo s výjevem *Sv. Václava dávajícího kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* je umístěno v jihovýchodní výseči nad oknem s barevnou vitráží. Výjev je rámován štukovým rámcem tvořící nejspíše vavřínový věnec se stuhami, z něhož vybíhají na strany akantové rozviliny. Štuky jsou opatřeny silnou vrstvou vápenných nátěrů. Námět malby je i přes celoplošné rustikální přemalby čitelný. Sv. Václav v modro-červeném odění vystupuje z chrámové architektury společně s dalšími postavami – patrně stavitelem (drží pravděpodobně měřidlo) ve žlutém rouchu a mužem v modrém rouchu s listinami. Naproti nim pod schody přichází muž s kopím a zdviženou rukou, který je zdraví. Pozadí tvoří architektura s věží a hutnými mraky v horní části obrazu.

Výjev na triumfálním oblouku (O2) – Kristus na hoře Olivetské

Druhý výjev na triumfálním oblouku kaple sv. Václava, *Kristus na hoře Olivetské*, je zasazen do štukového rámce tvořeného reliéfními rozvilinami akantových listů s perličkami či malými hruštičkami v místech styku. Štuky jsou opatřeny silnou vrstvou vápenných nátěrů. Námět malby je i přes svá poškození velmi dobře čitelný. Hlavním motivem je klečící Kristus v modro-červeném šatu, se vztaženýma rukama k nebesům. Nad ním se v záři sklání anděl s kalichem, okolo kterého se obtáčí zelená stuha. V pozadí za Kristem se nacházejí dřímající apoštolové a průhled na vzdálenou krajinu pod horou.

3.3.3 Vizualní průzkum v rozptýleném denním světle

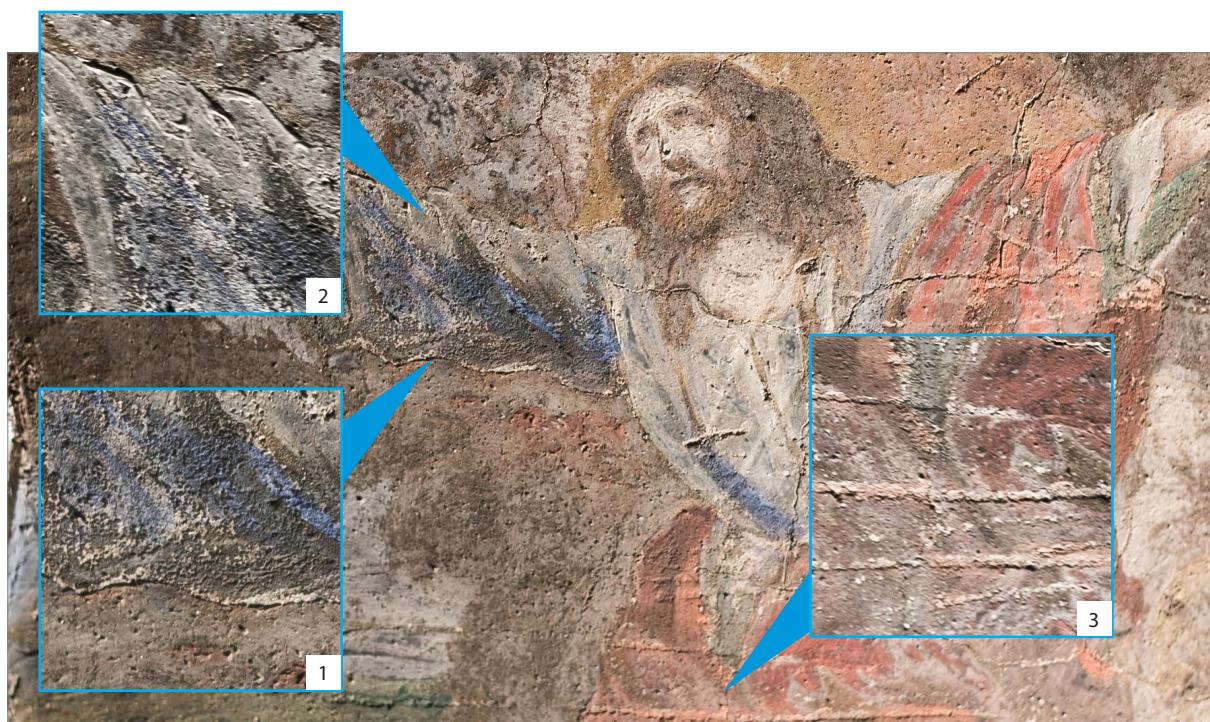
Povrch obou maleb i štukových dekorů je pokryt silnou vrstvou prachového depozitu a pavučin. Původní modelace štuků je zaslepena se sníženou čitelností silnou vrstvou druhotných nátěrů. Barevná vrstva medailonů jeví známky silných sekundárních barevných vrstev, které byly také identifikovány na malbách během předchozích restaurátorských zásahů v letech 2012–2015.

K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely

Povrch malby je pokryt prachovým depozitem. Vyskytují se zde silné přemalby, a to prakticky v celé ploše malby. Povrch druhotné barevné vrstvy jeví ztrátu soudržnosti, která se projevuje zpráškovatěním. Místy pozorujeme na povrchu barevné vrstvy ztmavlé plochy. V levé horní části tmavého pozadí se tvoří krakely a šupinky, které se oddělují a dochází tak ke ztrátě barevné vrstvy. Vzhledem k tloušťce a kryvosti sekundární barevné vrstvy není jasné, kolik pod ní zůstalo zachováno původní barevné vrstvy.

O2 – Kristus na hoře Olivetské

Povrch malby je pokryt prachovým depozitem. Vyskytují se četné lokální retuše a druhotné vrstvy, které jsou místy špatně odlišitelné od původní barevné vrstvy. Povrch sekundární barevné vrstvy místy ztrácí soudržnost a práškovatí, na některých místech se objevuje bílé zakalení. Povrch malby je poškozen horizontálními vrypy a rýhami především v oblasti Kristova červeného roucha. V celé ploše se objevují drobné oděrky se ztrátou barevné vrstvy a vlasové trhlíčky – dle charakteru se bude jednat o trhliny, které vznikly při vytváření malby.

Obr.04 Detail výjevu O2 v ostrém bočním světle, 1 – dobře patrná rytá kresba na Kristově rukávu, 2 – pastózně nanesená běloba, 3 – mechanické horizontální rýhy s druhotnou barevnou úpravou

3.3.4 Vizualní průzkum v bočním ostrém světle

K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely

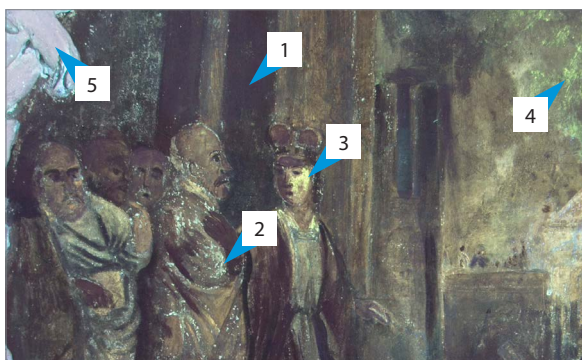
V ostrém bočním světle je dobře patrná struktura podkladu, drobné vlasové trhlinky a zpráškovatění sekundární barevné vrstvy. V levé horní části je dobře viditelné šupinatění povrchu barevné vrstvy. Je také možné zběžně identifikovat fragmenty starší barevné vrstvy, která se projevuje hladším povrchem.

O2 – Kristus na hoře Olivetské

V ostrém bočním světle je dobře patrná struktura podkladu a barevné vrstvy [Obr. 04 str. 19] – zejména pastózně nanášená běloba [2]. Na malbě se jeví dobře viditelné horizontální mechanické vrypy [3] s druhotnou barevnou vrstvou. Podklad je pokryt tenkými vlasovými trhlkami. Boční světlo také odhaluje rytou kresbu v základních tvarech [1].

3.3.5 Vizualní průzkum UV luminiscence

Pomocí nasvícení ultrafialovým (UV) světlem (UVA SPOT 400 T Blacklight Dr. Höhnle) došlo k zvýraznění povrchu maleb díky různé luminiscenci povrchu a její intenzitě. Částečně můžeme identifikovat sekundární vrstvy (přemalby) a místa se zachovalou původní malbou. Přemalby se vyznačují minimální fluorescencí, tedy tmavými barvami. Lze také přibližně odhadnout jejich sílu podle sytosti prosvítající spodní vrstvy. Bíle prosvítající místa značí úplnou ztrátu barevné vrstvy. Prosvítající žlutozelená fluorescence patrně ukazuje na prosvítající podklad, který byl patrně napuštěný vysychavými oleji, viz 3.3.9 *Chemicko-technologický průzkum* na stránce 22.

Obr.05 Detail výjevu K2 v UV světle – dobře rozeznatelné silné vrstvy sekundárních vrstev

Přehled nejčastěji se vyskytující luminiscence [Obr. 05 str. 20]

Tmavá nefluoreskující místa [1] – silná vrstva sekundárních vrstev

Světle zářící místa [2] – ztráta barevné vrstvy

Zářivě nažloutlá fluorescence [3] – místo se silnou luminiscencí původní barevné vrstvy

Nažloutlá fluorescence v pozadí [4] – prosvítající podklad, zabarvení působí patrně penetrace vysychavými oleji

Nafialovělá fluorescence [5] – pravděpodobně vápenný nátěr na štukové výzdobě

3.3.6 Průzkum pomocí snímků pořízených v IR režimu

Průzkum pomocí záznamu infračerveného (IR) světla byl proveden digitálním fotoaparátem (Sony DSC F828) s použitím infračerveného režimu a optického IR filtru, který eliminuje spektrum viditelného (VIS) světla. Účelem bylo zjistit, do jaké míry se pod sekundárními barevnými vrstvami u výjevu K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* dochovaly původní barevné vrstvy.

Tímto průzkumem je možné identifikovat fragmenty spodní vrstvy malby pod tenkým nánosem sekundární vrstvy. Ale kvůli silné vrstvě přemalby nelze na výjevu K2 na klenbě s určitostí stanovit rozsah ztráty původní vrstvy ve všech částech malby. Na snímcích jsou přemalby dobře viditelné a lze také pozorovat jejich vzájemné překrývání. Dále můžeme v některých šás-tech pozorovat velmi světlá místa s úbytky barevné vrstvy [Obr. 35 str. 67].

3.3.7 Průzkum perkusní metodou – poklepem

Povrch maleb a štukové výzdoby v blízkosti barevné vrstvy byl prozkoumán poklepem – „*perkusní metodou*“, kterou lze identifikovat případné dutiny a jejich rozsah.

Touto metodou nebyly identifikovány žádné vážné dutiny, které by ohrožovaly stav díla. Medailony nejevily žádné známky výskytu dutin či nesoudržnosti podkladových vrstev maleb.

3.3.8 Sondážní průzkum

V rámci restaurátorského průzkumu byl proveden invazivní sondážní restaurátorský průzkum. Průzkum byl proveden v oblastech štukové výzdoby, omítek a barevné vrstvy.

Stratigrafický průzkum

Stratigrafický průzkum byl proveden pro zorientování se ve vápenných vrstvách na štucích a určení vrstvy, na kterou bude proveden následující odkryv. Průzkum nebyl proveden ve své celkové šíři, převážně se opíral o zjištěné údaje z předešlých restaurátorských zásahů a byl zaměřen především na jednotlivé barevné úpravy.

Stratigrafická sonda pod medailonem K2 na klenbě SO1 [Obr. 41 str. 70] odhaluje barevné úpravy v okolí nápisu (vrstva 1 – souvrství nápisu, 1a – vápenný podklad, 1b – barevná úprava pod nápisem tvořící stín, 1c – vrstva nápisu). Nápis byl zabílen a postupem času překryt přibližně dalšími pěti barevnými úpravami.

Průzkum sondami na štukové výzdobě

Sondážní průzkum na několika vytipovaných místech na štucích byl proveden za účelem zjištění, zda se k medailonům váží nápisové pásy tak, jako je tomu u medailonů v kapli sv. Josefa, kde jsou nápisy v kartuších, a zda se na štukaturách vyskytují starší povrchové úpravy a jaké mají v které vrstvě charakter a barevnost. Nápis pod výjevem K2 odhaluje sonda SO1, sondy SO2 a SO3 zkoumají původní barevnost v oblastech „*stuh*“ štukové výzdoby. Na sondě

SO2 [Obr. 42 str. 70] se zachovaly fragmenty zlacení [2], které jsou položeny na tenké hladké žluté vrstvě [1]. Zlacení bylo následně překryto silnou okrovou vrstvou. Na jiném druhu „*stuh*“ SO3 [Obr. 42 str. 70], která překrývá vavřínový věnec, se nachází na tenké hladké žluté vrstvě [1] ještě zelená vrstva [2], která se na předešlé nevyskytuje.

Provedené sondy odhalily výskyt nápisu pod výjevem K2 pod štukovým rámcem medailonu. Nejstarší dochovanou vrstvou na štukách tvořil světlý lomený bílý nátěr. V oblastech „*stuh*“ bylo zlacení plátkovým zlatem položeno na světle okrový podklad. Na zlacení následovalo několik povrchových úprav různé barevnosti. Na výjevu na oblouku O2 na pravé spodní volutě akantové rozviliny byl nalezen velmi fragmentární nápis.

Průzkum sondami na barevné vrstvě

Průzkum na barevné vrstvě byl proveden za účelem zjištění množství zachovalé nejstarší vrstvy a intenzity sekundárních barevných vrstev. Na výjevu K2 na klenbě to jsou sondy S1, S2 a S3. Tyto sondy ukázaly silnou druhotnou vrstvu na bázi temperry, pod kterou se nachází původní barevná vrstva, která je místy pouze ve fragmentech, s vrstvou nečistot.

Sonda S1 – na barevné vrstvě

- **a** – štukový podklad malby
- **b** – původní barevná vrstva na bázi olejomalby s vrstvou nečistot
- **c** – sekundární barevná vrstva na bázi olejomalby
- **d** – sekundární vrstva na bázi temperry a vrstva prachového depozitu

3.3.9 Chemicko-technologický průzkum

Pro chemicko-technologický průzkum bylo odebráno celkem 12 vzorků, z toho dva na výjevech O2 a K2. Cílem průzkumu bylo ověření přítomnosti sekundárních barevných vrstev (přemaleb), zjištění výstavby barevných vrstev – stratigrafie, analýza pigmentů. Podrobné informace se nacházejí v Chemicko-technologickém průzkumu [Př. 01 str. 103]. V rámci průzkumu byla pro stratigrafii povrchových vrstev použita metoda optické mikroskopie a skenovací elektronové mikroskopie s mikrosoudou (SEM/EDX).

Průzkum potvrdil ve výjevu na klenbě K2 existenci dvou sekundárních vrstev. První z nich byla provedena pravděpodobně olejovou technikou. Vrstvy pozdějších úprav jsou většinou nanášeny na vrstvu nečistot nebo alterovaném¹⁹ či „*vyzrálém*“ povrchu – u vrstev s olovnatými pigmenty.²⁰ Původní malba je nanášena na bolusový podklad, pojený organickým pojivem (patrně olejem). Podklad má zelenožlutou fluorescenci – ta je patrná i na UV snímcích v pravé horní části výjevu K2 [Obr. 32 str. 65]. Pigmenty použité v podkladu tvoří převážně červená hlinka a malá příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. V podkladu byla také identifikována

19 **alterace** – změna, porucha, poškození nemocí nebo prostředím (slovník cizích slov, on-line, cit. 2016-08-09)

20 TIŠLOVÁ, Renata, Ing., PhD. Chemicko-technologický průzkum nástěnných maleb: kaple sv. Václava, Klokoty. Litomyšl, 2016. na str. 13 „*IV. Shrnutí výsledků, závěr*“

olovnatá běloba, které pravděpodobně zvyšovala krycí mohutnost podkladové vrstvy zvyšovala její odolnost a urychlovala schnutí. Původní barevná vrstva se většinou skládá ze dvou vrstev. Škála použitých pigmentů je poměrně úzká a opakuje se. Hlavní složkou je vždy olovnatá běloba a příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. Z ostatních barevných pigmentů se jedná zejména o hlinky, umbru, z červených rumělků ve směsi s červenou hlinkou.

Technologii originální malby je také možné odvodit z chemicko-technologického průzkumu z roku 2012²¹, který potvrdil, že se u výjevů na klenbě jedná o olejovou malbu na červeném podkladu (patrně bolus). V původní vrstvě byly identifikovány pigmenty, které se používaly v olejomalbě v 18. stol., v sekundární vrstvě byly identifikovány pigmenty používané až po 2. třetině 19. stol.

V rámci chemicko-technologického průzkumu byl odebrán jeden vzorek z písma pod medailony (V6/8232). Písmo je provedeno jemným uhlíkatým pigmentem pojeným pravděpodobně vápnem.

Odebrané vzorky

- **V1/8227** – na výjevu O2, páska/obloha nad andělem, modrá na hnědém podkladu se zelenou sekundární vrstvou
- **V3/8229** – drapérie postavy vedle sv. Václava, okrová na červeném podkladu s hnědou sekundární vrstvou

3.4 Vyhodnocení průzkumu

3.4.1 Zjištění z předchozích průzkumů

Z průzkumů a provedených restaurátorských zásahů z let 2012–2014 v presbytáři a oratoři byly zjištěny informace o technice původních maleb, sekundárních vrstvách, míře poškození, použitých materiálech během restaurátorských zásahů a technikách.

Podle vzpomínek pamětníků je doloženo neodborné restaurování ze 70. let 20. stol. Ke ztrátám omítkových vrstev a k poškození barevných vrstev došlo v důsledku zatékání vody poškozenou střechou.

Informace z předešlých průzkumů mohou posloužit jako dobrý srovnávací materiál, i když původní technologie a typy poškození nemusejí být v kapli sv. Václava totožné, dá se předpokládat určitá shoda či podobnost. Jedná se jistě o důležitý srovnávací materiál a inspirační zdroj, který se týká nejen průzkumu, ale samotné restaurátorské realizace.

---

21 BARTŮŇKOVÁ, Lucie a Jan VOJTĚCHOVSKÝ. Restaurátorský průzkum a dokumentace: Restaurování nástěnných maleb v kopuli presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech. Litomyšl, 2012.

Zkoušky čištění

Na čištění prachových depozit bylo zkoušeno suché čištění houbami *Wishab*, *Wallmaster* a navlhčené mikroporézní houby *Blitz-Fix*. Zkoušky na redukci přemalby proběhly za pomoci několika organických rozpouštědel. Vzhledem ke dvěma druhům sekundárních vrstev se osvědčilo čištění vodou a organickými rozpouštědly. Rozpouštědla (*voda*, *etanol*, *isopropanol* či *aceton*), která byla použita pouze na vatovém tamponu s krátkou dobou působení, neměla na odstranění přemalby zásadní vliv. Po odzkoušení několika rozpouštědel v gelu byla vybrána směs *acetonu a vody v gelu kyseliny akrylové – Carbopol EZ2* s dobou působení 5 min. Místo bylo dočištěno *acetonem*.

Zkoušky fixáže a upevňování barevné vrstvy

Pro fixáž barevné vrstvy byly odzkoušeny dva prostředky na bázi akrylátové disperze, *Medium für Konsolidierung a Dispersion K9* v koncentracích 3% a 5% ze kterých byl vybrán *Dispersion K9*.

Pro celkovou povrchovou fixáž malby provedené olejovou technikou se osvědčila 2% akrylátová pryskyřice *Paraloid B72* v *toluenu*.

3.4.2 Historický vývoj díla

Z pramenů je doloženo, že stávající kostel a areál byl postaven v letech 1701–46 a boční kaple sv. Václava v roce 1712. Na malbách v této kapli nebyla nalezena signatura ani datace. Na základě situace ve vedlejší kapli sv. Josefa lze předpokládat, že datace maleb bude odpovídat uváděnému datu dostavby kaple. Na klenbě kaple sv. Josefa byla totiž objevena při restaurování datace do roku 1714, která odpovídá informacím uvedeným v pramenech. Autor maleb v medailonech není známý a vzhledem k charakteru a výstavby barevných vrstev se lze domnívat, že u maleb na vítězném oblouku a u maleb na klenbě by se mohlo jednat o dva odlišné malíře.

3.4.2.1 Původní technika restaurované vrstvy – pravděpodobně 1712

K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely

Výjev na klenbě je pravděpodobně olejomalba na bolusový podklad. Podklad obsahuje příměs olovnaté běloby (patrně z důvodu zvýšení krycí mohutnosti podkladové vrstvy a urychlení schnutí) a je pojený organickým pojivem, který byl nanesen na jemný štuk pojený vzdušným vápnem. Originální vrstva je silně prosycena organickým pojivem – olejem. Hlavní složkou je vždy olovnatá běloba a příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. Barevné pigmenty jsou vesměs hlínky, umbra, rumělka, případně i jiné olovnaté pigmenty jako minium, masikot.

Na základě průzkumu lze předpokládat, že malba byla vystavěna technikou vysvětlování na bolusovém podkladu. Nejprve byly nanесeny tmavé plochy a stíny (které se ve velké míře nedochovaly), v některých případech byla využita barevnost bolusového podkladu. Na tmavé

vrstvy byly následně nanášeny světlé tóny a běloba v silných pastách. Na malbě nebyla nalezena rytá kresba, pouze svislá rovná čára dělicí výjev na dvě poloviny. Je možné, že sloužila jako vodítko pro odměřování nebo přenesení výjevu z kartonu.

Povrchová úprava lakem nebyla patrně provedena (chemicko-technologický průzkum tento fakt nezjistil).

O2 – Kristus na hoře Olivetské

Výjev na oblouku je pravděpodobně olejomalba na vápenném štuk. Jemný štuk je pojený vzdušným vápnem. Svrchní vrstva je silně prosycena organickým pojivem – olejem. V barevné vrstvě jsou příměsi běloby na bázi uhličitanu vápenatého a olovnaté běloby. Barevné pigmenty jsou vesměs hlínky, umbra, případně i jiné olovnaté pigmenty.

Na podkladové vrstvě byla identifikována rytá kresba. Malba nebyla podložena lokálním tónem ani bolusovým podkladem jako na klenbě a výstavba jednotlivých vrstev byla budována přímo na omítkovou vrstvu. Jednotlivé tóny byly nanášeny v základním tónu a poté byly modelovány. Světlé tóny s příměsí běloby a samotné běloby jsou nanášeny poměrně v silné vrstvě.

Povrchová úprava lakem nebyla patrně provedena (chemicko-technologický průzkum tento fakt nezjistil).

3.4.2.2 Následující vrstvy

Olejová sekundární vrstva na klenbě výjevu K2 – nedatováno

V oblasti oblohy se nacházela silná netransparentní sekundární vrstva zeleno-modré barvy, která překrývá světle modrou oblohu s modelovanými mraky a tvrdě konturuje okolní tvary. Přemalba je nanášena na vrstvě nečistot a překrývá úbytek až ztrátu původní barevné vrstvy.

Tato sekundární vrstva je pravděpodobně provedena olejovou technikou a obsahuje pigmenty olovnaté běloby, zem zelené a nelze vyloučit i organické barviva. Vrstva obsahuje i příměs zinku.

Přibližně 70. léta 20. stol. – sekundární vrstva na bázi tempery

Na obou medailonech se nachází druhotné vrstvy ze 70. let 20. století. Jde o vodorozpustnou techniku, pravděpodobně na bázi tempery.

Na výjevu O2 na oblouku je druhotná barevná vrstva nanášena především v defektech, na místech ztráty originální barevné vrstvy a na místech vytvoření nových detailů malby.

Druhotná barevná vrstva z tohoto období na klenbě na výjevu K2 je pojata celoplošně a překrývá původní malbu. Přemalba je velmi nekvalitně malířsky pojata a značně potlačuje kvalitu provedení původní malby.

3.4.3 Současný stav díla

Malba i štuky jsou silně pokryty prachovým depositem a pavučinami. Na štukách je silný nános několika vrstev vápenných nátěrů, které zaslepují původní ostrost modelace. Nápisy pod medailony na klenbě a na oblouku jsou zatřeny několika vrstvami vápenných nátěrů.

Povrch maleb obou medailonů je silně zpráškovatělý v důsledku ztráty pojiva a mísí se s nánosem povrchového depositu. Na klenbě se nacházejí dvě vrstvy sekundárních úprav. Množství ztrát originálních vrstev nelze předem s určitostí stanovit, ale vzhledem k celoplošnosti přemaleb půjde o ztráty poměrně výrazné.

Na oblouku O2 se nachází sekundární vrstva pouze z posledního neodborného zásahu a je aplikována především na místa se ztrátou původní vrstvy. Výjev na oblouku jeví četné mechanické poškození, projevující se horizontálními vrypy v oblasti červeného roucha Krista.

Štuky ani podklad malby nejeví ztrátu adheze a tvorbu dutin.

4 Zkoušky technologie a materiálů

Na základě zkušeností z let 2012–2015 byly provedeny ověřovací zkoušky čištění povrchu barevné vrstvy v zrcadlech vybranými prostředky, přičemž byla ověřována jejich účinnost.

4.1 Čištění a redukce druhotných barevných vrstev

4.1.1 Cíle provedených zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev

Zkoušky byly provedeny za účelem ověření provedených postupů a použitých prostředků z předešlých let na současných malbách.

4.1.2 Lokalizace zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev

Zkoušky čištění byly nejdříve provedeny na okrajích výjevů. Následně byly rozšířeny přes vybraná místa na základě předešlého průzkumu.

- **ZC1** – na výjevu K2 v horní části malby, je součástí sondy S1
- **ZC2** – na středové části výjevu K2 v oblasti obličeje postavy s listinami
- **ZC3** – v levé části výjevu O2 v oblasti průhledu do krajiny
- **ZC4** – v horní části výjevu O2 v oblasti hnědého pozadí

4.1.3 Použité metody a materiály zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev

sonda ZC1

- **A** – povrch očištěný pomocí navlhčené houby *Blitz-Fix*
- **B** – povrch redukovaný isopropanolem a měkkým zubním kartáčkem

sonda ZC2

- **A** – povrch očištěný pomocí směsi acetonu a vody v gelu kyseliny akrylové
- **B** – povrch očištěný isopropanolem

sonda ZC3

- **A** – povrch očištěný isopropanolem

sonda ZC4

- **A** – povrch očištěný isopropanolem
- **B** – povrch očištěný pomocí směsi acetonu a vody v gelu kyseliny akrylové

Použité materiály

- **Blitz-fix** – mikroporézní houba, [*Kremer-pigmente*]
- **voda**
- **aceton** – (dimetylketon)
- **isopropanol** – (isopropylalkohol, propan-2-ol)
- **Carbopol EZ2** – gel kyseliny akrylové, [*Kremer-pigmente*]
- **Citrát amonný**

4.1.4 Výsledky zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev

Čištění nečistot a druhotné barevné vrstvy na bázi tempery

Čištění pomocí navlhčené houby *Blitz-Fix* a následné čištění *isopropanolem* odstraní vrstvu nečistot a druhotnou barevnou vrstvu na bázi tempery. Na povrchu štuku zůstane barevný zákal způsobený usazenými pigmenty v porézním systému štuku. Pod přemalbou se skrývá na původní barevné vrstvě zčernalý povrch, který lze s velkými obtížemi alespoň částečně redukovat *isopropanolem* či *acetonem*. Po aplikaci směsi acetonu a vody v gelu kyseliny akrylové dojde k částečné redukci ztmavlé vrstvy. Ve struktuře malby i přesto zůstávají zbytky nečistot.

Redukce sekundární barevné vrstvy na bázi olejomalby

Samotný *aceton* nemá dostatečnou účinnost, aby byl povrch druhotné olejové vrstvy naměkčen. Použitím směsi acetonu a vody v gelu kyseliny akrylové po prodlouženou dobu působení a opakovaném nanášení lze docílit částečného naměkčení druhotné olejové vrstvy. Tu je následně nutné mechanicky sejmout.

4.1.5 Vyhodnocení a vybraný postup zkoušek čištění a redukce druhotných vrstev

Čištění nečistot a druhotné barevné vrstvy na bázi tempery

Na základě zkušeností z předešlých let a provedených zkoušek byl vybrán tento postup: nečistoty a částečně zpráškovatělá vrstva přemalby budou v prvním kroku redukovány mokřým čištěním za pomoci navlhčené mikroporézní houby *Blitz-Fix*. Následně bude přikročeno k redukování druhotné barevné vrstvy pomocí isopropanolu nanášeného měkkým zubním kartáčkem, isopropanol a nečistoty budou odsávány pomocí houby *Blitz-Fix*. Zbylá rezidua druhotné barevné vrstvy a nečistoty na původní barevné vrstvě budou redukovány pomocí směsi acetonu a vody v gelu kyseliny akrylové – *Carbopol EZ2*, nanášeného špachtlí. Čistící gel se nechá na povrch působit přibližně 5 min. a poté bude setřen. Povrch bude dočištěn pomocí acetonu a vatového tampónu. Po zaschnutí či špatném odmytí tvoří čistící gel na povrchu bílé mapy.

Redukce sekundární barevné vrstvy na bázi olejomalby

Jako nejúčinnější se ukázalo použití čistícího gelu se směsí acetonu a vody. Účinek gelu byl prodloužen přibližně na 15 min., dokud se nezačala objevovat bílá zaschlá místa. Gel se nechá účinkovat do částečného naměkčení druhotné olejové vrstvy a následně lze mechanicky skalpelem vrstvu částečně redukovat. Osvědčily se i malé zubařské špachtle a háčky, kterými se lze dostat do struktury malby. Povrch je následně začištěn acetonem.

Dodatečné čištění

V průběhu čištění bylo přistoupeno k dočištění drobného zabarvení štukového podkladu i samotné barevné vrstvy od přemaléb pomocí citrátu amonného, které dle zkušeností z předešlých let znepříjemňovaly průběh retušování. Citrát amonný byl aplikován prostřednictvím měkkého zubního kartáčku a ihned zamyt vodou mikroporézní houbou *Blitz-Fix*. Tento postup byl aplikován pouze na výjevu na klenbě K2.

5.1 Shrnutí průzkumu a zkoušek

Oba medailony se nacházejí v jedné z bočních kaplí sv. Václava (1712) v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Výjev *Kristus na hoře Olivetské* označovaný jako O2 se nachází na vítězném oblouku boční kaple a výjev *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* označovaný jako K2 v klenbě kaple na jedné z lunet. Malby jsou pokryty prachovým depozitem a silnou vrstvou sekundárních barevných vrstev, které silně práškovatí (K2). Štuky kolem maleb překrývá několik vrstev vápenných nátěrů, které snižují původní ostrot modelace. Pod medailonem (K2) byl odhalen nápis.

Je pravděpodobné, že malba pochází z roku dostavby kaple 1712. Výjev na klenbě (K2) je s velkou pravděpodobností malba s olejovým pojivem, vystavená na bolusovém podkladě technikou vysvětlování. Výjev na oblouku nemá jednotný podklad a má rytou kresbu. Liší se také technikou výstavby. Proto můžeme konstatovat, že se zřejmě jedná o dva malíře.

Na malbě v klenbě (K2) se nachází dvě vrstvy přemalby. Starší vrstva je s velkou pravděpodobností na olejové bázi s blíže neurčenou dobou vzniku. Druhá vodorozpustná vrstva pochází nejspíše ze 70. let 20. stol., vyskytuje se na obou medailonech.

Původní malba na výjevu K2 na klenbě se dochovala přibližně v 50 % a na výjevu O2 na vítězném oblouku kolem 80 %.

Čištění obou maleb bude nejvhodnější provést ve dvou krocích. Nejprve sejmutí prachového depozitu a částečně zpráškovatělé vodorozpustné přemalby a následné dočištění. Olejová druhotná vrstva bude redukována nabobtnáním rozpouštědlovým gelem a následným mechanickým sejmutím.

Na stěně pod medailonem K2 byl nalezen nápis, jehož znění bude známé po odkrytí, stejně tomu tak je v případě nalezeného fragmentu na rozvilině štukového rámu výjevu O2 na oblouku.

Podklady pro rekonstrukce výjevu na klenbě K2 byly dohledány ve Svatováclavské legendě¹. Na základě těchto materiálů byly vytvořeny přípravné kresby.

---

1 AEGIDIUS A SANCTO IOHANNE BAPTISTA. D. WENCESLAO Bohemorum DUCI ac MARTYRI inclyto SERTVM Ortus Vitae Necis e duabus Supra triginta Iconibus, totidemque Tetrastichis velut e Rosis quibusdem Contextum. 1. Praha: Johannes Břilina, 1649, 124 s.

5.2 Návrh koncepce restaurátorského zásahu

Detaily koncepce restaurátorského zásahu byly řešeny postupně v průběhu prací. Celkový vzhled sekundárních vrstev nebyl vyhovující – po estetické i technické stránce, proto bylo rozhodnuto, tak jako v předešlých letech, k jejich odstranění a redukci.

Míra a způsob rekonstrukcí byla určena na základě zkušeností z předešlých let 2012–2015.

Značně poškozené malby na klenbě a oblouku budou rekonstruovány. Důvodem je liturgické využití kaple a vysoká návštěvnost poutníky, kterou zadavatel zdůrazňoval a na základě které rekonstruování maleb požadoval, a také fakt, že bylo možné dohledat předlohy vhodné k zrekonstruování maleb. Rekonstrukce je vhodné provést ve dvou krocích – nejprve sjednotit barevnou vrstvu lokálními tóny a následně zrekonstruovat jasně dané formy. Míra rekonstrukce by měla být závislá na míře poškození barevné vrstvy v okolí větších defektů. Měla by tedy být v těchto případech spíše náznaková bez významnějších detailů, které by mohly být zavádějící.

Vzhledem k nalezení nápisů pod výjevy bude přistoupeno k sejmutí vápenných vrstev na omítce až na vrstvu s nápisy.

Štukové rámy budou restaurovány pouze v bezprostřední blízkosti maleb tak, aby nedošlo v důsledku další fáze oprav k poškození již zrestaurovaných maleb. Restaurování štukové výzdoby není součástí tohoto zásahu a bude prováděno jinou skupinou restaurátorů v pozdějším termínu. Povrch štukové výzdoby v blízkosti maleb bude očištěn do takové míry, aby bylo docíleno opětovné ostré modelace. Povrch pak bude barevně sjednocen.

Vzhledem k tomu, že průzkum neprokázal na barevné vrstvě přítomnost laku, bude povrch maleb konsolidován před aplikací retuší.

5.3 Návrh postupu prací restaurování

Štuková výzdoba a povrchy omítek vně malovaného zrcadla

- 1) Mechanické sejmutí vápenných nátěrů zaslepující původní modelaci štukové výzdoby.
- 2) Mechanické odkrytí vápenných nátěrů z plochy nápisu.
- 3) Dočištění povrchu štukové výzdoby a dočištění nápisu pomocí skelného vlákna a skalpelu.
- 4) Vytmelení defektů a doplnění, rekonstruování chybějících fragmentů štuků vápenným tmelem.
- 5) Povrchová konsolidace štuků neředěným 25% *CaLoSilem E25* ve dvou cyklech a nápisů 3% akrylátovou disperzí *Dispersion K9*.
- 6) Nátěr tónovanou vápennou kaší s přísadkou disperze *Dispersion K9* v barvě povrchové úpravy související s nápisy pod výjevy.

Malba v zrcadlech na klenbě a oblouku

- 7) Očištění malby od prachových a jiných nečistot pomocí mikroporézní houby *Blitz-Fix*, namočené ve vodě.
- 8) Injektáž a zpevnění šupin barevné vrstvy pomocí 3–4% akrylové disperze *Dispersion K9*.
- 9) Sejmutí vodorozpustných přemalbě pomocí *isopropanolu* a následné dočištění zbylého rezidua po vodorozpustné přemalbě pomocí vybrané směsi *acetonu* a *vody* v gelu kyseliny akrylové – *Carbopol EZ2*.
- 10) Povrchová konsolidace (fixáž) olejomalby 3% akrylovou pryskyřicí *Paraloid B72*.
- 11) Tmelení drobných defektů barevné vrstvy pomocí akrylátového tmelu.
- 12) První fáze retuše bude provedena akvarelovými barvami bez přidaných plniv od *Winsor & Newton* a druhá fáze olejo-pryskyřičnými barvami *Mussini*. Retuše by měly být voleny podle míry dochovaných originálů a jejich fragmentů. Rekonstrukce bude provedena podle nalezených grafických předloh a přípravných kreseb.

6 Restaurování

6.1 Postup restaurátorských prací

Samotnému restaurátorskému zásahu předcházela restaurátorský průzkum, který je popsán v předešlých kapitolách [Př. na str. 33]. V rámci průzkumu byly provedeny doplňující zkoušky čištění. Na základě zkušeností z předešlých restaurátorských zásahů z let 2012–15 v kostele Nanebevzetí Panny Marie a současných doplňujících zkoušek byly stanoveny materiály a postupy restaurátorského zásahu. Před zákrokem i v jeho průběhu byla pořizována zevrubná fotodokumentace a grafická dokumentace.

6.1.1 Čištění a redukce sekundárních vrstev

Redukce druhotné barevné vrstvy na bázi tempery a nečistot

Před započítím čištění bylo třeba zajistit na výjevu na klenbě odlupující se barevnou vrstvu v levé části pozadí, předem totiž nebylo jisté, zda se s šupinami neodděluje i původní malba. Proto byl povrch zpevněn a teprve poté bylo možné provést sejmutí vodorozpustné přemalby pomocí 3–4% akrylové disperze *Dispersion K9*. Disperze byla aplikována lokálně pomocí injekční stříkačky a tenké jehly. Pro zlepšení penetrace byl nejprve aplikován *technický líh*, ten snížil povrchové napětí a umožnil hladkou aplikaci disperze. Poté byly šupinky přitlačeny pomocí vatového tampónu a mikrotenového sáčku. Po redukci vodorozpustné přemalby bylo zjištěno, že se pod přemalbou nenacházela původní vrstva

V první fázi čištění byl povrch obou maleb očištěn od nečistot pomocí navlhčené houby *Blitz-Fix*. V tomto kroku došlo i k částečné redukci druhotné vrstvy na bázi tempery. Následně bylo přikročeno k redukování druhotné barevné vrstvy pomocí *isopropanolu* nanášeného měkkým zubním kartáčkem na suchý povrch, *isopropanol* a nečistoty byly odsávány pomocí houby *Blitz-Fix*. Po aplikaci tohoto kroku zůstaly zbytky druhotné vodorozpustné barevné vrstvy v porézní struktuře omítkového podkladu a nečistoty na původní barevné vrstvě zakryté touto vodorozpustnou druhotnou vrstvou.

V druhé fázi bylo přistoupeno k snímání přemaleb a redukci tmavých míst rezistentního depozitu (pravděpodobně související s vrstvou sazí ze svíček) na obou medailonech pomocí směsi acetonu a vody v gelu kyseliny akrylové – *Carbopol EZ2*. Směs byla nanášena v tenké vrstvě (asi 1 – 2 mm) pomocí měkké malířské špachtle a na povrch působila přibližně 5 min. tak, aby nedošlo k změkčení a následnému poškození olejové vrstvy. Vrstva gelu byla odstraněna pomocí měkké špachtle či skalpelu a dočištěna *acetonem*. Tím byla eliminována tvorba bílého

zákalu, který tvořily zbytky zaschlého čistícího gelu. Následně byl povrch zvlhčenou houbičkou *Blitz-Fix*. Na některých silně znečištěných místech bylo nutno proces čištění opakovat, ale i přesto místy nedošlo k odstranění tmavého povrchu z olejové vrstvy, způsobené patrně sazemi.

Na základě nedočištěných míst, která malbu po estetické stránce znehodnocovala, bylo přistoupeno k postupu dočištění za pomoci *citrátu amonného* v koncentraci kolem 3 – 5 % podle potřeby účinnosti. Roztok byl aplikován pomocí měkkého kartáčku. K redukci nečistot docházelo prakticky okamžitě. Očištěné místo bylo ihned otřeno vlhkou houbou *Blitz-Fix* tak, aby nedocházelo k další reakci a zbytečné penetraci citrátu do podkladu malby. Tento postup byl aplikován pouze na výjevu na klenbě K2. Výjev na oblouku O2 byl dostatečně očištěn pomocí čistícího gelu.

Redukce druhotné barevné vrstvy na bázi olejomalby na výjevu na klenbě (K2)

Během čištění byla odkryta další druhotná barevná vrstva v oblasti oblohy – zeleno-modrá jednolitá barva překrývající oblohu. K rozhodnutí k její redukci bylo přistoupeno na základě odebraných vzorků na sousedních výjevech (K1, K3, K4), kde se nacházel stejný typ druhotné barevné vrstvy a estetické provedení přemalby – barevná vrstva tvrdě konturovala okolní objekty a na některých poškozených místech prosvítala spodní barevná vrstva, která se ukazovala lépe propracovaná.

Redukce byla provedena delší aplikací směsi acetonu a vody v gelu kyseliny akrylové – *Carbopol EZ2* a to přibližně kolem 15 min., dokud nedošlo k částečnému změkčení barevné vrstvy olejové přemalby. Redukce byla prováděna v době po aplikaci gelu mechanicky za pomoci skalpelu a zubařských špachtlí. Povrch byl dočištěn *acetone*m a otřen houbou *Blitz-Fix*.

Receptury:

Čistící gel

- 2 g *Carbopol EZ2*
- 15 ml destilované vody
- několik kapek 25% čpavkové vody (dokud nebylo dosaženo neutrálního pH)
- 1 – 2 g tenzidu (*Triton x100*)
- Do vzniklého gelu bylo následně přidáno 50 ml destilované vody a 50 ml acetonu (rozpouštědlová směs)

Roztok citrátu (citronanu) amonného

- 25% čpavková voda
- kyselina citronová (do dosažení neutrálního pH 7)
- voda (ředění 1:10)
  - vzniklý roztok byl přibližně 5% citrát amonný

6.1.2 Odkryv štuků kolem maleb, odkryv a čištění nápisů

Po očištění a redukci druhotných vrstev bylo přistoupeno k sejmutí vápenných vrstev na štukové výzdobě kolem malovaných výjevů. Odkryv až po vyčištění barevné vrstvy zabránil zbytečnému znečištění štuku v bezprostřední blízkosti barevné vrstvy. Štukový dekor byl překryt několika vrstvami vápenných nátěrů, které snižovaly čitelnost tvarosloví. Odkryv vápenných vrstev byl proveden mechanicky pomocí restaurátorského kladívka a skalpelu. Povrch byl následně dočištěn tvrdými čistícími štětci o různé tvrdosti. Štuky byly odkryty na spodní vrstvy tak, aby došlo k opětovnému odhalení ostré modelace. Odkryv byl proveden v šíři přibližně 5 – 10 cm kolem malby. U výjevu na klenbě K2 byly ponechány ještě 1–2 mladší vrstvy, které nedeformovaly tvarosloví.

O2 – nápis na oblouku

V místě pravé voluty akantu na horním hřbetu se na spodní vrstvě dochovaly fragmenty nápisu označujícího verš textu v medailonu ve znění: *I. Kral. 15. v. 32.* V místě textu bylo třeba odstranění vápenných vrstev provést s velkou opatrností, aby nedošlo ke ztrátě vrstvy s nápisem.

K2 – nápis na klenbě

Pod štukovou výzdobou rámuující malbu se nacházel nápis v levé části již nečitelný ve znění: *Ustanowugy tebe, aby kazyl, rozmetal, staiwšě a sstipil, Jerem., 1. ver. 10.*

Po odstranění vápenných vrstev byl povrch nápisu dočišťován od bílého zákalu pomocí skelného vlákna a tvrdých čistících štětců.

6.1.3 Injektáž

Na základě perkusního průzkumu nebyly odhaleny závažné dutiny pod barevnou vrstvou či nesoudržnost štukových dekorů od podkladu. Proto nebylo na oblouku u výjevu O2 a na klenbě u výjevu K2 přistoupeno k injektáži.

6.1.4 Tmelení a rekonstrukce štuků

Štukový dekor

U štukového dekoru na klenbě K2 bylo třeba domodelovat drobné chybějící fragmenty. K domodelování posloužil jemný vápenný štuk [1]. Drobné defekty a trhliny byly vytmeleny jemným vápenným tmelem [2].

Barevná vrstva

Oba malované výjevy měly v barevné vrstvě drobné povrchové defekty a vlasové trhliny. Před samotným tmelením byla místa určená k tmelení lokálně podložena 3% akrylátovou pryskyřicí *Paraloid B72* v toluenu. Následně byly tmeleny jemným akrylátovým tmelem [3], jelikož originální vrstva je na bázi oleje a byla by tudíž citlivá na alkálie, tedy i vápno. Po zaschnutí byl povrch tmelů jemně začištěn ostrým skalpelem.

Receptury

Jemný vápenný štuk [1]

- 2 d – jemně prosátý křemičitý písek
- 1 d – bílé vzdušné vápno

Jemný vápenný tmel [2]

- 1 d – jemně prosátý křemičitý písek
- 2 d – mramorová moučka
- 1 d – bílé vzdušné vápno

Akrylátový tmel [3]

- křída
- 10% akrylátová disperze Dispersion K9

6.1.5 Celková fixáž povrchu barevných vrstev

Povrch obou barevných zrcadel byl nejprve navlhčenou houbou *Blitz-Fix* očištěn od nečistot z předcházejících úkonů. Po vyschnutí povrchu bylo přistoupeno k aplikaci fixážního prostředku. Barevná vrstva olejomalby byla zpevněna pomocí 3% akrylátové pryskyřice *Paraloid B72* v toluenu. Aplikace proběhla postupným křížovým roztíráním širokým štětcem.

6.1.6 Fixáž nápisu a konsolidace štukové výzdoby

Nápis pod výjevem na klenbě K2 byl fixován 2% akrylátovou disperzí *Dispersion K9*. Aplikace proběhla jemným ručním rozprašovačem.

Štukový dekor kolem malovaných výjevů byl konsolidován nanosuspencí *CaLoSil E25*, aplikovaný ve dvou cyklech nátěrem za pomoci štětce.

6.1.7 Podklady pro rekonstrukce

Jako podklady pro rekonstrukce posloužily dohledané grafické předlohy viz kapitola 3.2.2 *Grafická předloha* na stránce 15 a originální texty několika překladů Bible – *Bible Kralická*; *Český ekumenický překlad*; *Bible Latin Vulgata*¹ a *Bible Svatováclavská*² na jejíž digitální zdroj nás přivedl Mgr. Radomír Slovík a nalezené.

6.1.7.1 Grafická předloha

Během uměleckohistorického průzkumu byla dohledána grafická předloha [Obr. 74 str. 92] ve Svatováclavské legendě z roku 1649³. Podle grafické předlohy a fragmentů dochované barevné vrstvy byly vytvořeny přípravné kresby [Obr. 77 str. 95]. V některých místech modelace drapérie byl využit i obraz od K. Škréty [Obr. 75 str. 93].

6.1.7.2 Nápisy pod výjevy

K2 – Sv. Václav dává kácet modly a stavět pohanské chrámy

Na základě částečně čitelného nápisu a označení verše [Obr. 67 str. 86] bylo dohledáno díky programu *Theophilos* 3⁴ znění textů v několika překladech Bible – *Bible Kralická*, *Český ekumenický překlad* a *Bible Latin Vulgata*. Ve všech třech případech je označení verše stejné jako na nápisu pod medailonem – „*Jerem., 1. ver. 10*“

Bible Latin Vulgata:

„*ecce constitui te hodie super gentes et super regna ut evellas et destruas et disperdas et dissipas et aedificas et plantes*“

Český ekumenický překlad:

„*Hleď, tímto dnem tě ustanovuji nad pronárody a nad královstvími, abys rozvracel a podvracel, abys ničil a bořil, stavěl a sázel.*“

---

1 THEOPHILOS. Bible Kralická; Český ekumenický překlad; Bible Latin Vulgate [software]. 2000 [cit. 2016-07-27]. Dostupné z: <http://www.theophilos.com/download.htm>

2 Google Books. Bible Svatováclavská: BJBLJ Česká to gest Swaté Pjsmo Podlé Starožitného a Obecného Latinského od Wsseobecné Cýrkwe Swaté Ržjmské potwrzeného a vžjwaného Přeloženj Na Milostiwé Vstanowenj a Nařjzenj Dwau Slawné Paměti PP. Arcy=Biskupů Pražských [online]. 1. Jezuitská tiskárna (Praha): w Kollegi Sw. Kljmenta Towaryšstwa P. Gežjsse skrze Joachyma Jana Kamenického Faktora, 1715 [cit. 2016-07-18]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=nWZkAAAAcAAJ>

3 AEGIDIUS A SANCTO IOHANNE BAPTISTA. D. WENCESLAO Bohemorum DUCI ac MARTYRI inclyto SERTVM Ortus Vitae Necis e duabus Supra triginta Iconibus, totidemque Tetrastichis velut e Rosis quibusdem Contextum. 1. Praha: Johannes Bílina, 1649, 124 s.

4 THEOPHILOS. Bible Kralická; Český ekumenický překlad; Bible Latin Vulgate [software]. 2000 [cit. 2016-07-27]. Dostupné z: <http://www.theophilos.com/download.htm>

Bible Kralická:

„Hle, ustanovuji tě dnešního dne nad národy a nad královstvími, abys plénil a kazil, a hubil a bořil, abys stavěl a štěpoval.“

Po porovnání textů s fragmenty byl text identifikován tohoto znění: „*Ustanowugy tebe, aby kazyl, rozmetal, staiwěl a sstipil*“ [Ustanovuji tebe, abys kazil, rozmetal, stavěl a sázel]

Na některých výjevech se shodovaly znění textů z grafik. V případě tohoto výjevu nikoliv, jelikož je na grafice použit biblický text verše „2. Paralipomenon 34 verš 4 – *Destruxerunt coram eo aras Baalim, et simulachra, quae superposita fuerant, demoliti sunt.*“, který odpovídá znění latinské Vulgaty.

Bible Latin Vulgata:

„*destruxeruntque coram eo aras Baalim et simulacra quae superposita fuerant demoliti sunt lucos etiam et sculptilia succidit atque comminuit et super tumulos eorum qui eis immolare consueverant fragmenta dispersit*“.

Český ekumenický překlad:

„V jeho přítomnosti strhli oltáře baalů; oltářiky pro vykuřování kadidlem, které byly nahore na nich, pokácel posvátné kůly, tesané i lité modly roztříštil napadrť a rozházel po hrobech těch, kdo jim obětovali.“

Bible Kralická:

„Nebo u přítomnosti jeho rozbořili oltáře Bálů, i obrazy slunečné, kteříž byli na nich, zpodtínal. Též i háje a rytiny, i slitiny zdrobil a setřel, a rozsypal po hrobích těch, kteříž jim obětovali.“

O2 – Kristus na hoře Olivetské

Na výjevu byl dobře čitelný nápis, který se nejprve nedařilo správně interpretovat „*Pakliž rozlúčžuge... smrt*“ [Obr. 68 str. 87]. Nápis na štku pod výjevem *Krista na hoře Olivetské* na oblouku, který zaznamenává zdroj citace z písma, se nezachoval v čitelné podobě. Na základě drobných fragmentů byl nápis částečně rozpoznán a především odhadován verš „1... 15. v. 32“. Délka verše a podobnost první pravděpodobné číslice ukazovala, že by se mohlo jednat o podobný nápis jako u spodního výjevu O1 z 1. knihy královské. Pomocí programu *Theophilos*⁵ se podařilo dohledat verš 1. kral. 15. v. 32 jako „1. Samuelova 15 v. 32“ a potvrdit tak předešlý odhad.

---

5 THEOPHILOS. Bible Kralická; Český ekumenický překlad; Bible Latin Vulgate [software]. 2000 [cit. 2016-07-27]. Dostupné z: <http://www.theophilos.com/download.htm>

Křesťanský překlad z řečtiny překládal tyto knihy jako *čtyři knihy královské*, z hebrejštiny se ale knihy dělily na *dvě knihy Samuelovy* a *dvě knihy královské*. Důvodem bylo, že Hebrejci tyto knihy řadili mezi knihy proroků, kdežto křesťane mezi knihy historické. Mezi proroky patřil i Samuel, který je označován za autora těchto dvou knih. Židé také neoznačovali za krále nikoho jiného než Šalamouna a Davida, ostatní nazývali proroky. Proto se setkáváme s případy, kdy označení dvou prvních knih královských odpovídá knihám Samuelovým.^{6,7}

Bible Latin Vulgata:

„*dixitque Samuhel adducite ad me Agag regem Amalech et oblatus est ei Agag pinguis-
mus et dixit Agag sicine separat amara mors*“

Český ekumenický překlad:

„*Pak Samuel poručil: „Přiveďte ke mně amáleckého krále Agaga!“ Agag šel k němu sebevě-
domě, neboť si řekl: „Zajisté je odvrácena hořkost smrti.“*“

Bible Kralická:

„*Řekl pak Samuel: Přiveďte ke mně Agaga, krále Amalechitského. I šel k němu Agag nád-
herně; nebo řekl Agag: Jistě odešla hořkost smrti.*“

Na Google Books se povedlo dohledat několik verzí zdigitalizované Svatováclavské Bible: *BJBLJ Česká to gest Swaté Pjsmo...*⁸ z roku 1715⁹, která byla vzhledem ke katolickému prostředí a časové blízkosti jazykově i myšlenkově nejbližším zdrojem. Text verše byl úspěšně dohledán na straně 548, kapitola XVI., 1. knihy královské (Regnum), verš 32. [Obr. 76 str. 94].

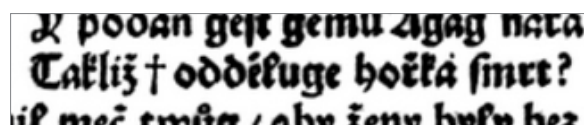
6 Wikipedie: Otevřená encyklopedie: 1. kniha Samuelova [online]. c2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=1._kniha_Samuelova&oldid=11762236

7 (ústní sdělení) Rudolf Svoboda [cit. 2016-08-09]

8 Google Books. Bible Svatováclavská: BJBLJ Česká to gest Swaté Pjsmo Podlé Starožitného a Obecného Latinského od Wsseobecné Cýrkwe Swaté Ržjmské potwrzeného a vžjwaného Přeloženj Na Milostiwé Vstanowenj a Nařjzenj Dwau Slawné Paměti PP. Arcy=Biskupů Pražských [online]. 1. Jezuitská tiskárna (Praha): w Kollegi Sw. Kljmenta Towaryšstwa P. Gežjsse skrze Joachyma Jana Kamenického Faktora, 1715 [cit. 2016-07-18]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=nWZkAAAAcAAJ>

9 **Celkový název na titulní straně:** BJBLJ Česká to gest Swaté Pjsmo Podlé Starožitného a Obecného Latinského od Wsseobecné Cýrkwe Swaté Ržjmské potwrzeného a vžjwaného Přeloženj Na Milostiwé Vstanowenj a Nařjzenj Dwau Slawné Paměti PP. Arcy=Biskupů Pražských (Titul.) Matausse Ferdynanda z Bilenberku Těž (Titul). Jana Frydrycha z Waldssteyna Nynj pak s Milostiwým Dowolenjm Neydústogněgssjho a Wysoce Oswjceného Knjžete a Pána Pana Ferdynanda z BOžj Milosti Arcy=Biskupa Pražského S. Ržjm: Ržjsse Knjžete a Hraběte z Khuenburku PP. Milostiwého na Swětlo wydaná a wytisštěná Nákladem Dědictwj Swatého Wáclawa. Nákladem Dědictwj Swatého Wáclawa. W Starém Městě Pražském w Kollegi Sw. Kljmenta Towaryšstwa P. Gežjsse skrze Joachyma Jana Kamenického Faktora Léta M. DCC. XV. [=1715].; **Překlad:** Bible Česká to jest Swaté Písmo Podlé Starožitného a Obecného Latinského od všeobecné Církve Swaté Římské potvrzeného a užívaného Přeložení Na Milostivé Ustanovení a Nařízení Dvou Slavné Paměti PP. Arcibiskupů Pražských Titul. Matouše Ferdinanda z Bilenberku Těž (titul). Jana Fridricha z Valdštejna Nynj pak s Milostivým Dovoléním Nejdůstojnějšího a vysoce Osvíceného Knížete a Pána Pana Ferdinanda z Boží Milosti Arcibiskupa Pražského Sv. Římské Říše Knížete a Hraběte z Kuenburku PP. Milostivého na Světlo wydaná a vytištěná Nákladem Dědictví Swatého Wáclava. Vydaná a vytištěná Nákladem Dědictví

Na základě dohledaného verše bylo možné správně interpretovat celý text nápisu na malbě „*Pakliž rozlúčžuge horžka smrt.*“ A správně rekonstruovat text verše na štku „*1. kral: 15. v. 32.*“. Svatováclavská Bible není přímým zdrojem citace, ale s největší pravděpodobností se jedná o přímý překlad.

Obr.06 Svatováclavská bible, 1. kral: 15. v. 32., citovaná část verše

6.1.8 Retuš

Retuš a rekonstrukce maleb uvnitř zrcadel

Malovaná zrcadla byla po odstranění sekundárních vrstev a nečistot odhalena ve své dochované podobě. Výjev na oblouku O2 nejevil takové ztráty originální vrstvy jako v případě výjevu na klenbě K2, kde chyběly velké části původní barevné vrstvy i s podkladem. Pro tento výjev na klenbě byla dohledána grafická předloha [Obr. 74 str. 92] a připraveny kresebné návrhy. V obou případech byla zvolena metoda rekonstrukční.

V první fázi byla barevná vrstva maleb podložena a sjednocena lokálním tónem pomocí akvarelových barev *Winsor & Newton*, které se vyznačují vysokou kvalitou pigmentů a bez přídavku dalších plniv. V druhé fázi došlo u výjevu na klenbě K2 u velkých defektů k scelující, u menších k napodobivé retuši. Výjev byl rekonstruován podle dohledané grafické předlohy a přípravných kreseb. U výjevu na oblouku O2 byla provedeno doplnění a rekonstruování částí drapérií.

Retuš a rekonstrukce nápisů

Nápisy byly retušovány akvarelovými barvami *Winsor & Newton*. U výjevu na klenbě bylo sjednoceno pozadí nápisu a samotný nápis byl rekonstruován podle dochovaných fragmentů a na základě studia různých překladů Bible, především podle dobové Svatováclavské Bible a Vulgaty [6.1.7.2 *Nápisy pod výjevy na stránce 37*].

Nápis označující verš u výjevu na oblouku O2 byl rekonstruován podle označení verše v různých překladech Bible (viz výše) a lépe dochovaného nápisu na nižším výjevu O1 – *Loučení Krista s Pannou Marií a apoštoly*, protože také šlo o verš z 1. knihy královské.

Svatého Václava. v Starém Městě Pražském v Koleji Sv. Klimenta Tovařystva P. Ježíše skrze Jachyma Jana Kamenického Faktora Léta M. DCC. XV. [=1715].; **Převzatý text:** Alatera Art, s. r. o.: *Bible Svatováclavská I. - 1. část 1. dílu 1715* [online]. 2014 [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: <http://www.alatera.cz/index.php/veskere-pisemnosti/bible/666/bible-svatovaclavska-i-1-cast-1-dilu-1715-1-detail>

6.1.9 Povrchová úprava štuků

Povrchová úprava na štukové výzdobě související s vrstvou nápisů kolem zrcadel byla rekonstruována vápennou barvou krémového odstínu. Vápenný nátěr byl tónován minerálními pigmenty s přídavkem přibližně 2% hm. akrylátové disperze *Dispersion K9*. Nátěr byl aplikován pouze lokálně na místa, kde byl odhalený štuk nebo kde zůstaly fragmenty novějších tmavších vrstev.

6.2 Použité materiály

Čištění

- **Blitz-fix** – mikroporézní houba, [*distributor: Kremer-pigmente*]
- **voda**
- **aceton** – (dimetylketon)
- **isopropanol** – (isopropylalkohol, propan-2-ol)
- **Carbopol EZ2** – gel kyseliny akrylové, [*distributor: Kremer-pigmente*]
- **25% čpavková voda**
- **citrát amonný** – připravený restaurátory z kyseliny citronové a 25% čpavkové vody

Konsolidace

- **Dispersion K9** – akrylátová disperze, [*distributor: Kremer-pigmente*]
- **Paraloid B72** – akrylátová pryskyřice, [*distributor: Kremer-pigmente*]
- **CaLoSil** – nanočástice vápenného hydrátu v různých alkoholech, [*výrobce: IBZ-Salzchemie GmbH & Co.KG*]
- **toluen**

Tmelení

- **křemičitý kopaný písek**
- **hašené vápno** – kaše Ca(OH)_2
- **mramorová moučka**
- **Dispersion K9** – akrylátová disperze, [*distributor: Kremer-pigmente*]

Retuše a rekonstrukce

- **white spirit** – lakový benzín
- **akvarelové barvy** – [*výrobce: Winsor & Newton*]
- **Mussini** – olejo-pryskyřičné barvy, [*výrobce: Schmincke*]
- **minerální pigmenty** – [*distributor: Kremer-pigmente*]
- **Dispersion K9** – akrylátová disperze, [*distributor: Kremer-pigmente*]
- **hašené vápno** – kaše Ca(OH)_2

6.3 Nová zjištění

Výjev na klenbě byl mylně identifikován jako *Václav vykupuje pohany*, jak je také uváděno v publikaci od L. Ourodové, *Klokoty, poutní místo* na str. 32. Na základě provedeného průzkumu můžeme jednoznačně říci, že se jedná o výjev *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely*.

Na výjevu K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* byla během čištění a na základě nalezených grafických předloh lépe specifikovaná postava muže s kopím. Muž v levé ruce, kterou zdraví sv. Václava, drží nejspíše koženou čepici s kožešinou.

V průběhu restaurátorského zásahu byl zjištěn kompletní stav dochované původní barevné vrstvy pomocí specializovaného grafického programu Metigo Map 3. Malba na výjevu na klenbě K2 se dochovala přibližně z 50 % a malba na výjevu O2 na oblouku kolem 80 %. Vypočítané hodnoty jsou přibližné, viz grafické zákresy [9.1 str. 46].

Během odkrývání nápisů bylo zjištěno, že se některé jejich části nedají dobře interpretovat a pro jejich zrekonstruování bylo úspěšně použito několik překladu Bible [6.1.7.2 str. 37].

6.4 Doporučený režim památky

Je třeba se řídit všeobecnými pravidly, která se vztahují k ochraně a prevenci interiérových nástěnných maleb. V objektu je nutné zajistit stabilní či pozvolně proměnlivé klimatické podmínky. Rychlé změny teplot v interiéru, které může způsobit větrání v jarních obdobích, mohou zapříčinit kondenzaci vzdušné vlhkosti na povrchu maleb i štuků. Kondenzovaná vlhkost může být následně příčinou rozsáhlých poškození. Je třeba zajistit dobrý technický stav krytiny. V minulosti z této příčiny došlo k rozsáhlému poškození maleb. Během dešťů se voda dostává skrze lucernu u zvonu a voda stéká skrze větrací otvor na malbu. Tuto skutečnost je třeba rychle řešit nebo dojde k opětovnému poškození maleb a štukové výzdoby.

Je doporučena pravidelná kontrola památky (např. jednou za 3 roky) kvalifikovaným restaurátorem. Veškeré zásahy do maleb, omítek, štukových prvků nebo zdiva je nutno konzultovat se zástupci odborné složky památkové péče – NPÚ, ú. o. p. v Českých Budějovicích. Jakékoliv negativní projevy (výrazné změny barevnosti či struktury povrchu, apod.) je také třeba nahlásit zástupci odborné složky památkové péče.

7 Závěr

Cílem této práce bylo zrestaurovat dva výjevy nástěnné olejomalby v kapli sv. Václava s různou intenzitou druhotných přemaleb a ztrát původní barevné vrstvy. Během práce byla řešena problematika čištění, snímání druhotných vrstev a rekonstrukcí, pro které bylo potřeba dohledat předlohy a zpracovat podklady. Nejzásadnějším důvodem k rekonstrukci bylo liturgické využití kaple a její vysoká návštěvnost poutníky, kterou zadavatel zdůrazňoval a na základě toho rekonstruování maleb požadoval. Tento fakt byl také doporučen a schválen ze strany odborné složky památkové péče (NPÚ ú. o. p. České Budějovice). Práce se týkala především výjevu sv. Václava na klenbě a obou nápisů pod medailony. Grafická předloha pro výjev sv. Václava byla úspěšně dohledána (viz kapitola 3.2.2 *Grafická předloha* na stránce 15) ve Svatováclavské legendě z roku 1649. Pro texty na nápisích byly využity různé překlady Bible a jejich porovnání (viz kapitola 6.1.7.2 *Nápisů pod výjevy* na stránce 37). Úspěšné nalezení předloh napomohlo společně s fragmenty malby k vytvoření skic, na základě kterých mohly proběhnout rekonstrukce. Úspěšné nalezení podkladů je v současném restaurování účinným vodítkem, které pomáhá zejména ve fázi retuší a rekonstrukcí restaurovaného objektu a zabraňuje jeho dezinterpretaci.

8 Seznam literatury, pramenů a použitých zkratk

8.1 Seznam literatury

- » OURODOVÁ, Ludmila. *Klokoty: poutní místo*. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4
- » KOPECKÁ, Ivana a Vratislav NEJEDLÝ. *Průzkum historických materiálů: analytické metody pro restaurování a památkovou péči*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1060-9.
- » HALL, James. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Přeložil Allan PLZÁK. Praha: Paseka, 2008. ISBN 9788071859024.

8.2 Seznam pramenů

- » BARTUŇKOVÁ, Lucie a Jan VOJTĚCHOVSKÝ. *Restaurovatelský průzkum a dokumentace: Restaurování nástěnných maleb v kopuli presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech*. Litomyšl, 2012.
- » BARTUŇKOVÁ, Lucie a Jan VOJTĚCHOVSKÝ. *Restaurovatelský průzkum a dokumentace: Restaurování nástěnných maleb v západní části presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech*. Litomyšl, 2013.
- » *Restaurovatelský průzkum a dokumentace: Restaurování nástěnných maleb a štukové výzdoby v prostoru jižní oratoře kostela Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech*. Litomyšl, 2014.
- » TIŠLOVÁ, Renata, Ing., PhD. *Chemicko-technologický průzkum nástěnných maleb: kaple sv. Václava, Klokoty*. Litomyšl, 2016.
- » Google Books. *Bible Svatováclavská: BJBLJ Česká to gest Swaté Pjsmo Podlé Starožitného a Obecného Latinského od Wsseobecné Cýrkwe Swaté Ržjmské potwrzeného a vžjwaného Přeloženj Na Milostiwé Vstanowenj a Nařjzenj Dwau Slawné Paměti PP. Arcy=Biskupů Pražských* [online]. 1. Jezuitská tiskárna (Praha): w Kollegi Sw. Kljmenta Towaryšstwa P. Gežjsse skrze Joachyma Jana Kamenického Faktora, 1715 [cit. 2016-07-18]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=nWZkAAAAcAAJ>
- » THEOPHILOS. *Bible Kralická; Český ekumenický překlad; Bible Latin Vulgate* [software]. 2000 [cit. 2016-07-27]. Dostupné z: <http://www.theophilos.com/download.htm>
- » AEGIDIUS A SANCTO IOHANNE BAPTISTA. *D. WENCESLAO Bohemorum DUCI ac MARTYRI inclyto SERTVM Ortus Vitae Necis e duabus Supra triginta Iconibus, totidemque Tetrastichis velut e Rosis quibusdem Contextum*. 1. Praha: Johannes Bilina, 1649, 124 s.

8.3 Seznam internetových odkazů

- » ČUZK: *Nahlížení do katastru nemovitostí* [online]. Praha 8: Český úřad zeměměřický a katastrální, 2016 [cit. 2016-07-12]. Dostupné z: <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/>
- » MonumNet: *Nemovité památky* [online]. Praha 1: Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2016-07-26]. Dostupné z: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?hledani=1 & CiRejst=33854/3-4878>
- » Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *Římskokatolická farnost Tábor-Klokoty* [online]. c2015 [cit. 2016-07-26]. Dostupný z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%98%C3%ADmskokatolick%C3%A1_farnost_T%C3%A1bor-Klokoty & oldid=13107980
- » Tábor-Klokoty: *Klokotská historie: poutní místo klokoty* [online]. Tábor-Klokoty, 2013 [cit. 2016-07-26]. Dostupné z: <http://www.klokoty.cz/index.php/historie-poutniho-mista>
- » Muzeum umění Olomouc. *Škréta, Karel: Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* [online]. Olomouc [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: <http://www.olmuart.cz/sbirky/obrazy--44/karel-skreta--309/>
- » Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *Gumpoldova legenda* [online]. c2014 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Gumpoldova_legenda & oldid=11882569
- » Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *Palladium země české* [online]. c2016 [cit. 2016-08-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Palladium_zem%C4%9B_%C4%8Desk%C3%A9 & oldid=13548176
- » Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *Klokoty* [online]. c2016 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Klokoty&oldid=13462269>
- » Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *1. kniha Samuelova* [online]. c2014 [cit. 2016-08-09]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=1._kniha_Samuelova&oldid=11762236

8.4 Seznam použitých zkratk

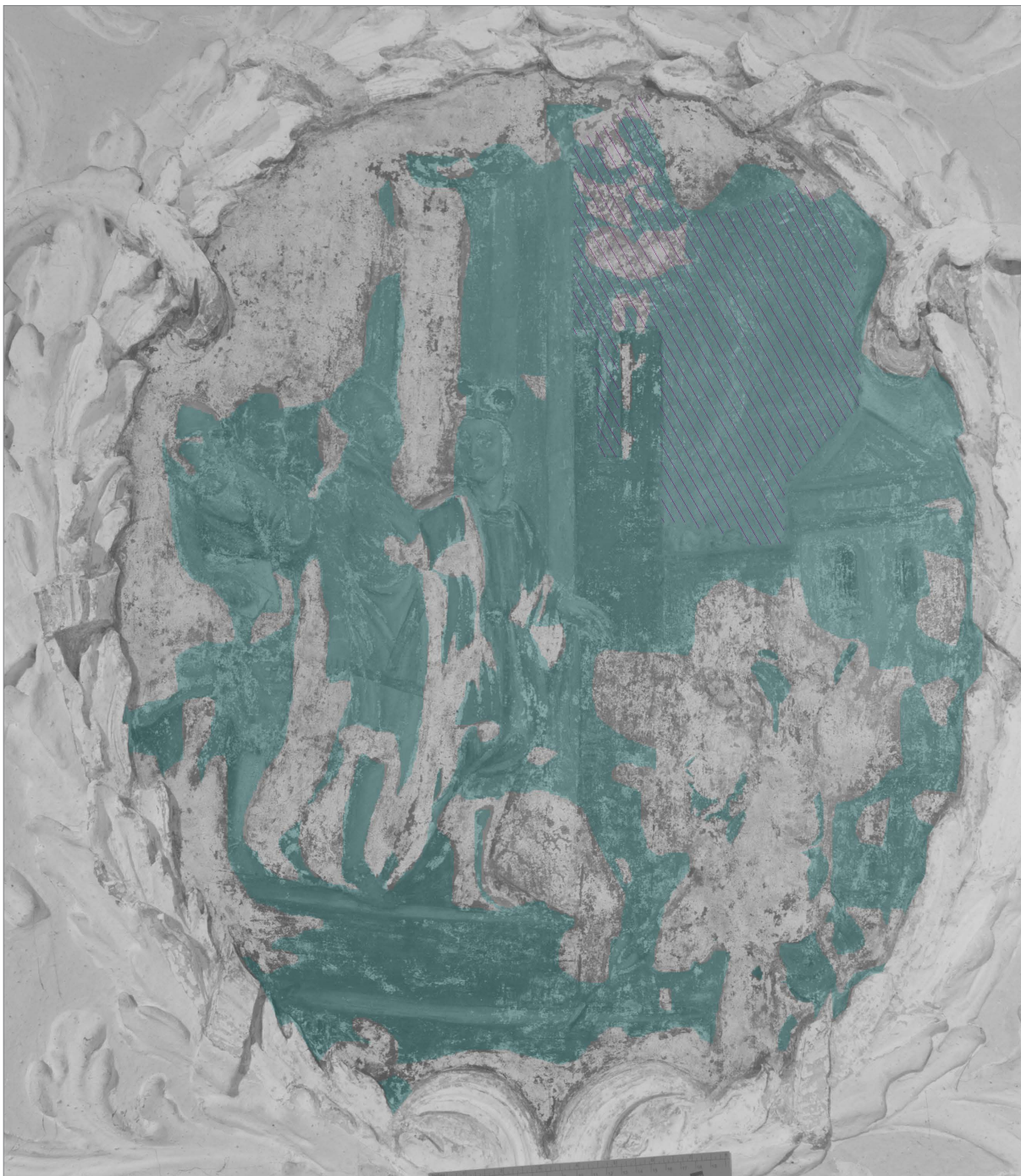
- **UPa** – Univerzita Pardubice
- **FR** – Fakulta restaurování
- **UV** – ultrafialové záření
- **IR** – infračervené záření
- **O2** – výjev na oblouku: Kristus na hoře Olivetské
- **K2** – výjev na klenbě: Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely
- **[I]** – číslo nebo písmeno v hranatých závorkách odkazuje na detail označený v obrázku uvedeného předem v textu.

9 Přílohy

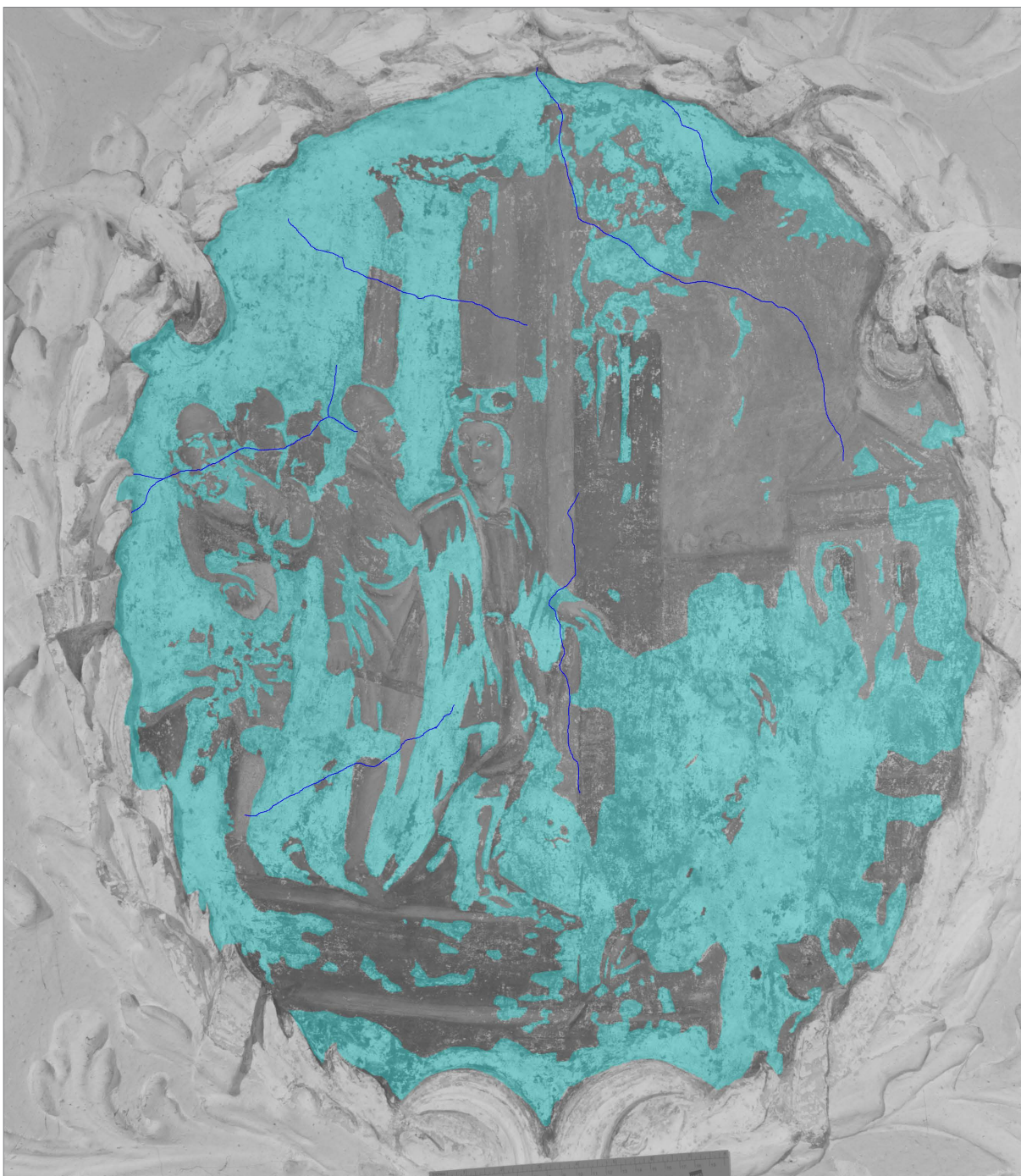
9.1 Grafická dokumentace

Grafická dokumentace byla provedena za pomoci grafického programu Metigo Map 3

	celek	0.320 m ²	
	původní barevná vrstva	0.170 m ²	53.80%
	oljová přemalba	0.030 m ²	9.49%

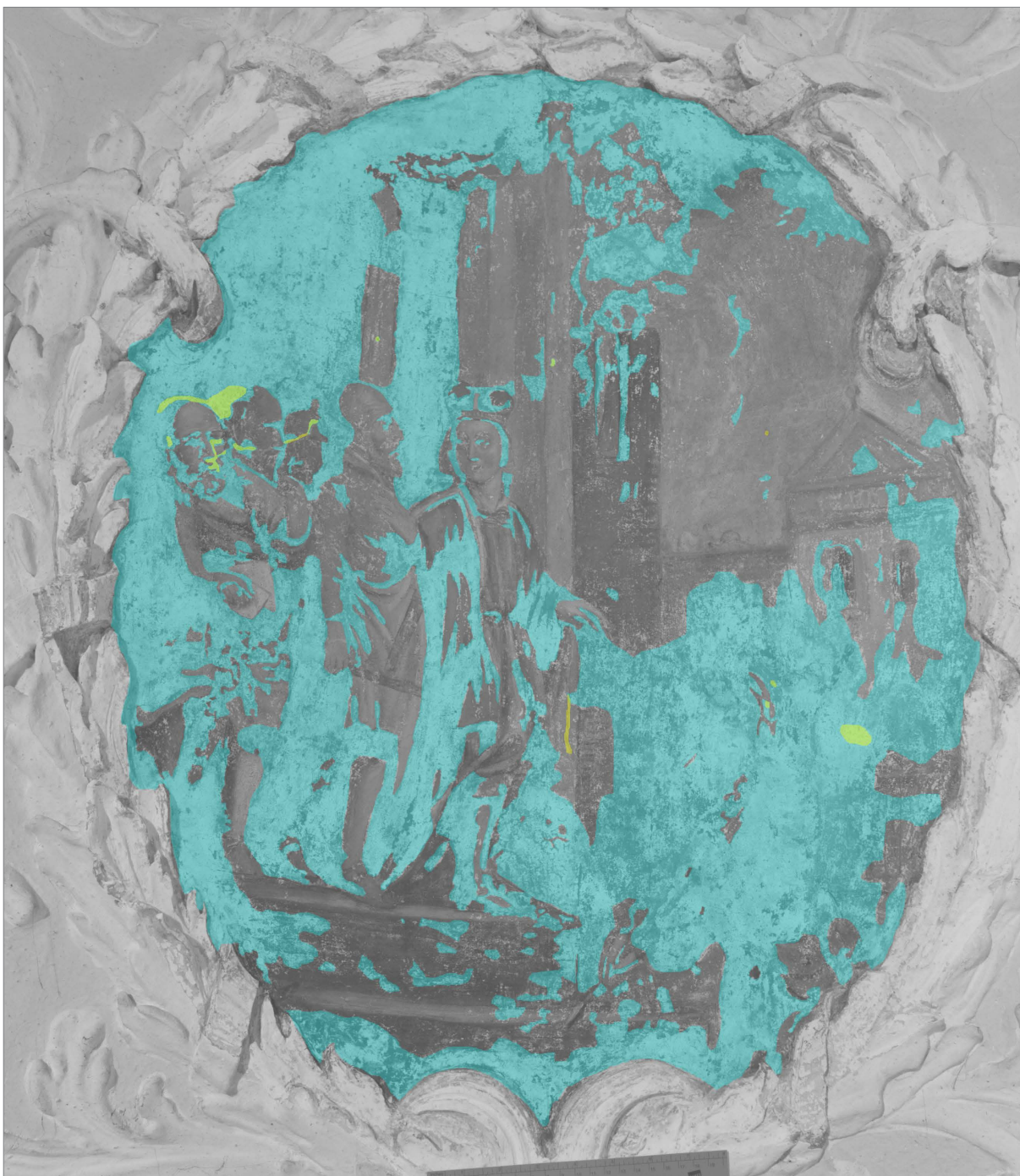
Obr.07 K2 – grafický zákres – dochovaný stav

celek	0.320 m ²	
 úplná ztráta barevné vrstvy	0.160 m ²	50.63%
 praskliny	1.300 m	-

Obr.08 K2 – grafický zákres – poškození

	celek	0.320 m ²	
	nové tmely		
	retuše, rekonstrukce	0.160 m ²	50.63%

Obr. 09 K2 – grafický zákres – provedené zásahy

celek

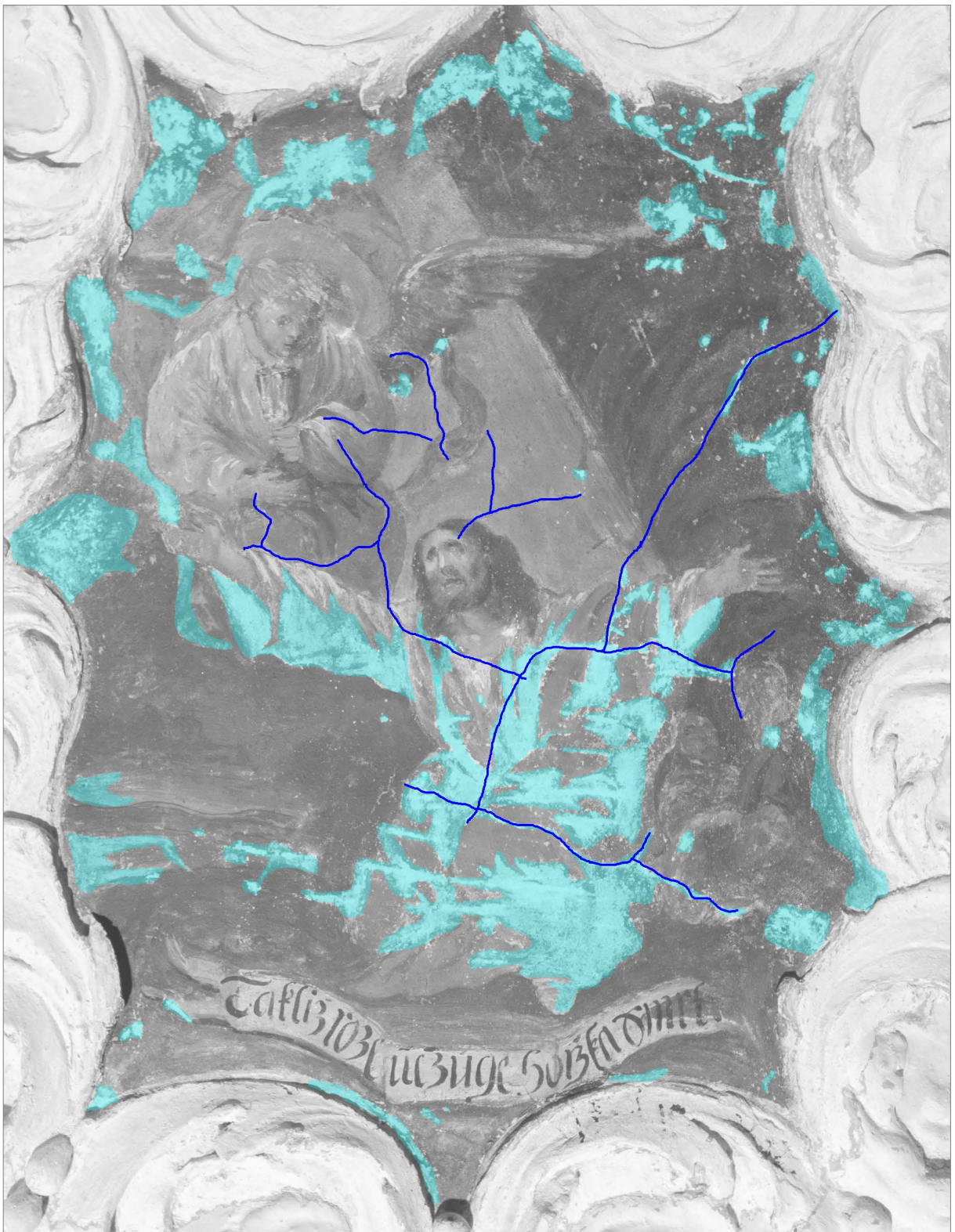
0.110 m²

původní barevná vrstva

0.090 m²

80.36%

Obr. 10 O2 – grafický záznam – dochovaný stav

	celek	0.110 m ²	
	úplná ztráta barvené vrstvy	0.010 m ²	8.93%
	praskliny	0.910 m	-

Obr. 11 O2 – grafický záznam – poškození

	celek	0.110 m ²	
	nové tmely	0.010 m ²	8.93%
	retuše, rekonstrukce	0.010 m ²	8.93%

Obr. 12 O2 – grafický zákres – provedené zásahy

9.2 Fotografická dokumentace

Fotografie byly pořízeny zařízeními

Přístroj: Canon EOS 550D a Canon EOS 70D

Objektivy: Canon EF 50 mm, EF 10–18 mm, EF 24–85 mm

Fotografie byly foceny do nekomprimovaného formátu RAW a uloženy v digitálním formátu JPEG v průměrném rozlišení 5 000 × 3 000 px na 300 dpi

Autor fotografií: David Svoboda, DiS

Fotografie IR snímků

Přístroj: Sony DSC-F828 s infračerveným režimem

Fotografie byly foceny do digitálního formátu JPEG v rozlišení 1 280 × 960 px na 72 dpi

Autor fotografií: Mgr. art. Jan Vojtěchovský

Obr. 13 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – celkový pohled na medailon – stav před restaurováním

Obr. 14 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled na medailon – stav před restaurováním

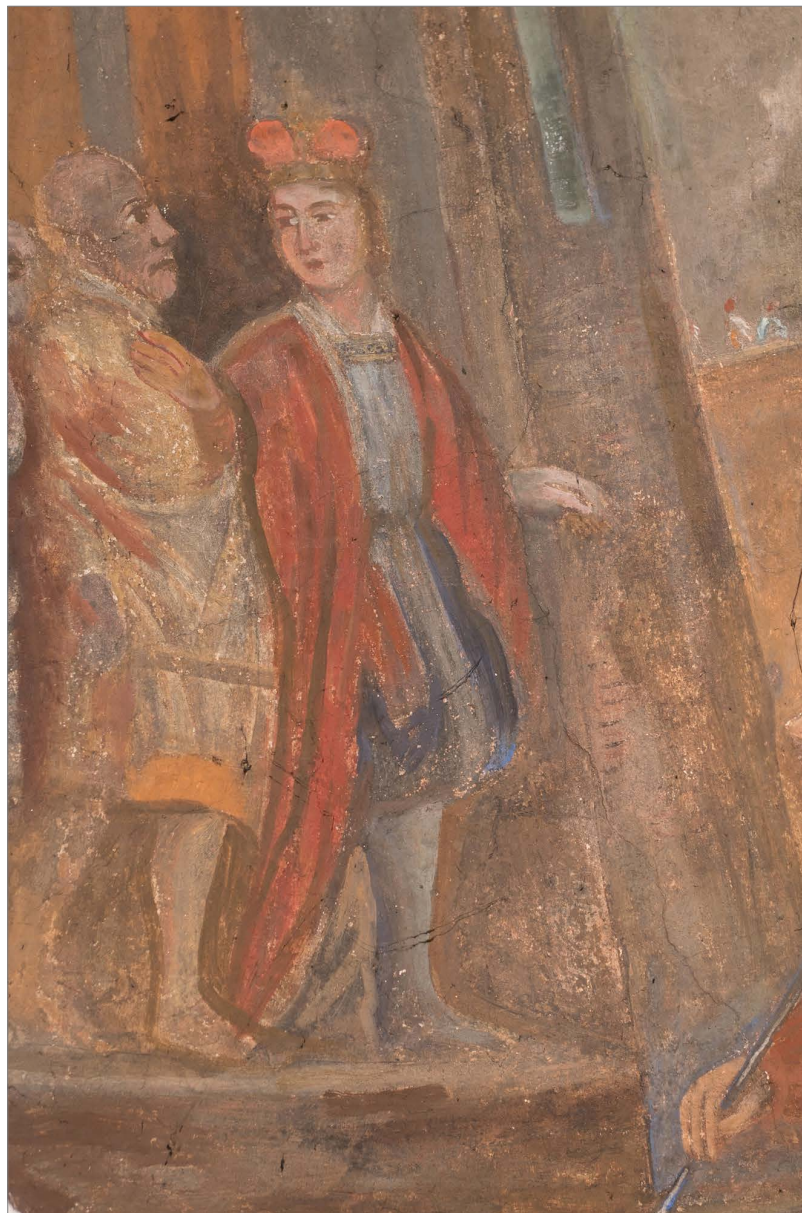
Obr. 15 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – celkový pohled na malbu – stav před restaurováním

Obr. 16 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled na malbu – stav před restaurováním

Obr. 17 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled na sv. Václava a jeho doprovod – stav před restaurováním

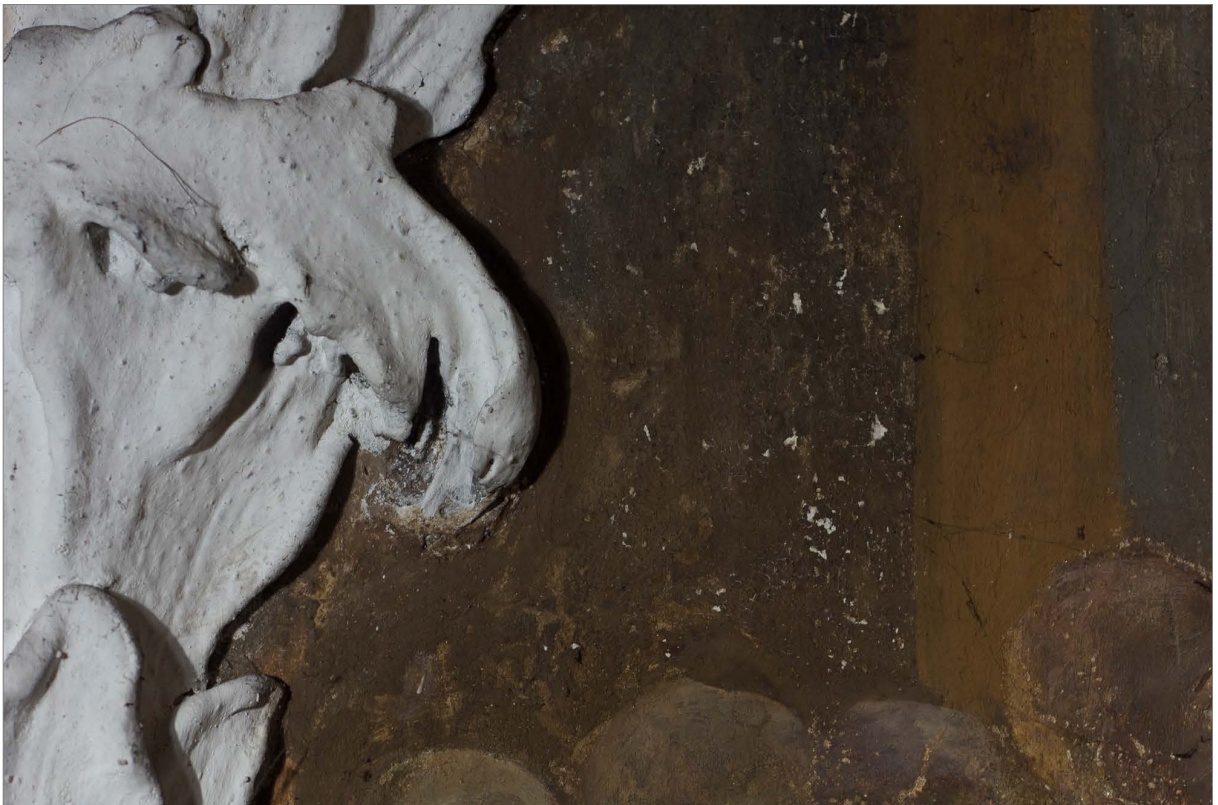
Obr. 18 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled na muže s kopím který zdraví sv. Václava – stav před restaurováním

Obr. 19 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled na oblohu v pozadí a architekturu, povrch malby pokryt prachovým depozitem, viditelné vlasové trhlinky – stav před restaurováním

Obr. 20 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled na portréty, velmi dobře viditelná intenzita přemalby, prachový depozit – stav před restaurováním

Obr.21 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detail pozadí – šupinovatění hnědé zpráškovatělé druhotné vodorozpustné vrstvy, ztrácející se tvarosloví na štukové výzdobě – stav před restaurováním

Obr.22 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detail hrotu kopí – dobře viditelná struktura malby v denním rozptýleném světle, pastózní běloba, dobře viditelné přemalby a ztráta barevné vrstvy – stav před restaurováním

Obr.23 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – detailní pohled na klečícího Krista – stav před restaurováním

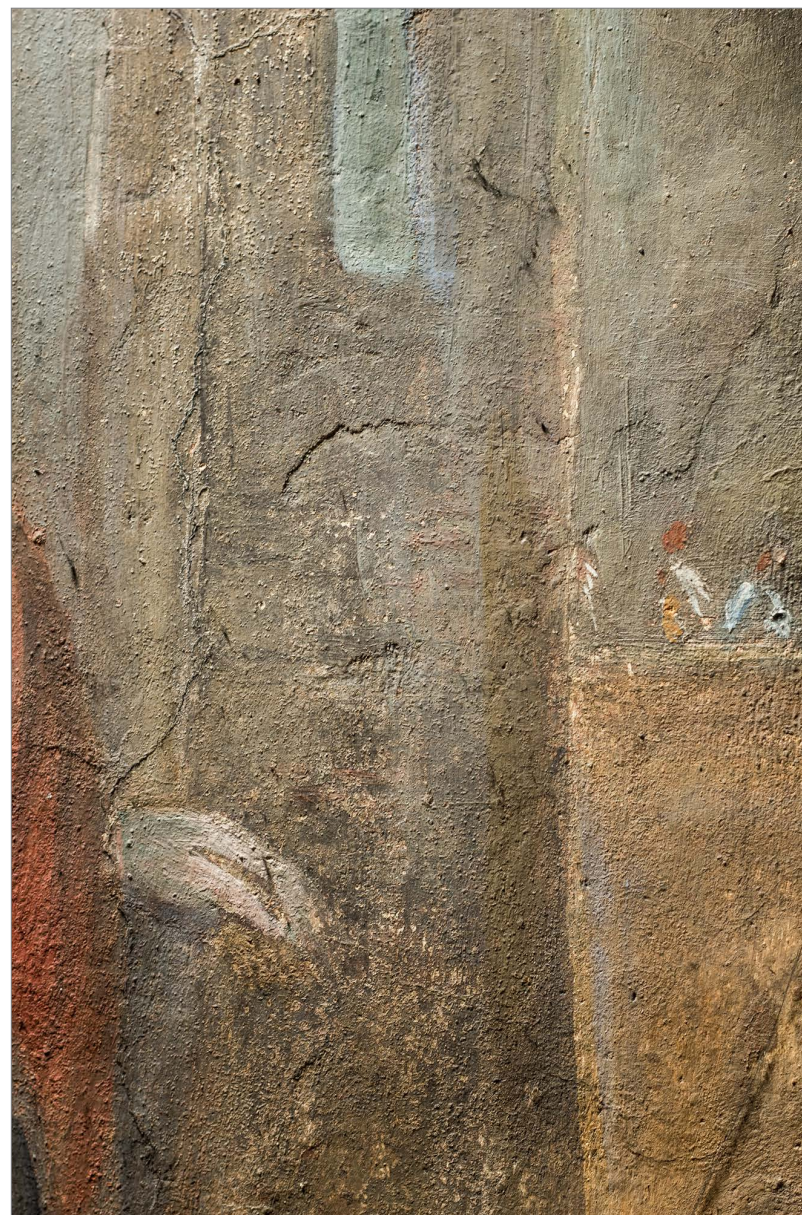
Obr.24 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – detailní pohled na anděla s kalichem – stav před restaurováním

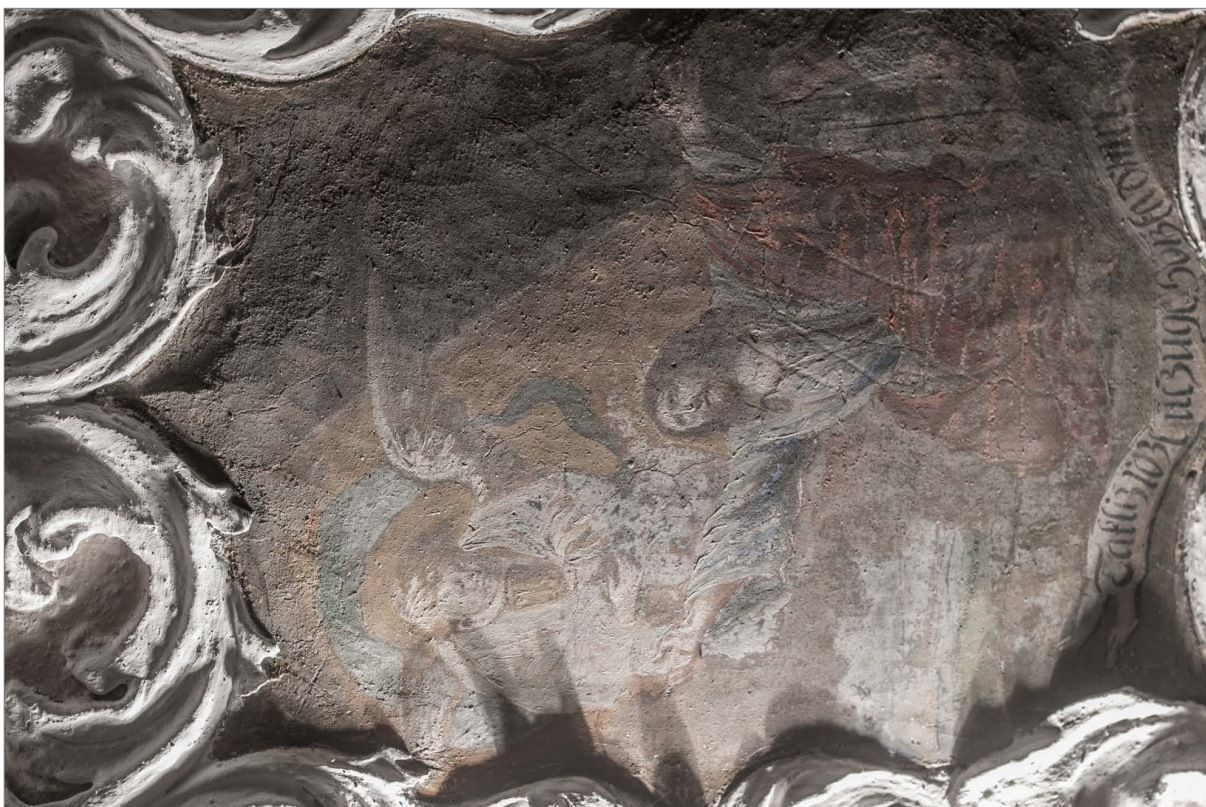
Obr. 25 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – detailní pohled na nápis: „Pakliž rozlúčžuge horžka smrt.“ – stav před restaurováním

Obr. 26 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – detailní pohled na mechanické poškození povrchu malby – stav před restaurováním

Obr. 27 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled v ostrém bočním nasvícení, struktura zpráškovatělé přemalby – stav před restaurováním

Obr. 28 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled v ostrém bočním nasvícení, struktura povrchu podkladu malby, zpráškovatělá přemalba – stav před restaurováním

Obr. 29 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – detailní pohled v ostrém bočním nasvícení, struktura povrchu malby, horizontální vrypy, rytá kresba, silné pasty běloby – stav před restaurováním

Obr. 30 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled v ostrém bočním nasvícení, struktura povrchu malby, horizontální vrypy, rytá kresba, silné pasty běloby – stav před restaurováním

Obr. 31 Výjev K2 –
Sv. Václav dává kácet
pohanské modly a stavět
křesťanské kostely – cel-
kový pohled na medailon
v denním světle – stav
před restaurováním

Obr. 32 Výjev K2 –
Sv. Václav dává kácet
pohanské modly a stavět
křesťanské kostely – cel-
kový pohled na medailon
v UV světle – stav před
restaurováním

Obr. 33 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled na medailon v denním světle – stav před restaurováním

Obr. 34 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled na medailon v UV světle – stav před restaurováním

Obr. 35 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled na sv. Václava v IR režimu (Sony DSC F828) – stav před restaurováním

Obr. 36 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled na muže s kopím v IR režimu (Sony DSC F828) – stav před restaurováním

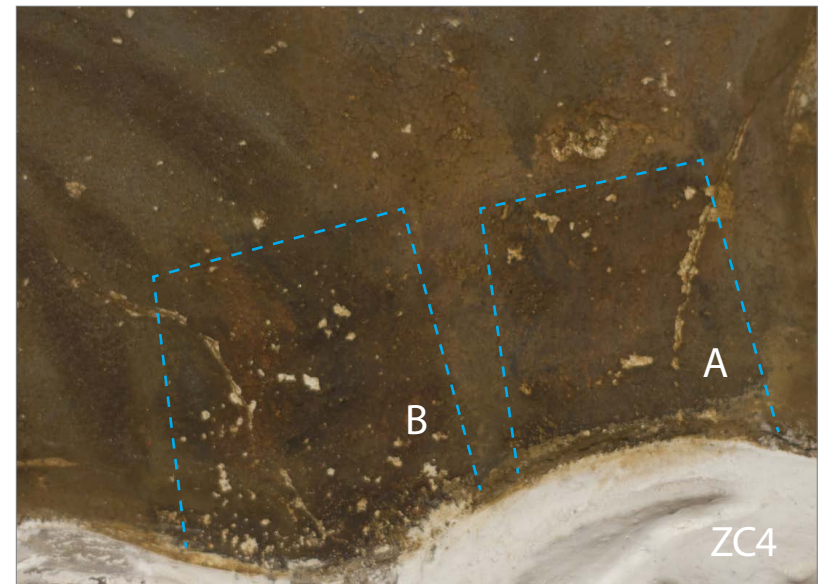
Obr. 37 Výjev K2 – ZC1 – zkouška čištění, A – vrstva po očištění prachového depozitu, B – druhotná barevná vrstva redukováná isopropanolem, sonda S1 a – podklad, b – původní barevná vrstva, c – druhotná vrstva na bázi olejomalby, d – svrchní zpráškovatělá vrstva

Obr. 38 Výjev K2 – sondy S2 a S3 – sondážní průzkum množství přemalby a zachovalého originálu

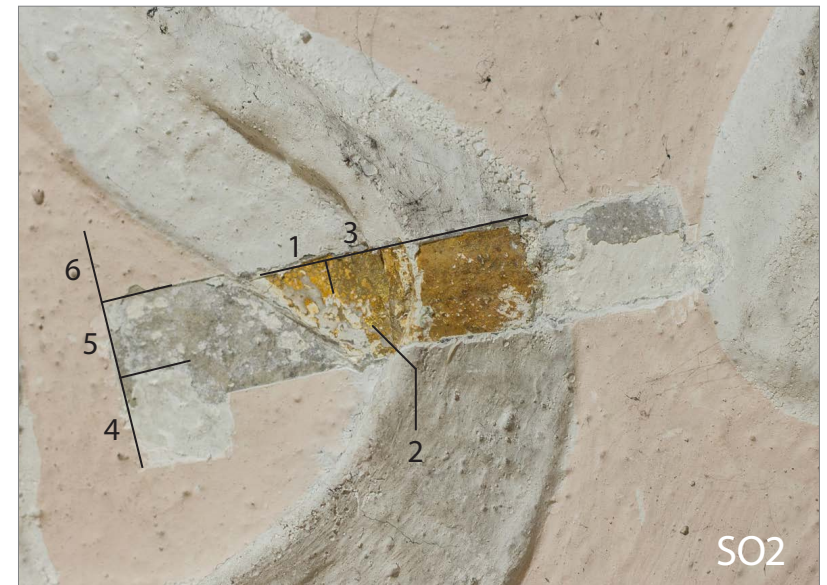
Obr.39 Výjev K2 – ZC2
– zkouška čištění pomocí směsi vody a acetonu v gelu Carbopol EZ2, A – očištěná plocha čistícím gelem, B – očištěná plocha isopropanolem

Obr.40 Výjev K2 – ZC3 a ZC4 – zkoušky čištění, A – očištěno isopropanolem, B – očištěno směsí vody a acetonu v gelu Carbopol EZ2

Obr. 41 Výjev K2 – sonda SO1 – stratigrafie omítkových vrstev – vrstva 1 obsahuje souvrství nápisu, následují mezivrstvy vápenných nátěrů s barevnými hlinkami

Obr. 42 Výjev K2 – sonda SO2 a SO3 – sondy odhalující barevnou úpravu „stuh“ na štukové výzdobě kolem malby

Obr.43 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – celkový pohled na medailon – průběh první fáze čištění (voda, isopropanol)

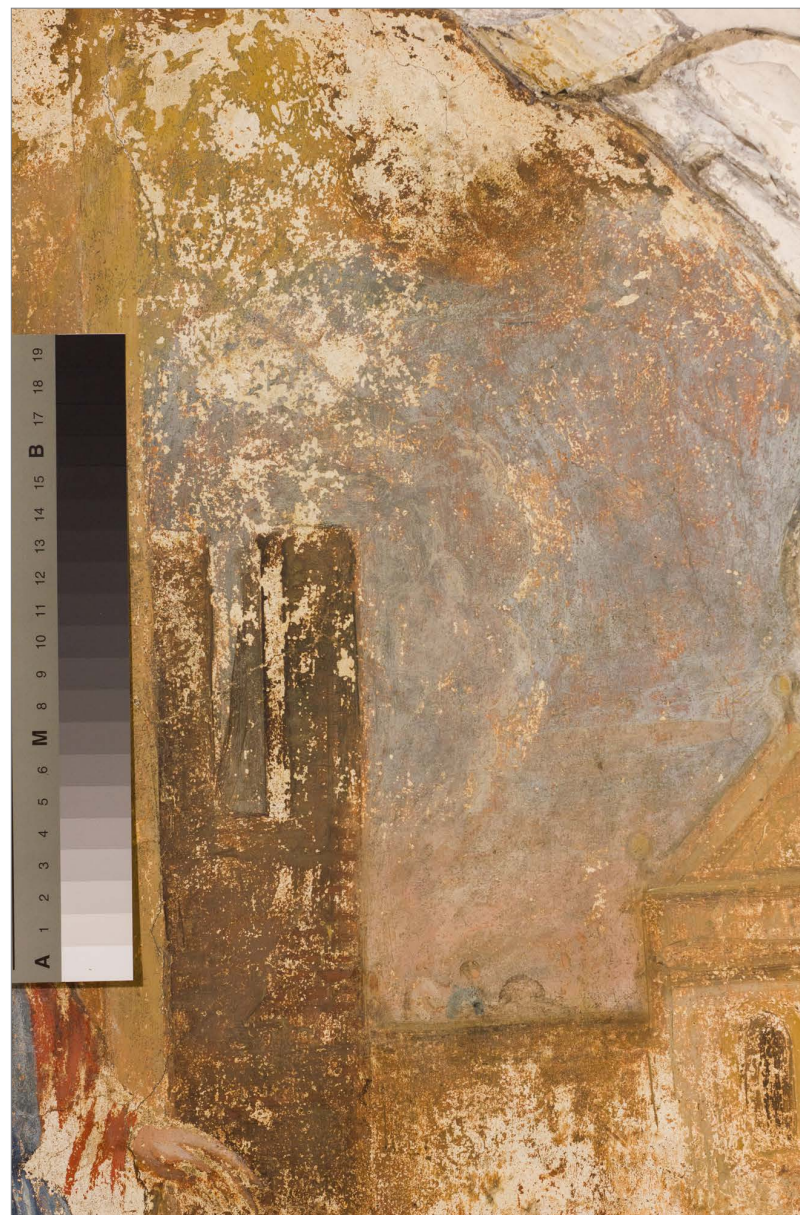
Obr.44 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – celkový pohled na medailon – průběh druhé fáze čištění (čistící gel)

Obr.45 Výjev K2 –
Sv. Václav dává kácet
pohanské modly a stavět
křesťanské kostely – cel-
kový pohled na medai-
lon – stav po čištění

Obr.46 Výjev K2 –
Sv. Václav dává kácet
pohanské modly a stavět
křesťanské kostely – de-
tailní pohled na oblohu
v pozadí – stav po čištění
druhotné olejové vrstvy

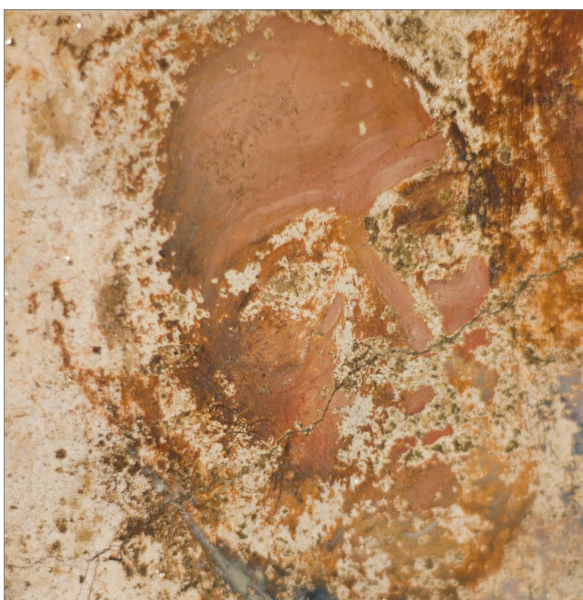

Obr.47 Výjev K2 –
Sv. Václav dává kácet
pohanské modly a stavět
křesťanské kostely – de-
tail postav sv. Václava –
stav po čištění

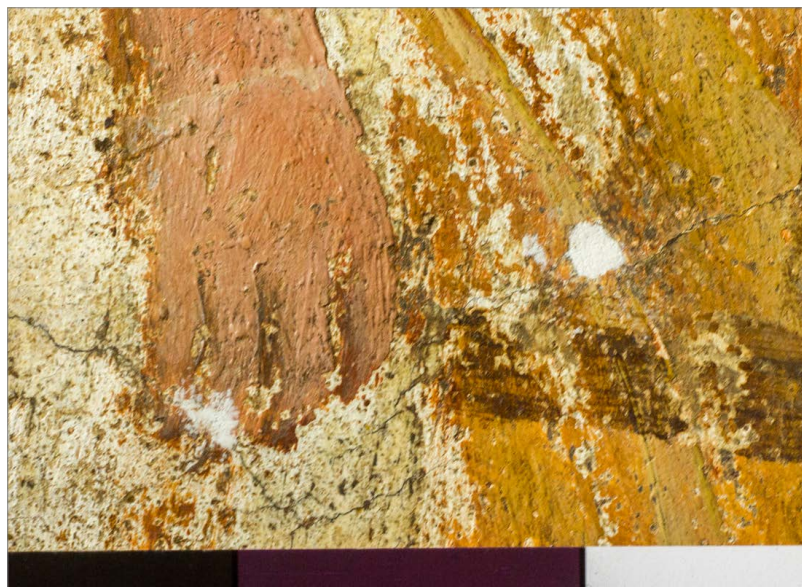
Obr.48 Výjev K2 –
Sv. Václav dává kácet
pohanské modly a stavět
křesťanské kostely – de-
tailní pohled na muže
s kopím – stav po čištění

Obr. 49 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detaily tváří, 1 – sv. Václav, 2 – „stavitel“, 3 – muž s papíry, 4 – muž s kopím, 5 – tváře v pozadí za sv. Václavem – stav po čištění

Obr.51 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – na-
hoře detail tváře muže s papíry, dole detail ruky „stavitele“ – stav po
tmelení

Obr.50 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – cel-
kový pohled – stav po
vytmelení

Obr. 52 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – celkový pohled na medailon – stav po první fázi retuší akvarelovými barvami

Obr. 53 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled na medailon – stav po první fázi retuší akvarelovými barvami

Obr. 54 Výjev K2 – Sv. Václav dává káct pohanské modly a stavět křesťanské kostely – celkový pohled na medailon s nápisem – stav po restaurování

Obr. 55 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled na medailon – stav po restaurování

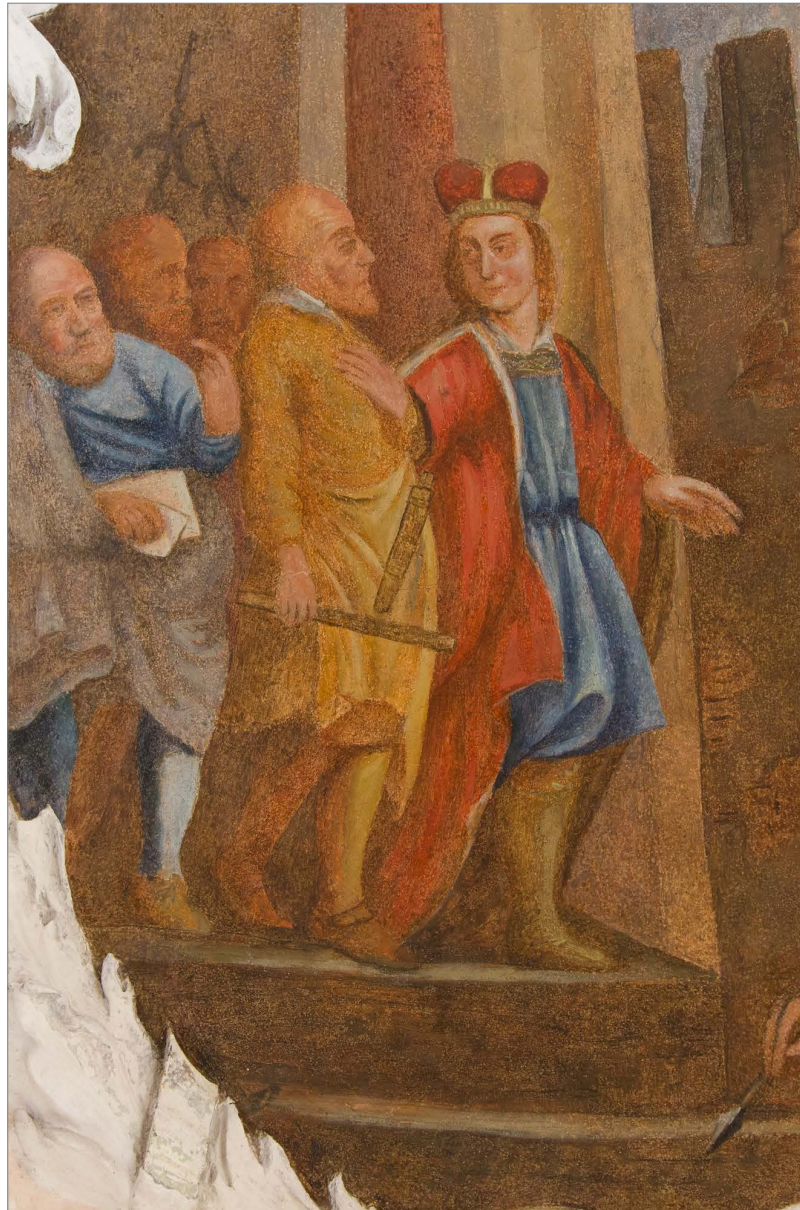
Obr. 56 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – celkový pohled na malbu – stav po restaurování

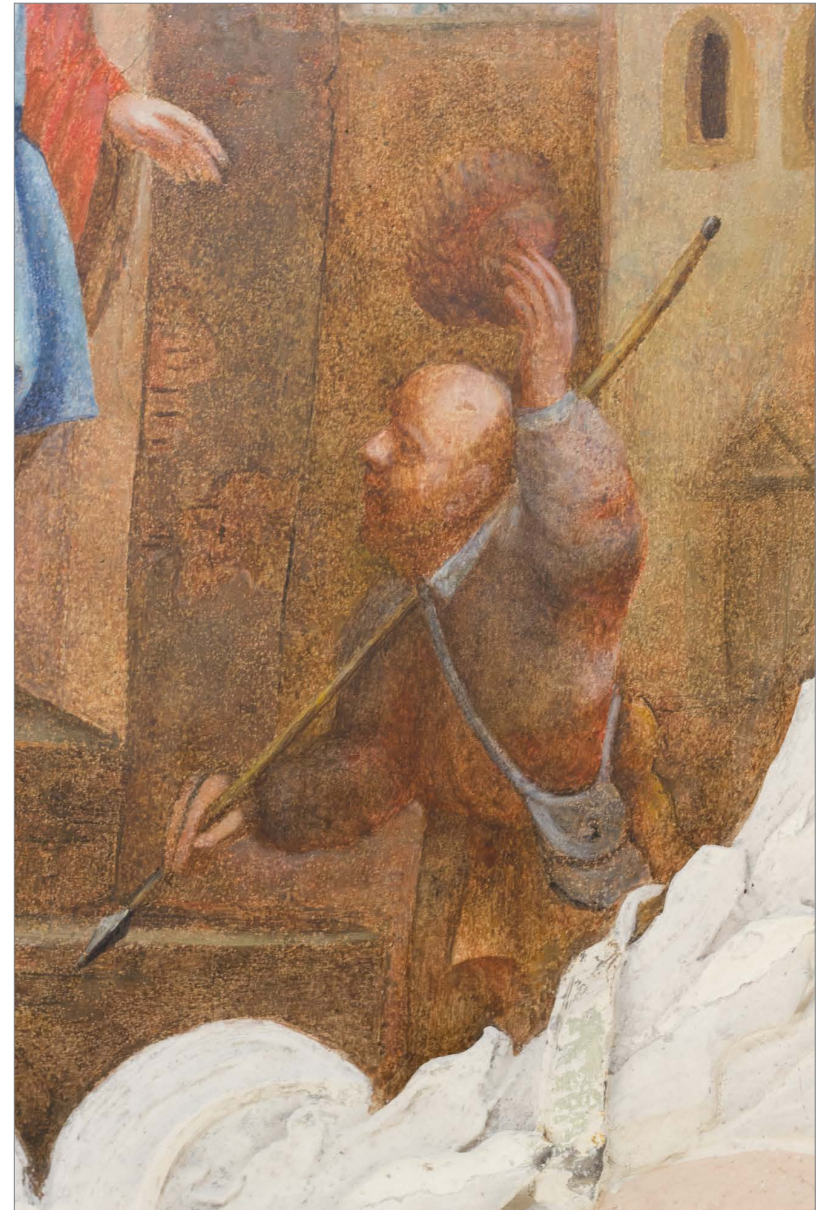
Obr. 57 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled na malbu – stav po restaurování

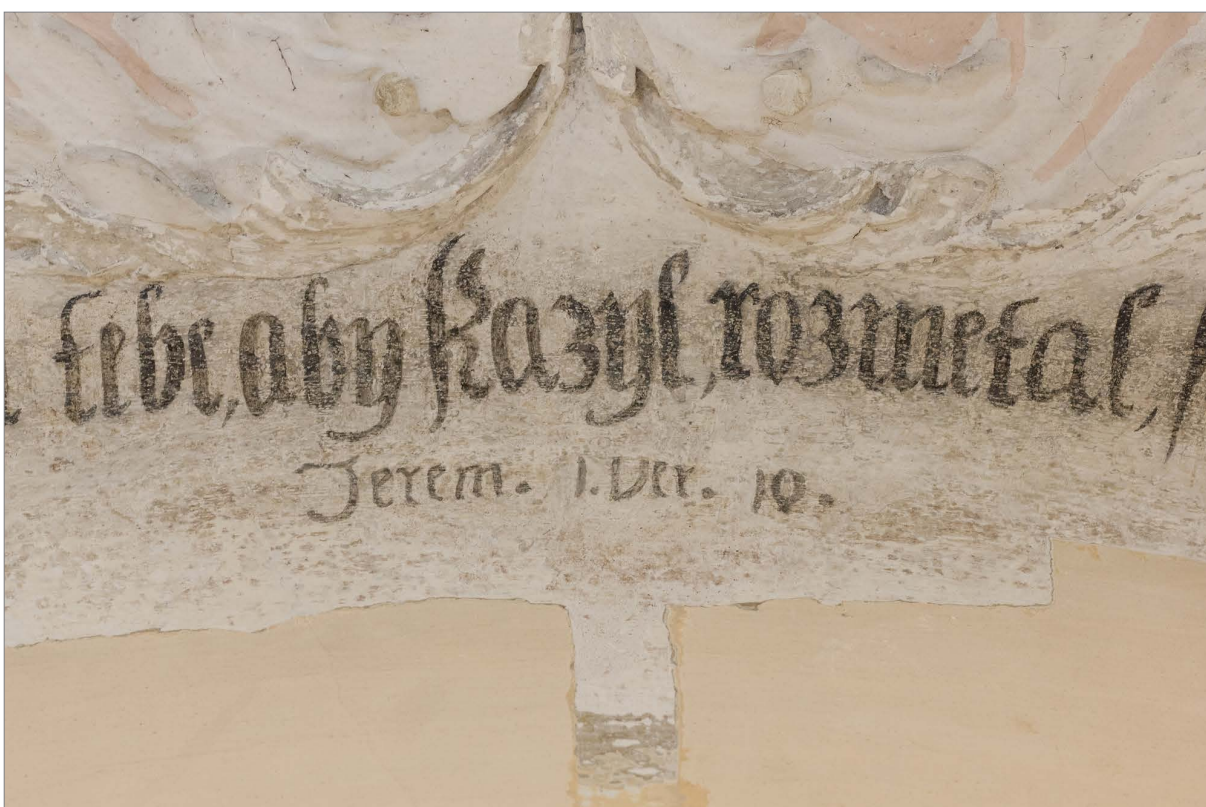

Obr. 59 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled na sv. Václava a jeho doprovod – stav po restaurování

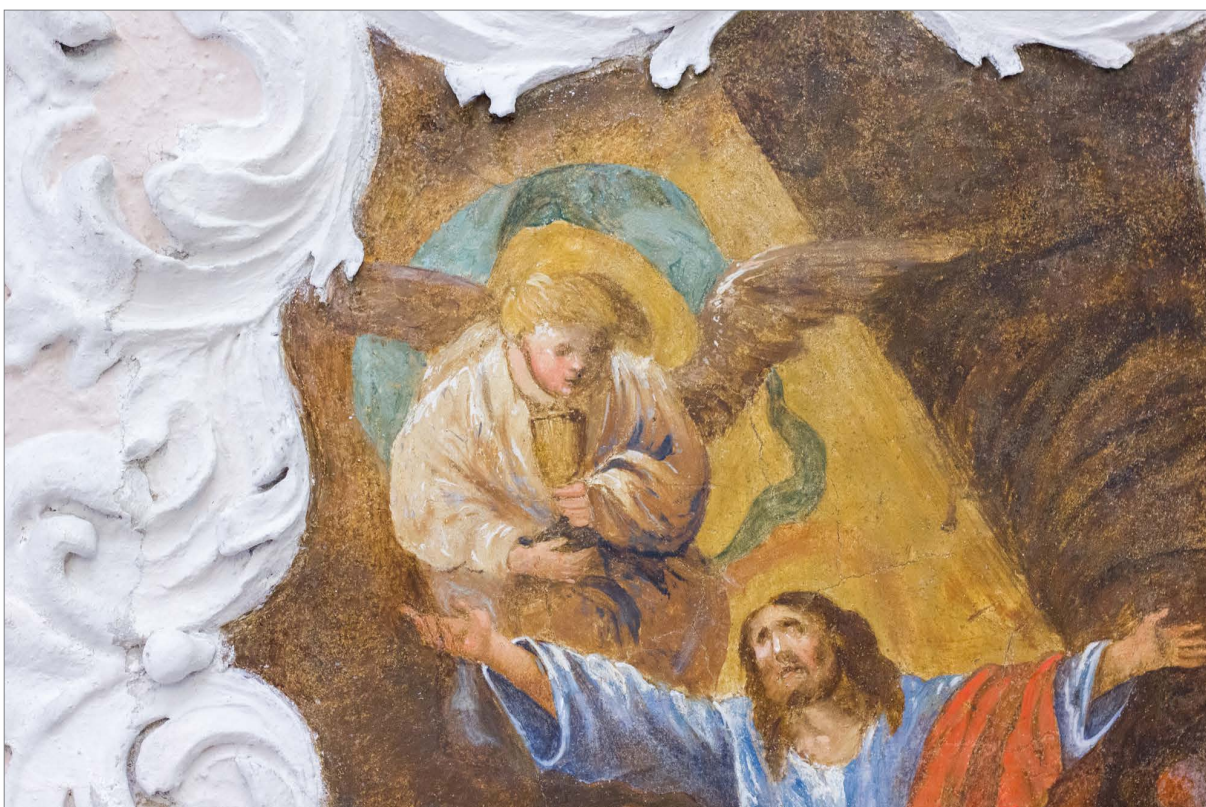
Obr. 58 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – detailní pohled na muže s kopím zdraví sv. Václava – stav po restaurování

Obr.61 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohan-
ské modly a stavět křesťanské kostely – detailní
pohled na oblohu architekturu v pozadí – stav po
restaurování

Obr. 60 Nápis K2 – detailní pohled na označení ver-
še „Jerem. 1. ver. 10.“ – stav po restaurování

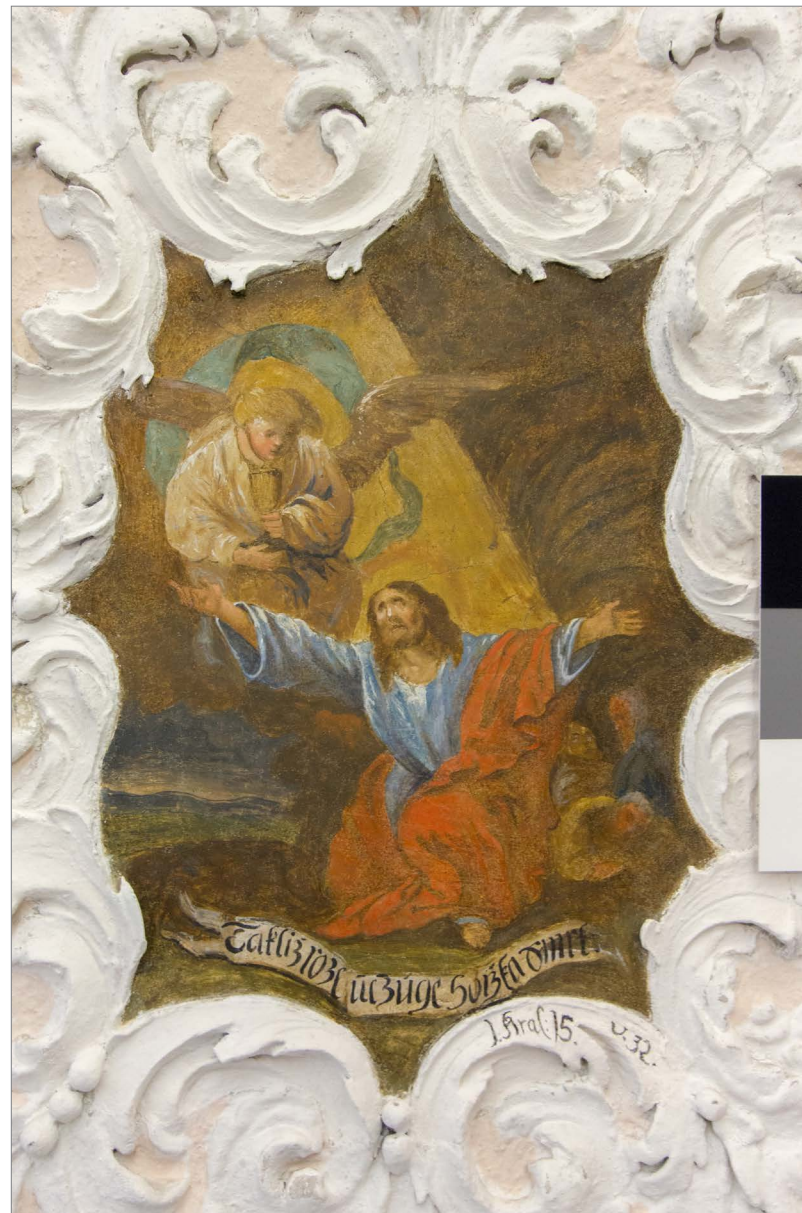

Obr. 63 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – detailní pohled na klečícího Krista – stav po restaurování

Obr. 62 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – detailní pohled na anděla – stav po restaurování

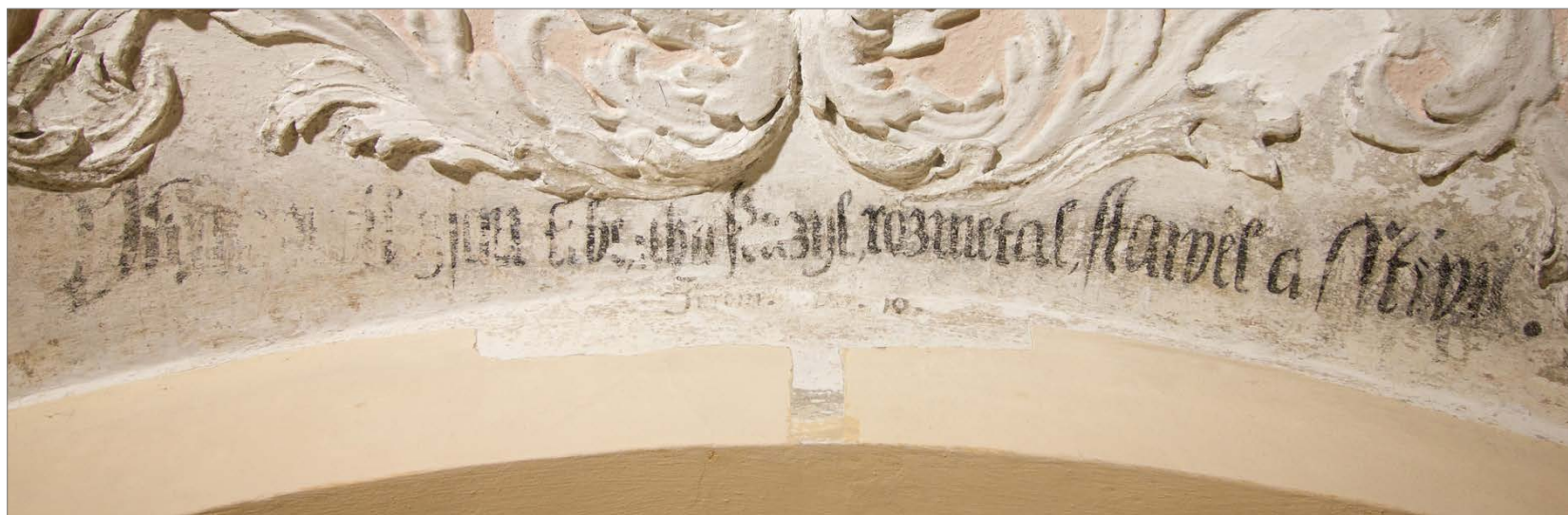

Obr. 64 Výjev K2 – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – snímek porovnání stavu před (vlevo) a stavu po (vpravo) restaurování

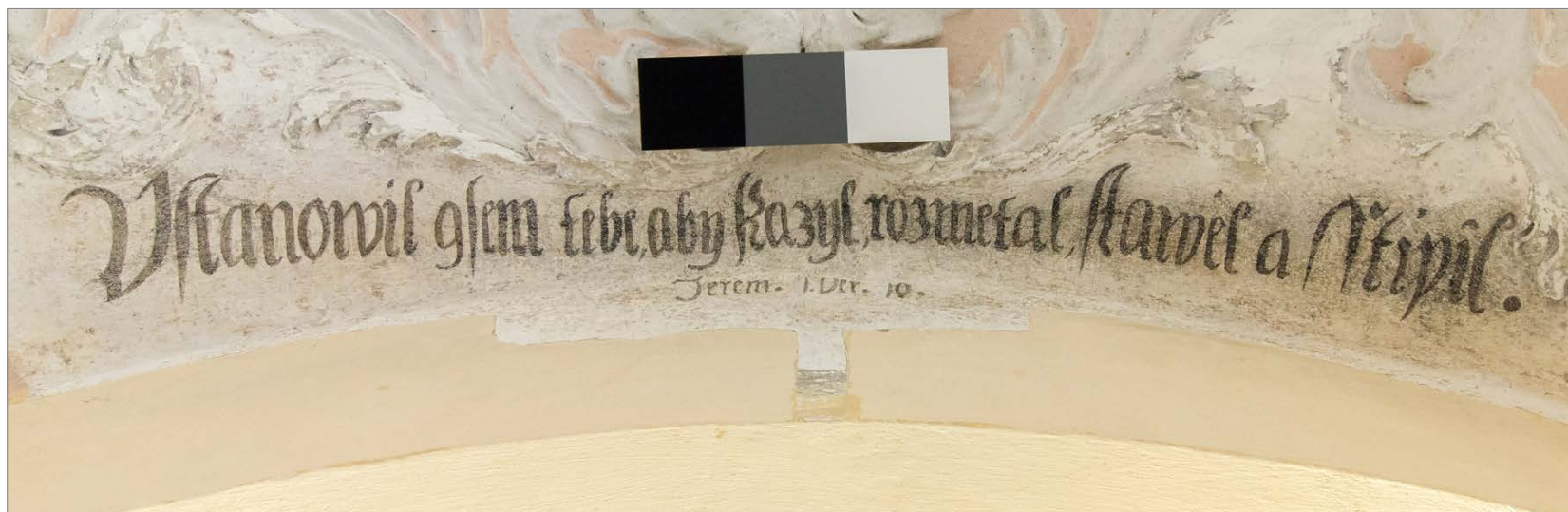

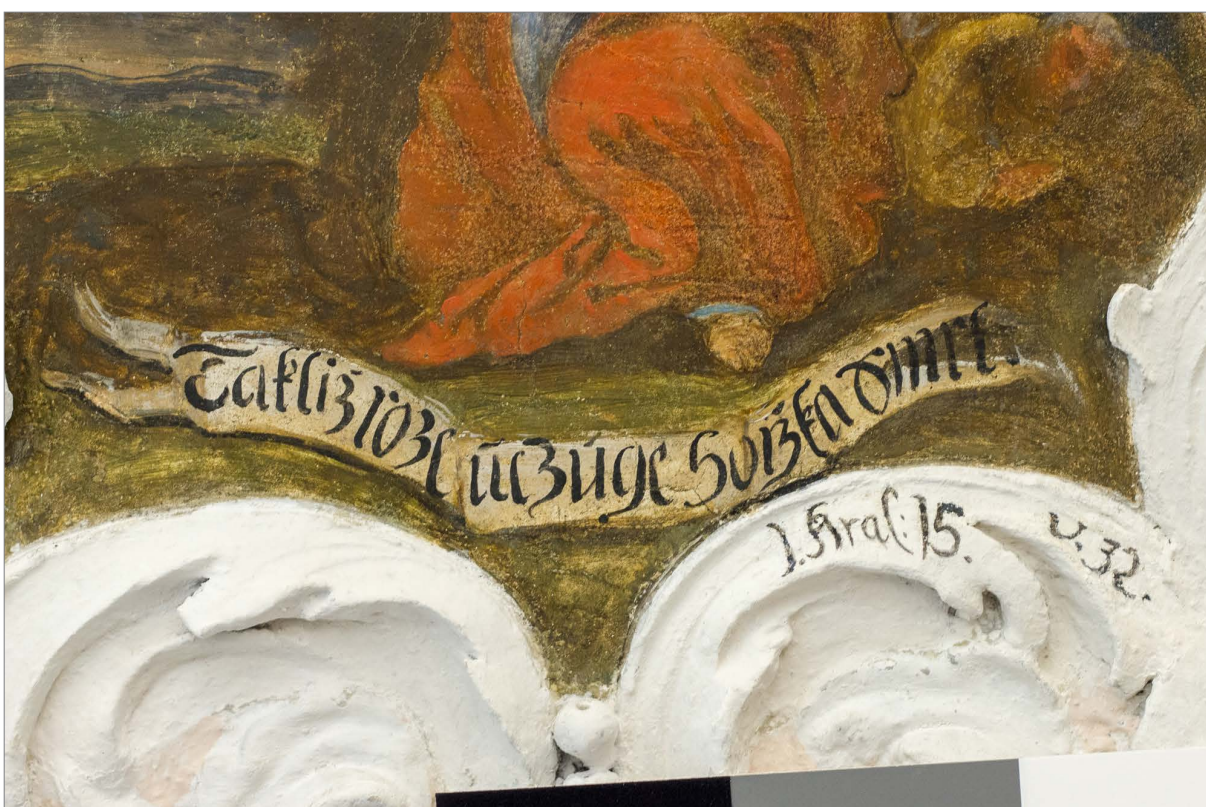
Obr. 65 Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – snímek porovnání stavu před (vlevo) a stavu po (vpravo) restaurování

Obr.66 Nápis K2 –
„Jerem., 1. ver. 10.,
Ustanowuży tebe, aby ka-
zyl, rozmetal, staivél a ss-
tipil“ – stav po odkryvu

Obr.67 Nápis K2 –
„Jerem., 1. ver. 10.,
Ustanowuży tebe, aby ka-
zyl, rozmetal, staivél a ss-
tipil“ – stav po retuši

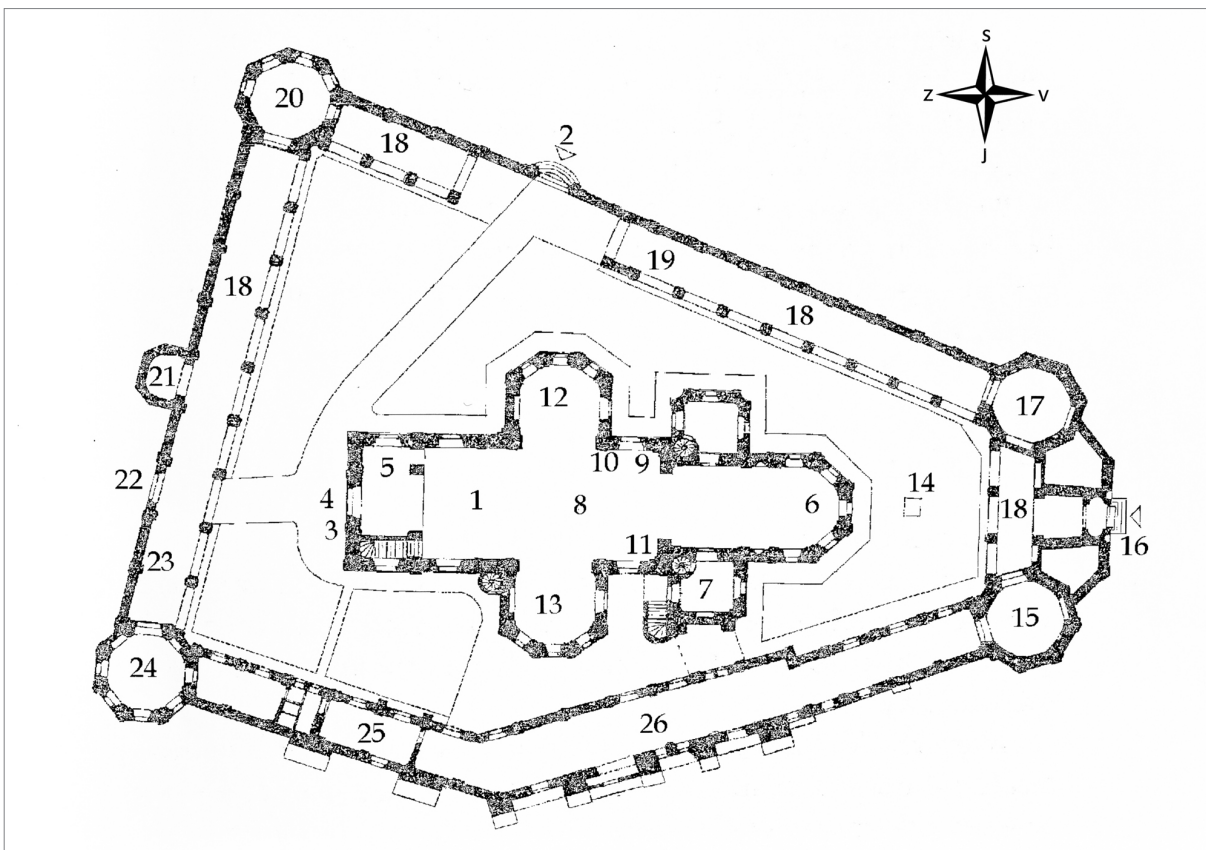

Obr. 68 Nápis O2 – „1. kral: 15. v. 32. – Pakliž rozlúčuge horžka smrti.“ – stav po odkryvu verše

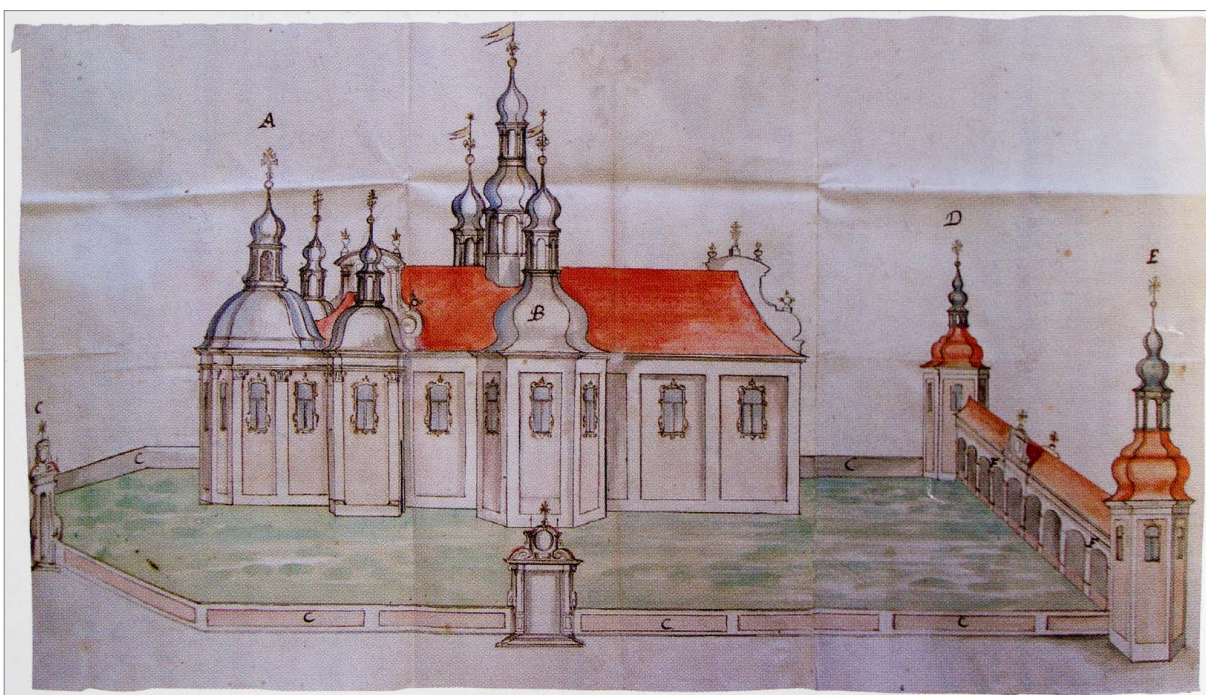
Obr. 69 Nápis O2 – „1. kral: 15. v. 32. – Pakliž rozlúčuge horžka smrti.“ – stav po retuši

9.3 Obrazové přílohy

Obr. 70 Půdorys a popis poutního areálu, 1 – kostel Nanebevzetí P. Marie, 7 – zákristie, 12 – kaple sv. Josefa, 13 – kaple sv. Václava, 18 – ambit, 26 – rezidence; Převzato: OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4

Obr. 71 Podoba kostela v druhé polovině 17. století; Převzato: OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4

Obr. 72 Plán přestavby kostela z počátku 18. století; Převzato: OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4

Obr.73 Veduta – pohled na poutní areál Klokočy po přestavbě v první polovině 18. století; Převzato: OURODOVÁ, Ludmila. Klokočy: poutní místo. Klokočy: Římskokatolická farnost Tábor–Klokočy, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4

Obr. 74 Grafika ze svatováclavské legendy „Destruerunt coram eo aras Baalim, et simulachra, quæ superposita fuerant, demoliti sunt – 2. Paralipomenon 34 v. 4 “ – AEGIDIUS A SANCTO IOHANNES BAPTISTA. D. WENCESLAO Bohemorum DUCI ac MARTYRI inclyto SERTVM Ortus Vitae Necis e duabus Supra triginta Iconibus, totidemque Tetrastichis velut e Rosis quibusdem Contextum. 1. Praha: Johannes Břilina, 1649, 124 s.

Obr. 75 Muzeum umění Olomouc. Škréta, Karel: Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely [online]. Olomouc [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: <http://www.olmuart.cz/sbirky/obrazy--44/karel-skreta--309/>

c. 17. st. 17.

*nepohne

Saulovo
pořadí ne-
pravé / 3
lidského o-
hledu.

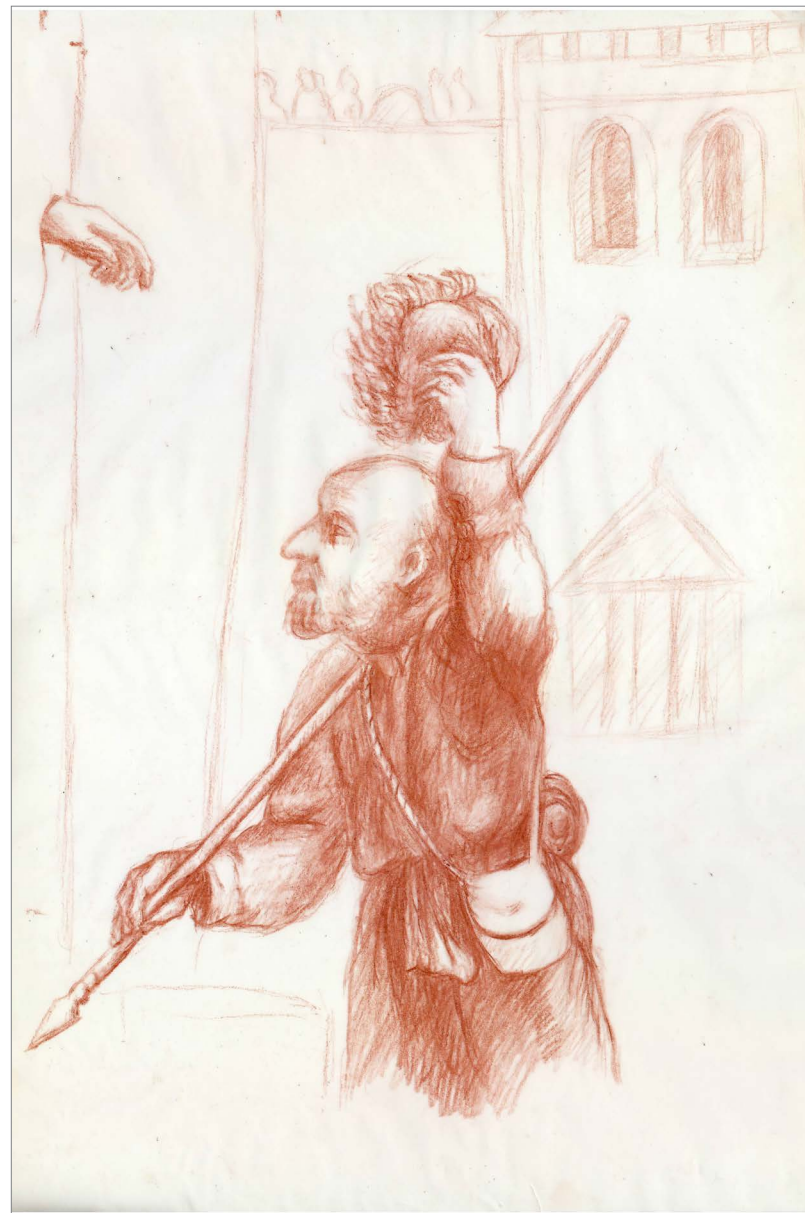
†odslučuge

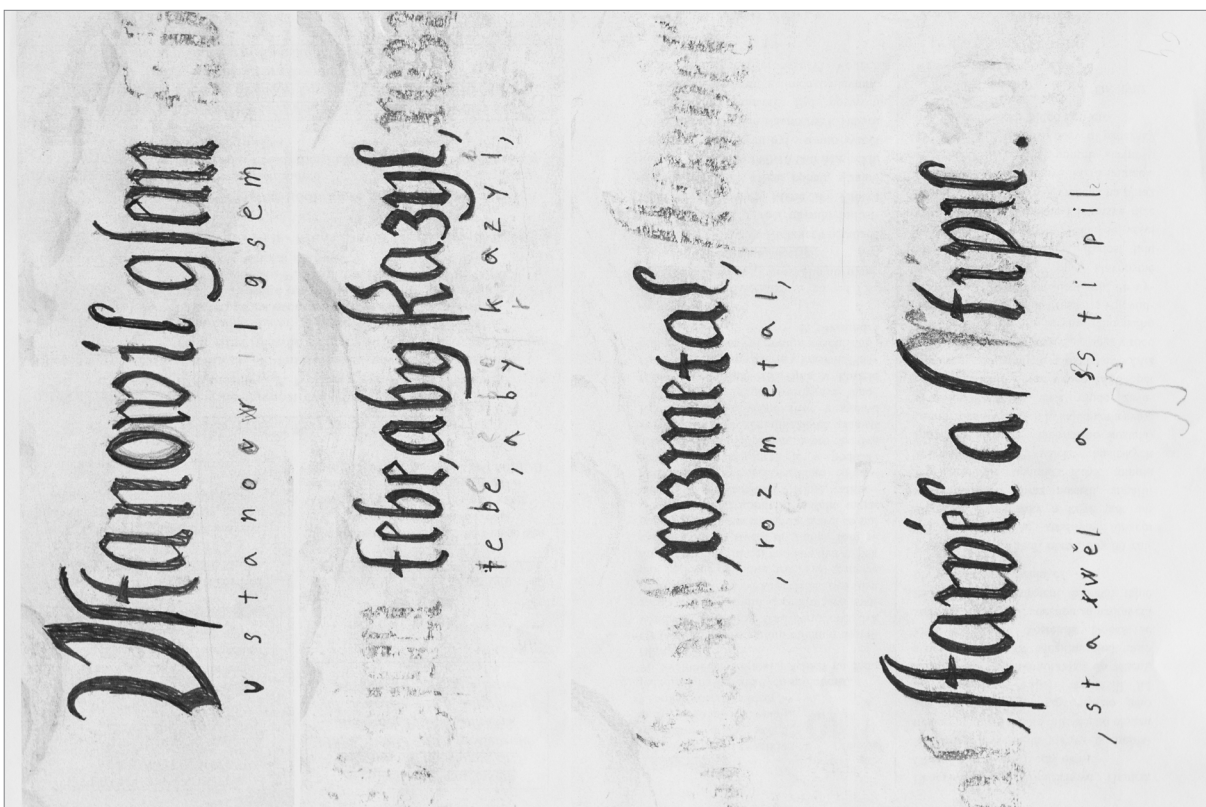
on pak vchytil krage pláště geho / kterýž y odtrhl se. 28. A řekl k němu Samuel: °Odrhl Pán království Izraelské od tebe dnes / a dal ge bližnjmu tvému / lepššimu / než gšy ty. 29. Gistě swjčezy tel w Izraeli neodpustj / a ljtosj se ° nenaklonj : nebo není člověkem / aby činil pokánj. 30. Ale on řekl: Zhřessil sem : ale nynj cti mne před starššimi lidu mého / a před Izraelem / a nawrať se semnau / a bych se klaněl Pánu Bohu tvému. 31. Nawrátiw se tedy Samuel šel za Saulem : a poklonil se Saulu Pánu.

IV. 32. A řekl Samuel : Přiwedte ke mně Agága krále Amalechystského. A podán gest gemu Agág náramně tučný / a třesa se. A řekl Agág: **Takliž † odděluge hořka smrt?** 33. A řekl Samuel : Gas to učinil meč twůg / aby ženy byly bez dětj / tak bez dětj bude mezy ženami matka twá. A rozřekal ho na kusy Samuel před Pánem w Bálgala. 34. Odsšel pak Samuel do Ramatha : Saul pak wstaupil do domu swého w Gabaa. 35. A newiděl wjce Samuel Saule až do dne smrti swé : ale wššak plakal Samuel Saule / proto že litowal Pán / že ho ustanowil králem nad Izraelem.

Obr.76 Stránka 548 kapitola 15. 1. královská (1. Samuelova) ze „Svatováclavské bible“ s vyznačeným textem „Pakliž rozlúčuge horžka smrt“, který je použitý na výjevu na vítězném oblouku O2 – „Kristus na hoře Olivetské“ – Google Books. Bible Svatováclavská: BJBLJ Česká to gest Swaté Pjsmo Podlé Starožitného a Obecného Latinského od Wsseobecné Cýrkwe Swaté Ržjmské potvrzeného a vžjwaného Přeloženj Na Milostiwé Vstanowenj a Nařjzenj Dwau Sławné Paměti PP. Arcy=Biskupů Pražských [online]. 1. Jezuitská tiskárna (Praha): w Kollegi Sw. Kljmenta Towaryšstwa P. Gežjsse skrze Joachyma Jana Kamenického Faktora, 1715 [cit. 2016-07-18]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=nWZkAAAACAAJ>

Obr.77 Kresebné předlohy pro rekonstrukce výjevu K2 na klenbě – Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely

Obr.78 Kresebná předloha pro rekonstrukce výjevu K2 na klenbě – Sv. Václav dává káčet pohanské modly a stavět křesťanské kostely

Obr.79 Kresebná příprava nápisu na klenbě K2, zákres do fotografie s fragmenty původního písma

Obr. 80 Barevná skica provedená akvarelovými barvami k výjevu K2 – na klenbě – Sv. Václav dává káčet pohanské modly a stavět křesťanské kostely – muž s kopím

9.4 Seznam grafické, fotografické a obrazové dokumentace

- 12 **Obr. 01** Katastrální mapa – situace a umístění objektu
- 12 **Obr. 02** Půdorys poutního místa Klokoty s vyznačenou kaplí sv. Václava
- 12 **Obr. 03** Grafické znázornění restaurované části na vítězném oblouku (O2) a klenbě (K2) kaple sv. Václava v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Klokotech
- 19 **Obr. 04** Detail výjevu O2 v ostrém bočním světle, 1 – dobře patrná rytá kresba na Kristově rukávu, 2 – pastózně nanesená běloba, 3 – mechanické horizontální rýhy s druhotnou barevnou úpravou
- 20 **Obr. 05** Detail výjevu K2 v UV světle – dobře rozeznatelné silné vrstvy sekundárních vrstev
- 40 **Obr. 06** Svatováclavská bible, 1. kral: 15. v. 32., citovaná část verše
- 47 **Obr. 07** K2 – grafický zákres – dochovaný stav
- 48 **Obr. 08** K2 – grafický zákres – poškození
- 49 **Obr. 09** K2 – grafický zákres – provedené zásahy
- 50 **Obr. 10** O2 – grafický zákres – dochovaný stav
- 51 **Obr. 11** O2 – grafický zákres – poškození
- 52 **Obr. 12** O2 – grafický zákres – provedené zásahy
- 54 **Obr. 13** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na medailon – stav před restaurováním
- 55 **Obr. 14** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – celkový pohled na medailon – stav před restaurováním
- 56 **Obr. 15** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na malbu – stav před restaurováním
- 57 **Obr. 16** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – celkový pohled na malbu – stav před restaurováním
- 58 **Obr. 17** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na sv. Václava a jeho doprovod – stav před restaurováním
- 58 **Obr. 18** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na muže s kopím který zdraví sv. Václava – stav před restaurováním
- 59 **Obr. 19** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na oblohu v pozadí a architekturu, povrch malby pokryt prachovým depozitem, viditelné vlasové trhlíčky – stav před restaurováním
- 59 **Obr. 20** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na portréty, velmi dobře viditelná intenzita přemalby, prachový depozit – stav před restaurováním

- 60 **Obr. 21** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detail pozadí – šupinovatění hnědé zpráškovatělé druhotné vodorozpustné vrstvy, ztrácející se tvarosloví na štukové výzdobě – stav před restaurováním
- 60 **Obr. 22** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detail hrotu kopí – dobře viditelná struktura malby v denním rozptýleném světle, pastózní běloba, dobře viditelné přemalby a ztráta barevné vrstvy – stav před restaurováním
- 61 **Obr. 23** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – detailní pohled na klečícího Krista – stav před restaurováním
- 61 **Obr. 24** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – detailní pohled na anděla s kalichem – stav před restaurováním
- 62 **Obr. 25** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – detailní pohled na nápis: „Pakliž rozlúčžuge horžka smrt.“ – stav před restaurováním
- 62 **Obr. 26** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – detailní pohled na mechanické poškození povrchu malby – stav před restaurováním
- 63 **Obr. 27** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled v ostrém bočním nasvícení, struktura zpráškovatělé přemalby – stav před restaurováním
- 63 **Obr. 28** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled v ostrém bočním nasvícení, struktura povrchu podkladu malby, zpráškovatělá přemalba – stav před restaurováním
- 64 **Obr. 29** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – detailní pohled v ostrém bočním nasvícení, struktura povrchu malby, horizontální vrypy, rytá kresba, silné pasty běloby – stav před restaurováním
- 64 **Obr. 30** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – celkový pohled v ostrém bočním nasvícení, struktura povrchu malby, horizontální vrypy, rytá kresba, silné pasty běloby – stav před restaurováním
- 65 **Obr. 31** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na medailon v denním světle – stav před restaurováním
- 65 **Obr. 32** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na medailon v UV světle – stav před restaurováním
- 66 **Obr. 33** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – celkový pohled na medailon v denním světle – stav před restaurováním
- 66 **Obr. 34** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – celkový pohled na medailon v UV světle – stav před restaurováním
- 67 **Obr. 35** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na sv. Václava v IR režimu (Sony DSC F828) – stav před restaurováním

- 67 **Obr. 36** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na muže s kopím v IR režimu (Sony DSC F828) – stav před restaurováním
- 68 **Obr. 37** Výjev K2 – ZC1 – zkouška čištění, A – vrstva po očištění prachového depozitu, B – druhotná barevná vrstva redukováná isopropanolem, sonda S1 a – podklad, b – původní barevná vrstva, c – druhotná vrstva na bázi olejomalby, d – svrchní zpráškovatělá vrstva
- 68 **Obr. 38** Výjev K2 – sondy S2 a S3 – sondážní průzkum množství přemalby a zachovalého originálu
- 69 **Obr. 39** Výjev K2 – ZC2 – zkouška čištění pomocí směsi vody a acetonu v gelu Carbopol EZ2, A – očištěná plocha čistícím gelem, B – očištěná plocha isopropanolem
- 69 **Obr. 40** Výjev K2 – ZC3 a ZC4 – zkoušky čištění, A – očištěno isopropanolem, B – očištěno směsí vody a acetonu v gelu Carbopol EZ2
- 70 **Obr. 41** Výjev K2 – sonda SO1 – stratigrafie omítkových vrstev – vrstva 1 obsahuje souvrství nápisu, následují mezivrstvy vápenných nátěrů s barevnými hlinkami
- 70 **Obr. 42** Výjev K2 – sonda SO2 a SO3 – sondy odhalující barevnou úpravu „stuh“ na štukové výzdobě kolem malby
- 71 **Obr. 43** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na medailon – průběh první fáze čištění (voda, isopropanol)
- 71 **Obr. 44** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na medailon – průběh druhé fáze čištění (čistící gel)
- 72 **Obr. 45** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na medailon – stav po čištění
- 72 **Obr. 46** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na oblohu v pozadí – stav po čištění druhotné olejové vrstvy
- 73 **Obr. 47** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detail postav sv. Václava – stav po čištění
- 73 **Obr. 48** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na muže s kopím – stav po čištění
- 74 **Obr. 49** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detaily tváří, 1 – sv. Václav, 2 – „stavitel“, 3 – muž s papíry, 4 – muž s kopím, 5 – tváře v pozadí za sv. Václavem – stav po čištění
- 75 **Obr. 51** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – nahoře detail tváře muže s papíry, dole detail ruky „stavitele“ – stav po tmelení
- 75 **Obr. 50** Výjev O2 – Kristus na hoře Olivetské – celkový pohled – stav po vytmelení

- 76 **Obr. 52** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na medailon – stav po první fázi retuší akvarelovými barvami
- 76 **Obr. 53** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – celkový pohled na medailon – stav po první fázi retuší akvarelovými barvami
- 77 **Obr. 54** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na medailon s nápisem – stav po restaurování
- 78 **Obr. 55** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – celkový pohled na medailon – stav po restaurování
- 79 **Obr. 56** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – celkový pohled na malbu – stav po restaurování
- 80 **Obr. 57** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – celkový pohled na malbu – stav po restaurování
- 81 **Obr. 59** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na sv. Václava a jeho doprovod – stav po restaurování
- 81 **Obr. 58** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na muže s kopím zdraví sv. Václava – stav po restaurování
- 82 **Obr. 61** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – detailní pohled na oblohu architekturu v pozadí – stav po restaurování
- 82 **Obr. 60** Nápis K2 – detailní pohled na označení verše „Jerem. 1. ver. 10.“ – stav po restaurování
- 83 **Obr. 63** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – detailní pohled na klečícího Krista – stav po restaurování
- 83 **Obr. 62** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – detailní pohled na anděla – stav po restaurování
- 84 **Obr. 64** Výjev K2 – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – snímek porovnání stavu před (vlevo) a stavu po (vpravo) restaurování
- 85 **Obr. 65** Výjev O2 – *Kristus na hoře Olivetské* – snímek porovnání stavu před (vlevo) a stavu po (vpravo) restaurování
- 86 **Obr. 66** Nápis K2 – „Jerem., 1. ver. 10., Ustanowugy tebe, aby kazyl, rozmetal, staivél a sstipil“ – stav po odkryvu
- 86 **Obr. 67** Nápis K2 – „Jerem., 1. ver. 10., Ustanowugy tebe, aby kazyl, rozmetal, staivél a sstipil“ – stav po retuši
- 87 **Obr. 68** Nápis O2 – „1. kral: 15. v. 32. – Pakliž rozlúcžuge horžka smrt.“ – stav po odkryvu verše
- 87 **Obr. 69** Nápis O2 – „1. kral: 15. v. 32. – Pakliž rozlúcžuge horžka smrt.“ – stav po retuši
- 89 **Obr. 70** Půdorys a popis poutního areálu, 1 – kostel Nanebevzetí P. Marie, 7 – zákristie, 12 – kaple sv. Josefa, 13 – kaple sv. Václava, 18 – ambit,

- 26 – rezidence; Převzato: OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4
- 90 **Obr. 71** Podoba kostela v druhé polovině 17. století; Převzato: OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4
- 90 **Obr. 72** Plán přestavby kostela z počátku 18. století; Převzato: OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4
- 91 **Obr. 73** Veduta – pohled na poutní areál Klokoty po přestavbě v první polovině 18. století; Převzato: OURODOVÁ, Ludmila. Klokoty: poutní místo. Klokoty: Římskokatolická farnost Tábor–Klokoty, 2013. ISBN 978-80-260-3991-4
- 92 **Obr. 74** Grafika ze svatováclavské legendy „Destruerunt coram eo aras Baalim, et simulachra, qua' superposita fuerant, demoliti sunt – 2. Paralipomenon 34 v. 4 “ – AEGIDIUS A SANCTO IOHANNE BAPTISTA. D. WENCESLAVO Bohemorum DUCI ac MARTYRI inclyto SERTVM Ortus Vitae Necis e duabus Supra triginta Iconibus, totidemque Tetrastichis velut e Rosis quibusdem Contextum. 1. Praha: Johannes Břilina, 1649, 124 s.
- 93 **Obr. 75** Muzeum umění Olomouc. Škréta, Karel: Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely [online]. Olomouc [cit. 2016-08-02]. Dostupné z: <http://www.olmuart.cz/sbirky/obrazy--44/karel-skreta--309/>
- 94 **Obr. 76** Stránka 548 kapitola 15. 1. královská (1. Samuelova) ze „Svatováclavské bible“ s vyznačeným textem „Pakliž rozlúčžuge horžka smrt“, který je použitý na výjevu na vítězném oblouku O2 – „Kristus na hoře Olivetské“ – Google Books. Bible Svatováclavská: BJBLJ Česká to gest Swaté Pjsmo Podlé Starožitného a Obecného Latinského od Wsseobecné Cýrkwe Swaté Ržjmské potwrzeného a vžjwaného Přeloženj Na Miłostiwé Vstanowenj a Nařjzenj Dwau Sławné Paměti PP. Arcy=Biskupů Pražských [online]. 1. Jezuitská tiskárna (Praha): w Kollegi Sw. Kljmenta Towaryšstwa P. Gežjsse skrze Joachyma Jana Kamenického Faktora, 1715 [cit. 2016-07-18]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=nWZkAAAACAAJ>
- 95 **Obr. 77** Kresebné předlohy pro rekonstrukce výjevu K2 na klenbě – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely*
- 96 **Obr. 78** Kresebná předloha pro rekonstrukce výjevu K2 na klenbě – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely*
- 96 **Obr. 79** Kresebná příprava nápisu na klenbě K2, zákres do fotografie s fragmenty původního písma
- 97 **Obr. 80** Barevná skica provedená akvarelovými barvami k výjevu K2 – na klenbě – *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* – muž s kopím

9.5 Textové přílohy

Př. 01: Chemicko-technologický průzkum	str. 104
Př. 02: Závazné stanovisko	str. 105
Př. 03: Restaurátorský záměr.	str. 106

Příloha 1 – Chemicko-technologický průzkum

kaple sv. Václava Klokoty Průzkum nástěnných maleb klenby a vítězného oblouku

Akce: Restaurování nástěnných maleb z kaple sv. Václava v Klokotech

Objekt/zkoumaná část památky: kaple sv. Václava, výjevy na klenbě kaple a na vítězném oblouku

Materiál/technika: kombinovaná, figurální kompozice olejomalba, nápisy na klenbě a vítězném oblouku vápenná technika

Popis objektu a jeho stavu: popis stavu detailně popisuje Restaurátorská dokumentace

Sloh, datace: baroko, kolem roku 1712

Realizace restaurování: březen-červenec 2016

Lokalizace památky: Staroklokotská I, 390 03 Tábor (Jihočeský kraj)

Objednatel/zadavatel restaurování: Římskokatolická farnost Tábor-Klokoty, Staroklokotská I, 39003 Tábor

Památkový dozor: NPÚ, ÚOP, České Budějovice

Zadání a cíle průzkumu:

ad 1) Stratigrafie vzorků barevných úprav - studium stratigrafie se zaměří na popis výstavby a barevných vrstev odebraných vzorků. Primárním cílem průzkumu je popsat původní souvrství vrstev a odlišit pozdější úpravy. Odlišnosti mezi jednotlivými fázemi úprav je možné popsat na základě výstavby a optického charakteru vrstev, přítomnosti vrstev depozitů či jiných povrchových vrstev, případně užití odlišného typu pigmentů a pojiva, jež je možné identifikovat na základě odlišného chování v případě interakce s UV zářením. Průzkum bude proveden na příčných řezech vzorky (nábrusy) pomocí mikroskopických technik optické a skenovací elektronové mikroskopie (SEM).

ad 2) Skladba vybraných barevných vrstev - průzkum bude zaměřen na analýzu použitých pigmentů v původních barevných vrstvách i pozdějších úpravách. Rozdíly v paletě užitých pigmentů mohou být specifické pro dílčí etapy úprav a mohou napomoci při jejich bližší specifikaci.

Restaurují: studenti 4. ročníku Fakulty restaurování (FR), Ateliéru restaurování nástěnné malby a sgrafita (ANM), Univerzita Pardubice (UPa) - Verena Fialová, Eliška Miklovičová, David Svoboda, DiS., Adéla Škrabalová, dále MgA. Lenka Slouková.

Odborný a pedagogický dozor: Mgr. art. Jan Vojtěchovský, vedoucí ARNMS, FR, UPa.

Průzkum provádí: Ing. Renata Tišlová, PhD., Katedra chemické technologie, FR, UPa.

Obr. 1 a-b: kaple sv. Václava, pohled na klenbu (a) a vítězný oblouk (b). Foto: Martina Poláková, FR, UPa.

II. METODY PRŮZKUMU, INSTRUMENTACE

a) Optická mikroskopie (OM) nábrusů v odraženém bílém světle a fluorescenci (UV a modrém světle)

Popis analýzy: metoda slouží pro dokumentaci a charakterizaci barevných úprav (stratigrafii), podkladu a jiných povrchových úprav, příp. depozitů.

Instrumentace a podmínky měření: optický mikroskop Nikon Eclipse LV-100, pozorování bylo prováděno na příčných řezech vzorky (nábrusech) v odraženém bílém světle, UV a modrém světle. Mikroskop je vybaven fluorescenční jednotkou Nikon s UV 365 nm fluorescencí.

b) Skenovací elektronová mikroskopie (SEM) s mikrosondou (EDX) - prvková analýza barevných vrstev

Popis analýzy: při analýze se zjišťuje stratigrafie a prvkové složení vybraných vrstev, na základě níž lze určit složení vrstvy (pigmenty, plniva, příp. pojiva).

Instrumentace a podmínky měření: skenovací elektronový mikroskop MIRA3-LMU (TESCAN) nebo VEGA3-SG s EDX analyzáto-rem v režimu zpětně odražených elektronů (BSE). Vzorky byly analyzovány ve vysokém napětí 20kV, před analýzou pouhličeny. Vzorky byly analyzovány ve formě nábrusů.

III. VZORKY K ANALÝZE

Popis vzorků a míst odběru sumarizuje *Tab. 1*, detaily míst odběru jsou detailně zdokumentovány v *Restaurátorské dokumentaci*, orientačně označeny v *Obr. 2*. Detaily míst odběru jsou uvedeny v části *VI. Příloha* průzkumové zprávy.

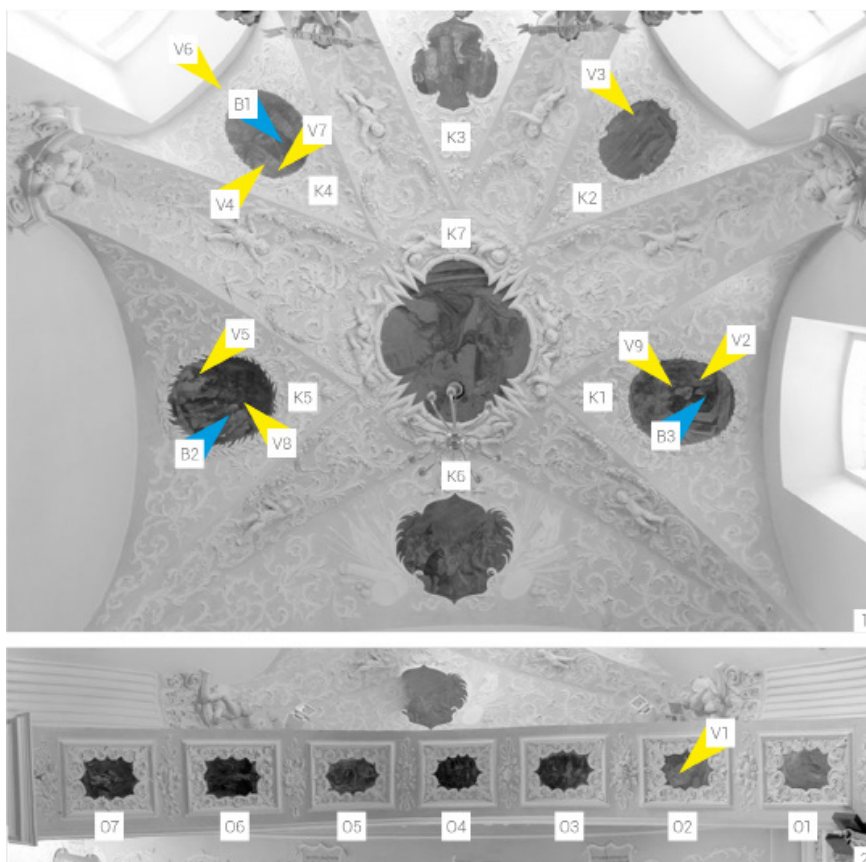
Odběr vzorků: studenti pod odborným vedením pedagoga

Označení: vzorky byly označeny dle zadavatele VI-V9, označení čísla vyplývá ze vzorkového systému Katedry chemické technologie, FR UPa, kde budou vzorky archivovány.

Popis vzorků: Vzorky povrchových úprav byly dodány jako zlomky souvrství s povrchovými úpravami. Popis vzorků, místa odběru poskytl zadavatel. Bližší specifikaci a dokumentaci míst odběru vzorků lze nalézt v *Restaurátorské dokumentaci*.

vzorek	popis vzorku	Místo odběru	Požadovaný průzkum	Metody analýzy
V1/8227	modrá na hnědém podkladu, se zelenou přemalbou	páska/obloha, výjev O2 'Kristus na hoře Olivetské'	stratigrafie	optická mikroskopie skenovací elektronová mikroskopie s EDX mikrosondou (SEM-EDX)
V2/8228	žlutá na červeném podkladu	drapérie, postava vpravo v pozadí, výjev 1 'Vyučování sv. Václava' na klenbě	stratigrafie, analýza žlutého pigmentu	
V3/8229	okrová na červeném podkladu, s hnědou přemalbou	drapérie, výjev 2 z klenby, postava za Václavem	stratigrafie	
V4/8230	modro-zelená na červeném podkladu s modro-zelenou přemalbou	hora v pozadí, výjev 4 na klenbě, vedle hnědého sloupu	stratigrafie	
V5/8231	červená s červenou přemalbou	postava s červenou kápí, výjev 5 na klenbě	stratigrafie, identifikace červených vrstev	
V6/8232	černá, suchá	nápis pod štukovým zrcadlem, výjev 4 na klenbě	stratigrafie, určení černého pigmentu	
V7/8295	zeleno-modrá přemalba na souvrství podkladu a původní barevné vrstvy?	pozadí - obloha, výjev 4 na klenbě v pravé části	stratigrafie	
V8/8298	zeleno-modrá s červeným podkladem	pozadí, výjev 5 na klenbě	stratigrafie	
V9/8299	zeleno-modrá s červeným podkladem	pozadí, architektura, výjev 1	stratigrafie	

Tab. 1: Vzorky k chemicko-technologickému průzkumu. Popis vzorků, míst odběru a požadovaný průzkum. Místa odběru jsou zdokumentována v části VI. Příloha, graficky vyznačena na Obr. 2. Detail míst odběru a jejich popis je uveden v Restaurátorské dokumentaci.

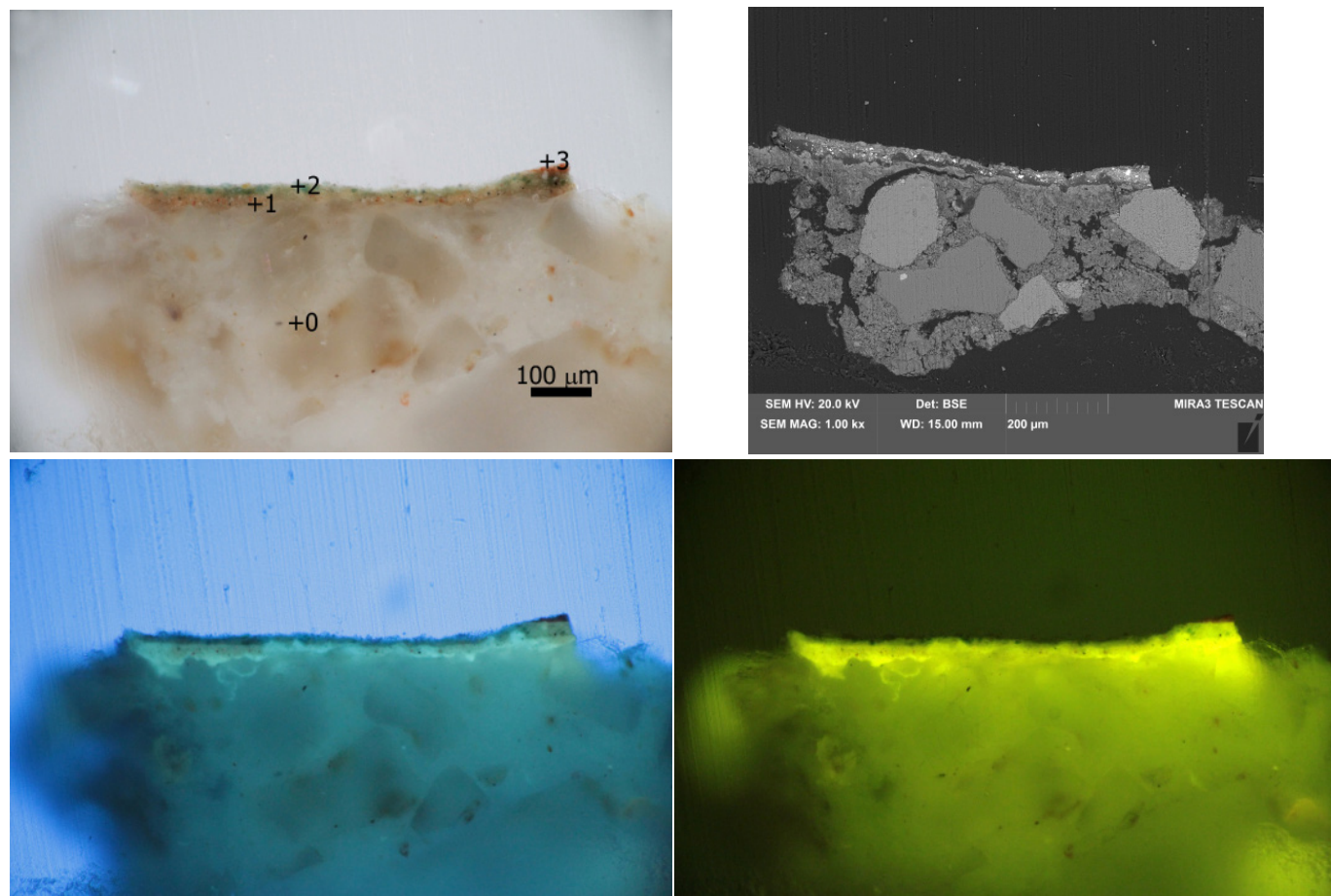

Obr. 2: Dokumentace míst odběru - zakres míst v rámci restaurované části hlavní klenby a vítězného oblouku. Grafická úprava: David Svoboda

IV. VÝSLEDKY PRŮZKUMU - STRATIGRAFIE, SLOŽENÍ BAREVNÝCH VRSTEV

V1/8227: modrá na hnědém podkladu se zelenou přemalbou

Místo odběru vzorku: páska/obloha, výjev 'Kristus na hoře Olivetské'

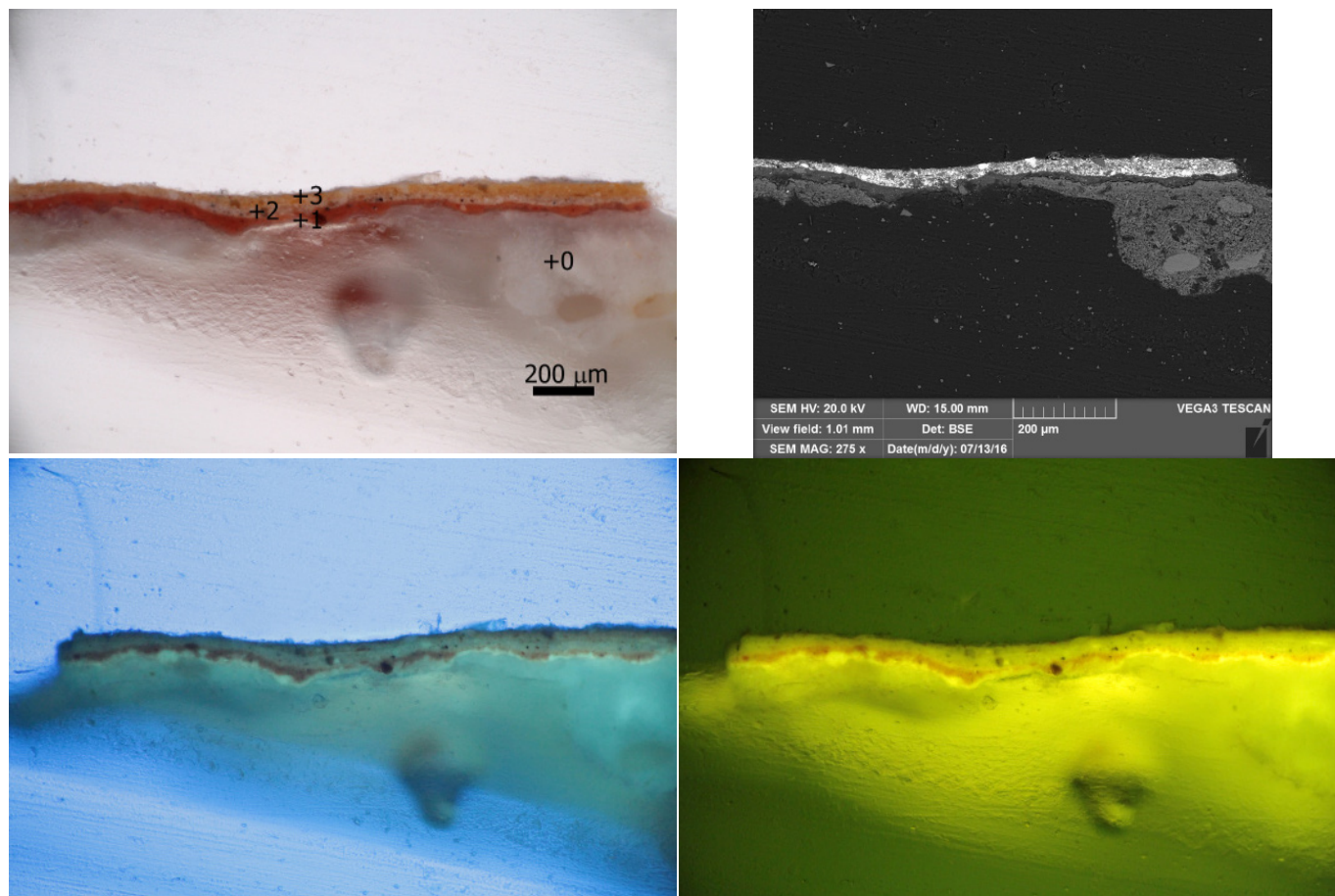

Obr. 3 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V1 (8227). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V1/8227	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	Ca, Si, (Mg, S), kamenivo: <u>Si</u>	podklad; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Kamenivo ve vzorku je křemen, nelze vyloučit ostatní složky kameniva (silikáty s obsahem železa (Fe)). Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Povrch omítky silně žluto-zeleně luminoje (viz. snímek v UV světle), patrně se jedná o penetraci povrchu před nanesením podkladu (barva luminescence po excitaci UV světlem je identická s luminescencí vrstvy 1).
1	hnědá (spíše okrovo-červená)	<u>org.</u> , Ca, Si, Fe (Al, Mg, Na)	hlinkový podklad nebo barevná úprava; vrstva obsahuje vysoký podíl organického pojiva (v UV světle zeleno-žlutá luminescence), uhličitán vápenatý, žlutou a červenou hlinku. Nelze vyloučit ani použití olovnaté běloby nebo jiného olovnatého pigmentu (druhou možností je kontaminace vrstvy olovem z vrstvy 2, kde byla olovnatá běloba jednoznačně prokázána). Ve vrstvě byla analyzována přítomnost vodorozpuštěných solí (síranů a chloridů).
2	zelená	<u>org.</u> , Ca, Si, Pb, Al, Fe (Na, K, P) zrna olovnatá běloba: Pb zrna zem zelené: <u>Si</u> , K Fe, Mg, Al	barevná úprava; s vysokým podílem organického pojiva. Obsahuje uhličitán vápenatý, příměs olovnaté běloby a patrně zem zelenou s charakteristickou příměsí vrstevnatých minerálů (galukonit, seladonit?), příměs žluté hlinky. Mezi vrstvou 2 a 3 není jednoznačně patrné rozhraní, které by jednoznačně potvrzovalo, že se jedná o přemalbu.
3	červená	<u>org.</u> , Si, Al, Fe, Ca, Mg, Pb, K (Na) zrna červená hlinka: <u>Si</u> , Al, Fe (Mg, K)	barevná úprava; lokálně dochovaná. Obsahuje červenou hlinku, příměs uhličitanu vápenatého a olovnatých pigmentů (nelze jednoznačně určit zda se jedná o bělobu či minium?).

V2/8228: žlutá na červeném podkladu

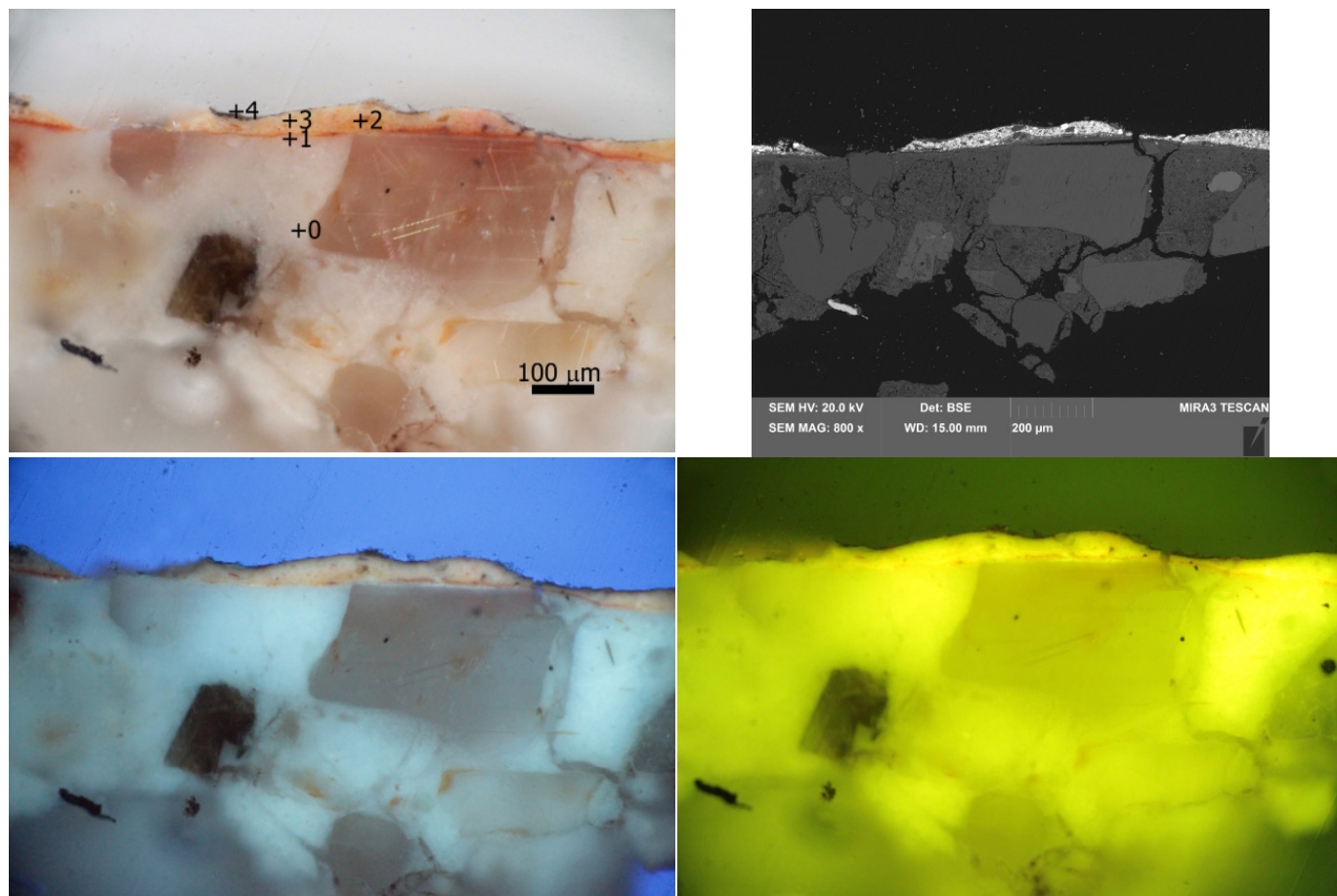
Místo odběru vzorku: drapérie, postava vpravo v pozadí, výjev 1 na klenbě

Obr. 4 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V2 (8228). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM VEGA3-SG (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V2/8228	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	Ca, (Si, Al)	podklad; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Povrch omítky byl patrně napenetrován pojivem podkladu (vrstva 1) (v UV světle patrná výrazná zeleno-žlutá luminiscence povrchu).
1	červená	org., Si, Al, Fe, Ca, Pb, Zn (K, Ti) zrna červená hlínka: Si, Al, Fe, K	hlínkový podklad; s vysokým podílem organického pojiva (s identickou luminiscencí jako má vrstva penetrace). Obsahuje červenou hlínku, malou příměs uhličitanu vápenatého. Ve vrstvě byla také prokázána přítomnost titanu (Ti) a zinku (Zn), které jsou patrně znečišťujícími příměsí složek vrstev (vázaný na hlínkové pigmenty?). Ve vrstvě byla také prokázána přítomnost olovnatého pigmentu - na snímku z optického mikroskopu jsou patrná ojedinělá zrna olovnaté běloby (nelze však vyloučit ani kontaminaci z vrstvy 2).
2	světle žlutá	org., Pb, Si, Al, Ca (Fe, Zn, Ti) zrna olovnatého pigmentu: Pb zrna žluté hlínky: Si, K Fe, Mg, Al uhličitán vápenatý: Ca (Mg, K, Ti)	barevná úprava; s olovnatou bělobou, příměsí uhličitanu vápenatého a ojedinělou příměsí žluté hlínky. Optickým charakterem a obsahem složek identická s vrstvou 3 (pouze obsahuje více bělob). Ve vrstvách 2 a 3 jsou shodně s předchozí vrstvou přítomny v malém množství znečišťující příměsí sloučeninami obsahující Ti a Zn.

V3/8229: okrová na červeném podkladu s hnědou přemalbou
Místo odběru vzorku: drapérie, výjev 2 z klenby, postava za Václavem

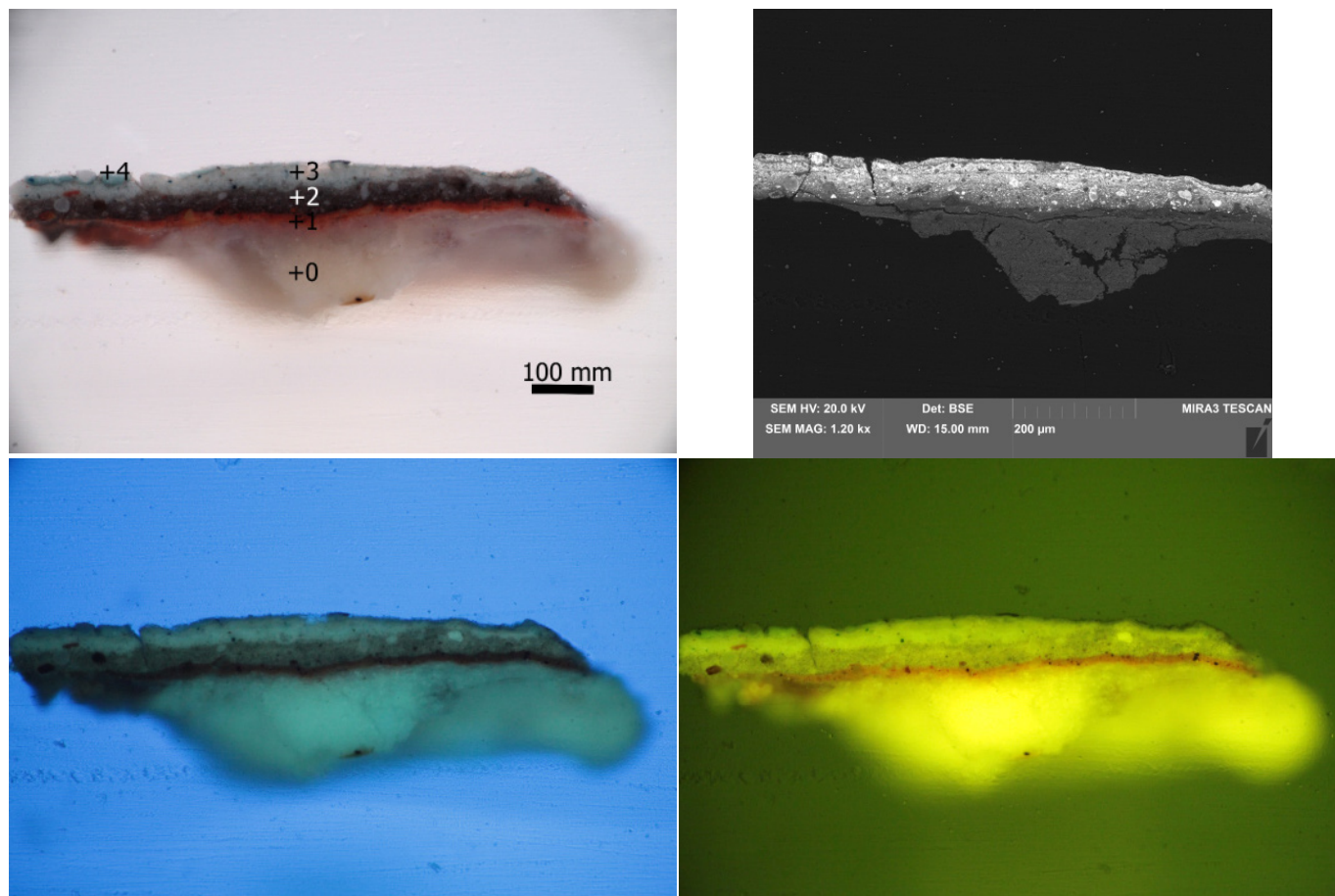

Obr. 5 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V3 (8229). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V3/8229	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: <u>Ca</u> , (Si, Al, S)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna.
1	červená	<u>org.</u> , Si, Al, Ca, (Mg, Na, S, Fe)	hlinkový podklad ; velmi tenký. Vzhledem k tloušťce vrstvy není patrná luminiscence. Obsahuje červenou hlinku, malou příměs uhličitanu vápenatého.
2	žlutá (spíše oranžový tón vrstvy)	<u>org.</u> , Si, Al, Ca, Fe (Na, Al). zrna hlinky: <u>Si</u> , Al, Fe (Na, Mg) zrna transparentní: <u>Si</u>	barevná úprava ; pouze lokálně dochovaná, podobného optického charakteru s vrstvou 3. Obsahuje uhličitán vápenatý a příměsí žluté a červené hlinky a olovnatého pigmentu. Oproti vrstvě 3 obsahuje více organického pojiva. Transparentní zrna tvoří křemen. Na povrchu pomocí SEM identifikováno rozhraní (?).
3	žlutá	<u>Pb</u> , Si, Al, Fe, Ca, Mg, S, K (Na) zrna olovnatá běloba: Pb zrna žluté hlinky: <u>Si</u> , Al, Fe (Na, Mg)	barevná úprava ; charakterem i skladbou identická s vrstvou 2. Rozdíl spočívá ve vyšším obsahu bělob a žluté a malé příměsí červené hlinky, které ovlivňují barevný tón vrstvy do světlejšího žlutého odstínu. Obsahuje olovnatou bělobu, směs hlinek a příměs uhličitanu vápenatého.
4	černá	<u>Pb</u> , Ca, (Si, Al, Na, Fe)	alterace povrchu? ; s největší pravděpodobností se nejedná o samostatnou barevnou vrstvu, ale o alteraci olovnaté běloby, která se projevuje tmavnutím. Vrstva neluminuje v UV světle. Obsahuje olovnatou bělobu, prvkové složení odpovídá vrstvě 3. Druhou, méně pravděpodobnou, možností je tmavnutí pozdější úpravy (např. fixáže nebo finálního laku?).

V4/8230: modro-zelená na červeném podkladu s modro-zelenou přemalbou?, u vzorku originální modrá chybí, zeleno-modrá byla prokázána pouze jako přemalba

Místo odběru vzorku: hora v pozadí, výjev 4 na klenbě, vedle hnědého sloupu

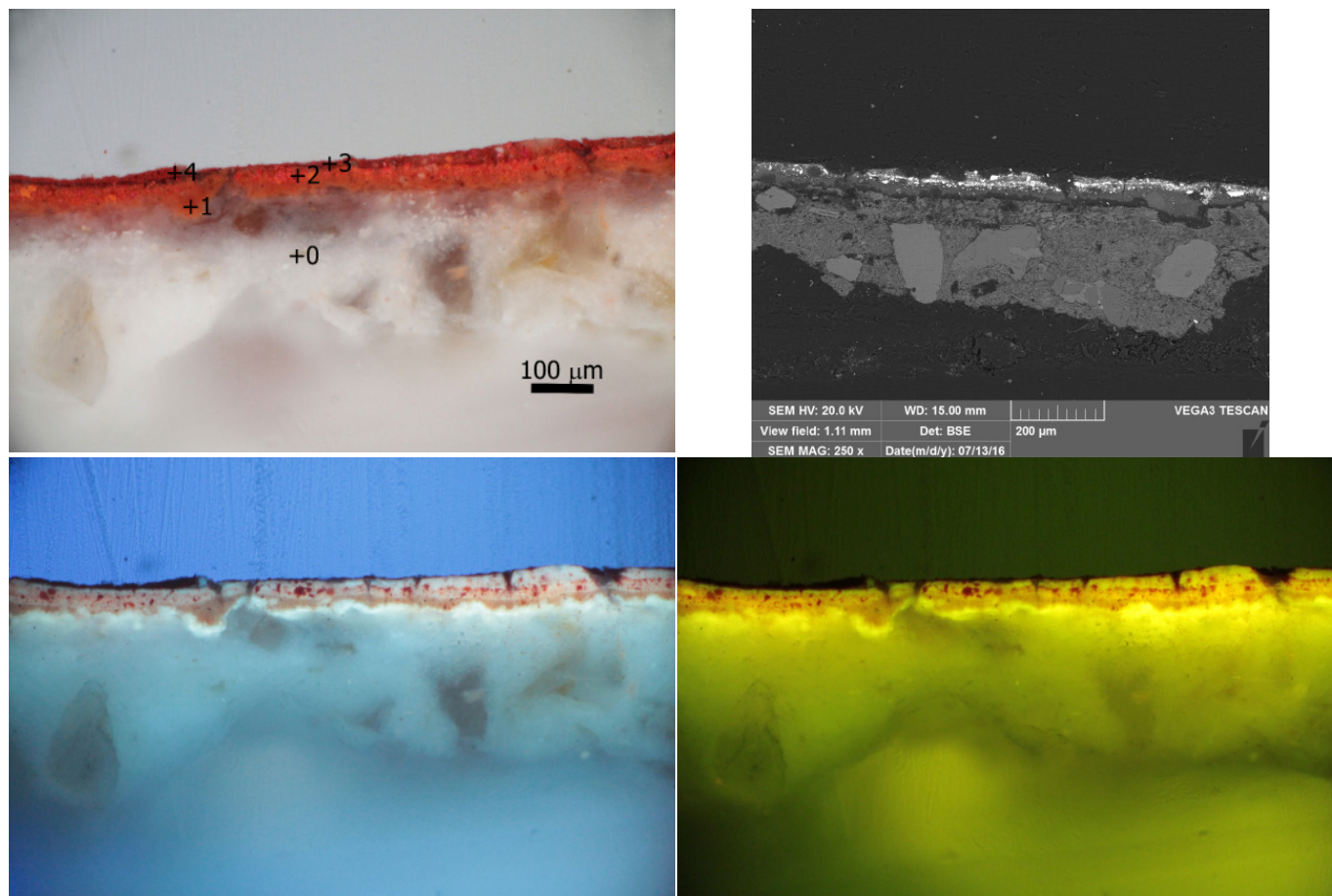

Obr. 6 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V4 (8230). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V4/8230	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: Ca , (Si, Al, S)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna.
1	červená	org. , Si, Al, Ca, (Mg, Na, S, Fe) zrna červené hlínky: Si , Al, Fe, (Na, z okolí Pb)	hlínkový podklad ; obsahuje červenou hlínku, nelze vyloučit také příměs žluté hlínky. Ve vrstvě lokálně patrná zrna žlutého olovnatého pigmentu (masikotu). Pojivo podkladu je patrně organického původu, na snímku v UV světle však není patrná barva luminiscence.
2	hnědo-červená	Pb , Si, Al, Fe, Ca (Mg, Mn) zrna umbry: Si , Al, Fe (Na, Mg, Mn, z okolí Pb) zrna červené hlínky: Si , Al, Fe (Na, Mg) olovnatá běloba: Pb	barevná úprava ; s olovnatou bělobou (sférické částice), umbrou a hlínkami. Hnědá je umbra, lokálně vrstva obsahuje zrna červené hlínky. Ve vrstvě dále přítomna příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. Charakterem identická s vrstvou 3.
3	bílá se ztmavým povrchem	Pb , Si, Al, Ca (Mg, Al) zrna olovnatá běloba: Pb	barevná úprava ; obsahuje olovnatou bělobu, patrně bílou hlínku a příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. V UV světle slabá zeleno-žlutá luminiscence. Povrch je ztmavlý (možná alterace olovnaté běloby?). Na povrchu je patrné rozhraní .
4	zelená	Pb , org., (Si, Al, Na)	barevná úprava - alterovaná? ; patrně pozdější barevná úprava. Obsahuje olovnatou bělobu, bílou hlínku. Zelený pigment je patrně organického původu.

V5/8231: červená s červenou přemalbou

Místo odběru vzorku: postava s červenou kápí, výjev 5 na klenbě

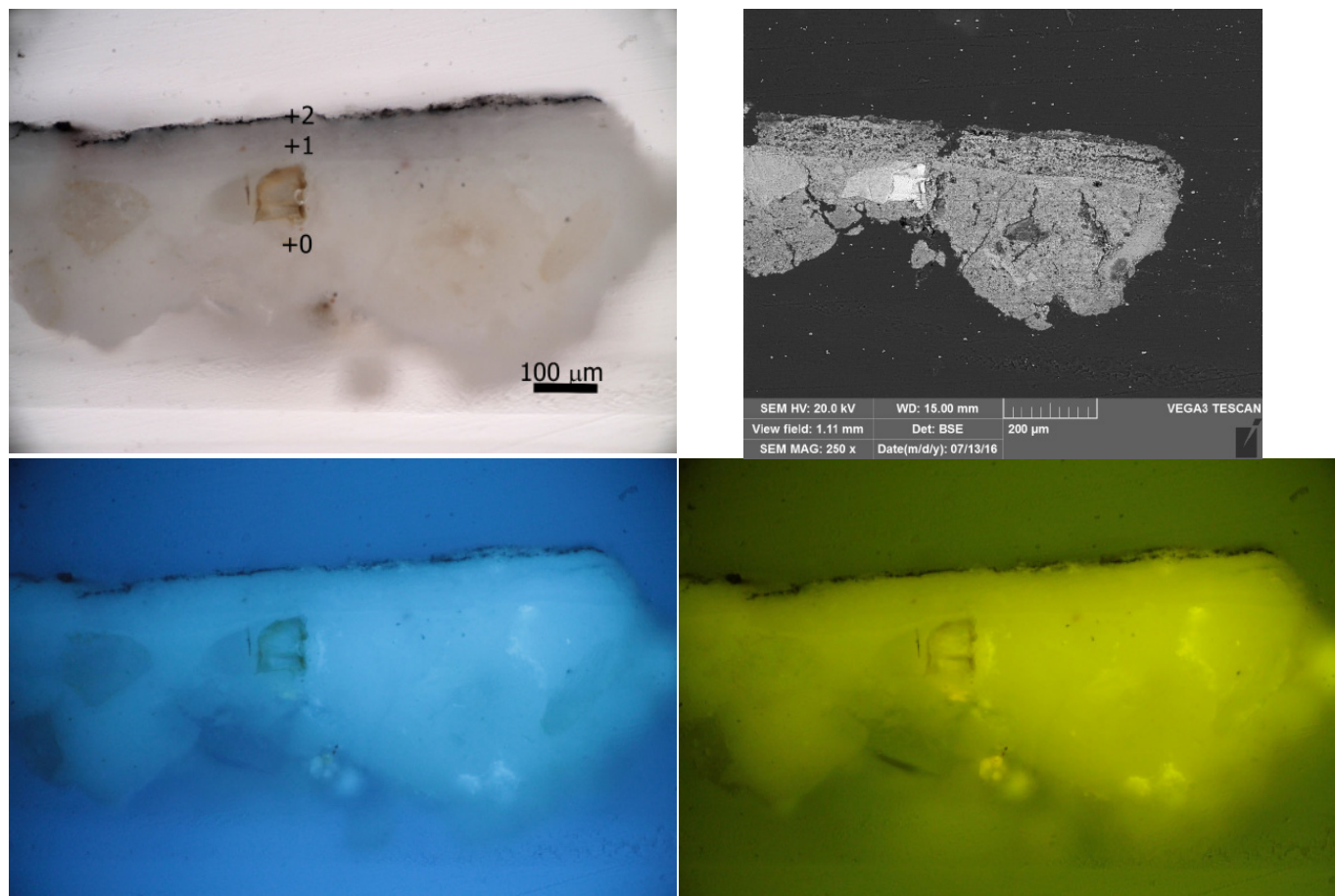
Obr. 7 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V5 (8231). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V5/8231	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: Ca , (Si, Al, S)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna a penetrace s výraznou luminescencí do zeleno-žluté (viz. snímek v UV světle).
1	oranžovo-červená	org. , Si, Al, Fe, Ca, Pb (K, Na, P, Ti) zrna masikot: Pb , z okolí Si, Al, Fe, Ca (Na) zrna červené hlínky: Si , Al, Fe, (Na, Ti, z okolí Pb)	hlínkový podklad ; obsahuje červenou hlínku a příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. Pojivo je patrně organického původu (silná luminescence vrstvy), ve vrstvě byla zjištěná přítomnost fosforu, který mohl být součástí například proteinové složky pojiva. Nelze vyloučit také malou příměs žluté hlínky. Ve vrstvě na snímku z optického mikroskopu lokálně patrná zrna červeno-oranžového olovnatého pigmentu (minia).
2	červená	org. , Si, Al, Fe, Pb, Hg, S (Ti, K) zrna červené hlínky: Si , Al, Fe (Na, Mg, Ti, z okolí Pb) rumělka: Hg, S minium: Pb , (z okolí ostatních prvků)	barevná úprava ; s olovnatými pigmenty, rumělkou a červenou hlínkou. Vrstva obsahuje směs červených pigmentů (rumělky, minia a červené hlínky), jako běloba byly použity olovnatá běloba (bílé sférické částice) a malá příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. Pojivo je patrně organického původu (v UV světle žluto-bílá luminescence). Na snímku z optického mikroskopu je patrné rozhraní s následující barevnou úpravou.
3	červená	org. , Hg, S, Pb (Si, Al, Ca, Fe)	barevná úprava ; patrně pozdější úprava (zateklá do defektů) s rumělkou a miniem, olovnatou bělobou a malou příměsí červené hlínky. V UV světle žluto-bílá luminescence. Na povrchu vrstvy patrné rozhraní .
4	červená	Fe , Si, Al, K, Ca, S (Cl, Na) železitá červeň: Fe , patrně z okolí stopy (Si, Al, K, Ca)	barevná úprava ; patrně druhá pozdější barevná úprava, nesouvislá. Vrstva obsahuje železitou červeň a červenou hlínku. Ve vrstvě je dále přítomen uhličitán vápenatý. Neobsahuje olovnaté pigmenty, ani rumělku.

V6/8232: černá, suchého charakteru

Místo odběru vzorku: nápis pod štukovým zrcadlem, výjev 4 na klenbě uprostřed

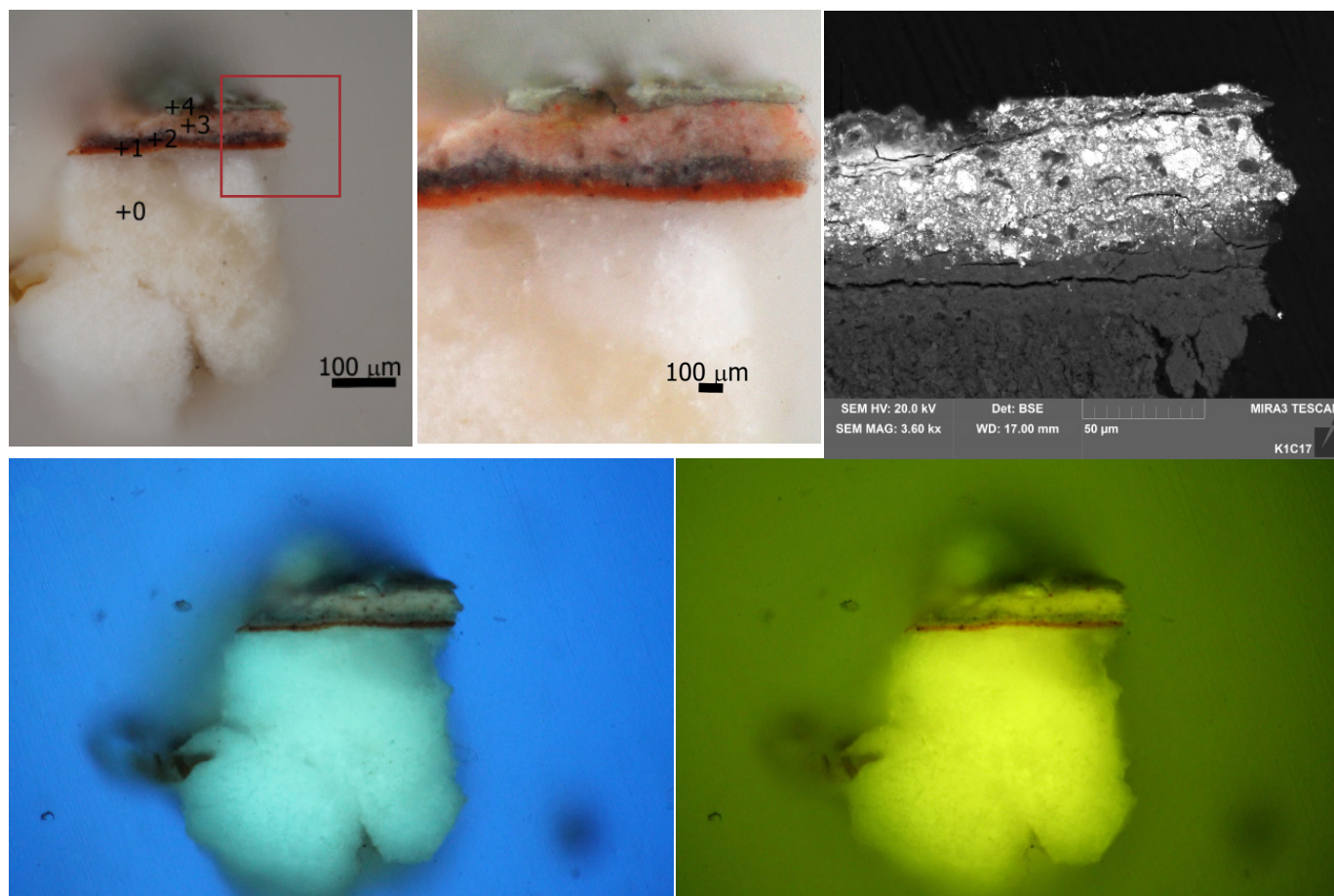

Obr. 8 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V6 (8232). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM VEGA 3-SG (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V6/8232	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: <u>Ca</u> , (Si, Al, stopy S, Cl)	podklad; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné nevýrazné rozhraní tvořené částečně vyzrálou vrstvou vápna. Vrstva omítky (celé souvrství je kontaminované patrně solemi - chloridy a sírany).
1	bílá	<u>Ca</u> , ((Si, Al))	bílý podklad; vápenný nátěr bez kameniva nanesený po částečném vyzrání podkladu (na rozhraní mezi vrstvou omítky a vápenným nátěrem se nachází nevýrazné rozhraní). Matrice obsahuje prakticky pouze uhličitán vápenatý.
2	černá	<u>Ca</u> , Mg (Na, Si, stopy Cl, S)	barevná úprava suchého charakteru; vrstva barevné úpravy s vápenným pojivem. Černý pigment je drobnozrný bez zřetelné morfologie. Patrně se jedná o jemnozrný typ černi patrně uhlikatého původu (saze?). Přítomnost černí rostlinného či živočišného původu lze vyloučit.

V7/8233: zeleno-modrá na souvrství barevných vrstev

Místo odběru vzorku: pozadí, obloha, výjev 4 na klenbě v pravé části

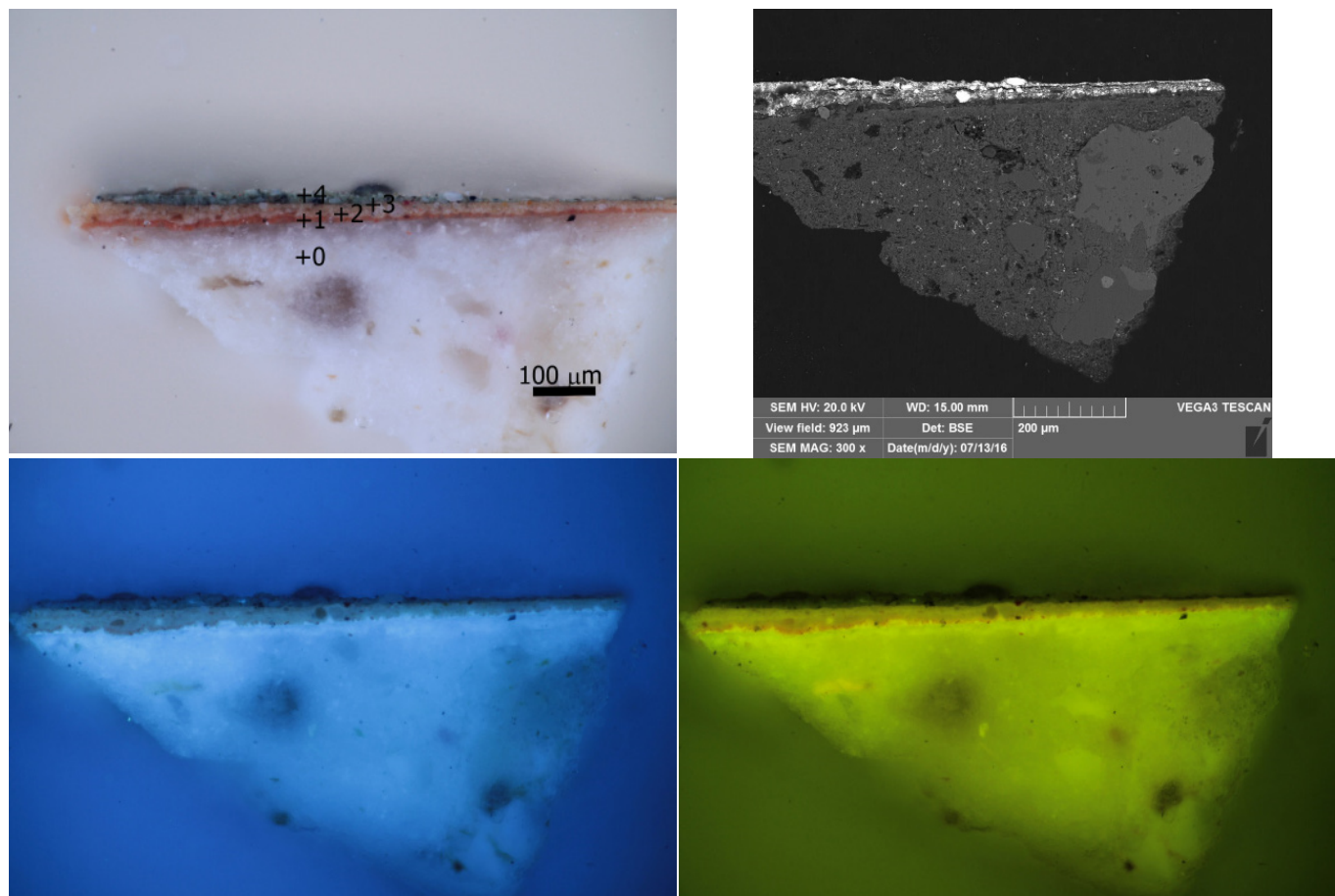

Obr. 9 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V7 (8295). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) detailní snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV. Na snímku patrné rozhraní mezi vrstvami 0-1, 3-4.

V7/8295	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	neanalyzováno	podklad; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Na povrchu není zřetelná luminující vrstva.
1	červená	neanalyzováno	hlinkový podklad; popis viz. např. vzorek V4 nebo V8, s nímž má vzorek V7 velmi podobný charakter i výstavbu vrstev.
2	hnědo-červená	neanalyzováno	barevná úprava; identické složení i optický charakter s vrstvou 2 u vzorku V4.
3	sv. okrová	neanalyzováno	barevná úprava; barevná vrstva patrně součástí původního souvrství. Povrch je ztmavlý (možná alterace olovnaté běloby?). Na povrchu patrné rozhraní tvořené vrstvou nečistot nebo vrstvou alterovaných olovnatých pigmentů.
4	zelená	neanalyzováno	barevná úprava; barevná úprava na vrstvě nečistot. Nejsou patrná ohraničená zrna zeleného pigmentu.

V8/8298: zeleno-modrá s červeným podkladem

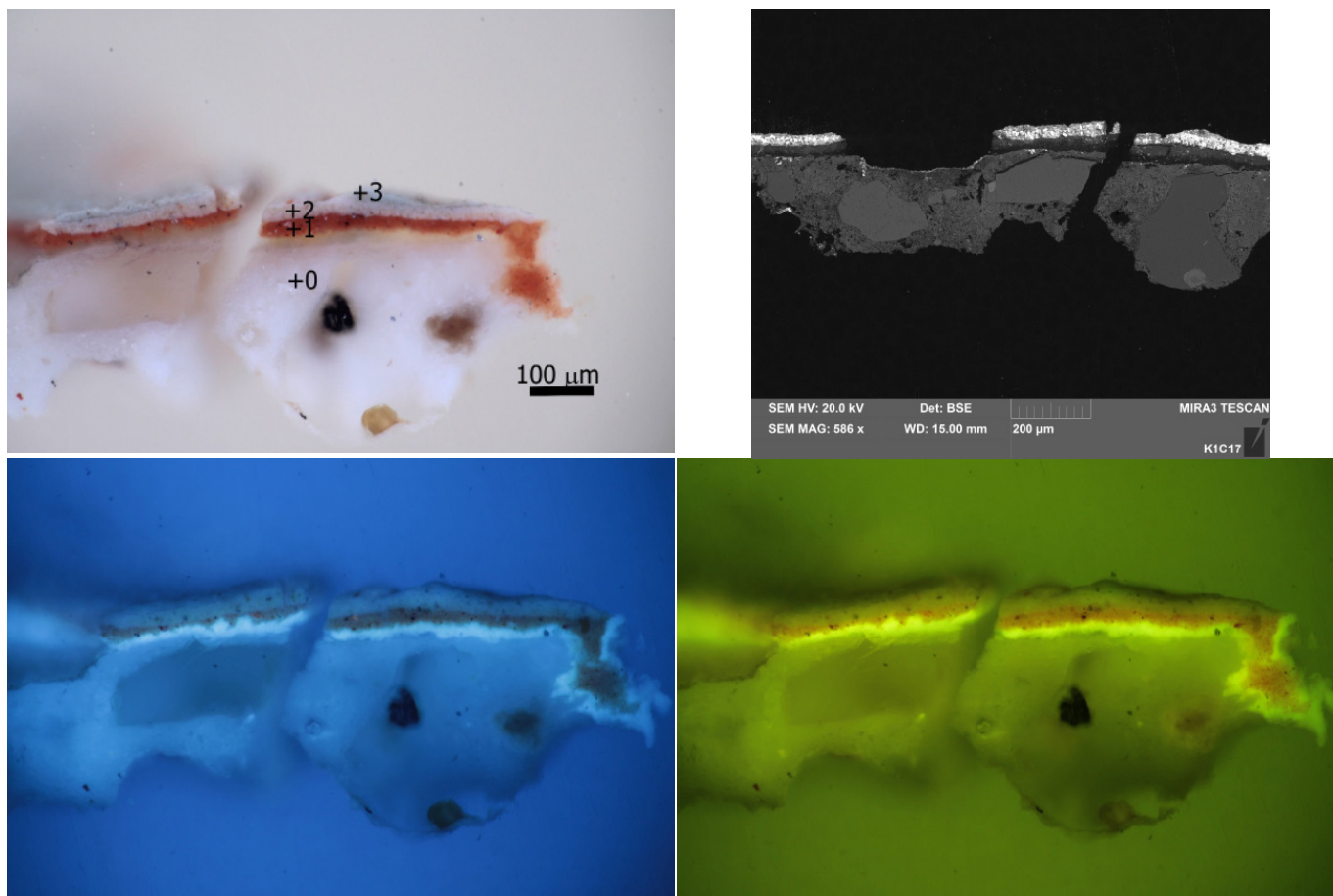
Místo odběru vzorku: pozadí, výjev 5 na klenbě

Obr. 10 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V8 (8298). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM VEGA3-SG (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V4/8230	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: <u>Ca</u> , Si, Al (stopy Na, Pb)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva, obsahuje zrna křemičitého kameniva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Na snímku v UV světle je viditelná luminescence na povrchu. Patrně se jedná o vrstvu penetrace před nanesením podkladu.
1	červená	<u>org.</u> , Ca, Si, Al, Fe (Zn, Cl, S, Mg) částice obsahující uhlíčitán vápenatý: <u>Ca</u> (Cl, Zn, Si)	hlinkový podklad ; tenká vrstva podkladu s organickým pojivem (viz. snímek v UV světle). Obsahuje červenou hlinku, bělobu na bázi uhlíčitánu vápenatého (oproti ostatním vzorkům se v podkladu vyskytuje více vápna). Ve vrstvě byla identifikována příměs sloučenin obsahující zinek (znečišťující příměsí), nebyla prokázána přítomnost olovnatých pigmentů.
2	žluto-červená (světlejší)	<u>Pb</u> , Si, Al, Fe, Zn, Ca, K (Mg) zrna hlinky: <u>Si</u> , Al, Fe (K, z okolí Zn, Pb) olovnatá běloba: <u>Pb</u> některá zrna jen Si	barevná úprava ; optickým charakterem i složením identická s vrstvou 3. Obsahuje více bělob - převážně olovnaté běloby (charakteristické sférické útvary), žluté a červené hlinky. Vzhledem k obsahu olova nelze vyloučit ani přítomnost dalších olovnatých pigmentů (masikotu nebo minia). Ve vrstvě je dále přítomna příměs běloby na bázi uhlíčitánu vápenatého a shodně jako v podkladu příměs zinku.
3	žluto-červená (tmavší)	viz. vrstva 2	barevná úprava ; složení viz. vrstva 2, obsahuje více hlinek. Na povrchu <u>rozhraní</u> (viz. snímek SEM).
4	zelená	<u>Pb</u> , Si, Al, Fe, Ca (Zn) zrna zem zelená: <u>Si</u> , Al, Fe (K, stopy Mg, z okolí Zn, Pb)	barevná úprava ; obsahuje olovnatou bělobu. Zelený pigment je patrně zem zelená, ale nelze vyloučit ani použití organického barviva. Ve vrstvě jsou patrná ojedinělá zrna žluté a červené hlinky a černého jemnozrnného pigmentu. Charakteristická je opět malá příměs uhlíčitánu vápenatého a znečišťujících příměsí sloučenin obsahující zinek.

V9/8299: zeleno-modrá s červeným podkladem
Místo odběru vzorku: architektura, výjev 1 z klenby

Obr. 11 a-d: Stratigrafie povrchových úprav vzorku V9 (8299). Popis: a) snímek v odraženém světle z optického mikroskopu Nikon LV100 při zvětšení na mikroskopu 200x. b, c) snímky v UV a modrém světle. b) snímek ze skenovacího elektronového mikroskopu SEM MIRA3-LMU (Tescan) v režimu zpětně odražených elektronů (BSE), 20 kV.

V9/8299	Popis	složení dle SEM-EDX	Popis
0	podklad - vápenná omítka	matrice: <u>Ca</u> , (Si, Al, S)	podklad ; tvořený vápennou omítkou s vápenným typem pojiva. Na povrchu je patrné rozhraní tvořené zkarbonatizovanou vrstvou vápna. Na snímku v SEM jsou patrné fragmenty vrstvy obsahující olovnatý pigment (lemuje povrch omítky), patrně bělobu, na snímku v optickém mikroskopu nejsou tyto fragmenty patrné.
1	červená	<u>org.</u> , Si, Al, Fe, Ca, Zn, (Pb, K, Ti, S, Cl, Mg) zrna žlutá: <u>Pb</u> , Si, Al, Fe, Ca (Na) zrna červené hlinky: <u>Si</u> , Al, Fe, Zn (Ti)	hlinkový podklad ; skládá se ze dvou vrstev. Spodní obsahuje více organických složek, vápna a méně pigmentu, svrchní je naopak bohatší na červenou hlinku. Celkové prvkové spektrum odpovídá skladbě podkladu u ostatních vzorků - obsahuje červenou hlinku, proměnlivé množství uhlíčitanu vápenatého. Charakteristická je přítomnost zinku a titanu, které jsou patrně znečišťující příměsi hlinky. Ve vrstvě jsou ojediněle přítomná zrna olovnatého pigmentu.
2	bílá až sv. okrová	<u>org.</u> , Pb, Si, Al, Zn, Ca (Pb, K, Cl) zrna olovnatá běloba: <u>Pb</u> drobnozrná matrice: <u>Ca</u> , <u>Zn</u>	barevná úprava ; s olovnatou bělobou a malou příměsí žluté hlinky. Ve vrstvě je dále přítomna příměs běloby na bázi uhlíčitanu vápenatého a zinku (shodně s vrstvou 1). Ve vrstvě 1, 2 jsou přítomné S a Cl (sole). Na povrchu vrstvy není zcela zřetelné rozhraní (ztmavlá vrstva je patrná na snímku z optického mikroskopu, snímek ze SEM přítomnost rozhraní jednoznačně nepotvrdil).
3	sv. modro-zelená	<u>org.</u> , <u>Pb</u> , Si, Al, Ca (Zn, Mg, Al) zrna olovnatá běloba: <u>Pb</u> bílá hlinka: <u>Si</u> , Al, Na (K) žlutá hlinka: <u>Si</u> , Al, Fe, Na (K)	barevná úprava ; obsahuje olovnatou bělobu, bílou hlinku, malou příměsí uhlíčitanu vápenatého. Ve vrstvě nejsou patrná ohraničená zrna zeleného pigmentu, lze se domnívat, že k obarvení vrstvy bylo použito zelené barvivo (potvrzuje i zvýšený obsah organických komponent ve vrstvě). Ve vrstvě se vyskytují ojedinělá zrna žluté hlinky, nelze však vyloučit ani malou přítomnost zem zelené. Shodně s předchozími vrstvami se ve vrstvě vyskytuje malé množství zinku. Modrý pigment se ve vrstvě patrně nevyskytuje.

IV. SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ, ZÁVĚR

Předmětem průzkumu byly nástěnné malby v kapli sv. Václava v Klokotech lokalizované v hlavní klenbě a vítězném oblouku kaple. Z hlediska techniky se jedná o kombinovanou techniku; výjevy v zrcadlech na klenbě a vítězném oblouku jsou olejomalby, nápisy a štukové prvky jsou pojednané patrně ve vápenné technice. Malby byly v minulosti dvakrát přemalovány (na malbě se dle stávajících zjištění nachází dva typy přemaleb). Poslední zásah byl proveden v 70. letech 20. století, pravděpodobně technikou suché tempéry. Cílem průzkumu bylo popsat stratigrafii vzorků odebraných z výjevů v zrcadlech i písma na vítězném oblouku. Pro průzkum bylo odebráno celkem 9 vzorků, u nichž měla být určena stratigrafie (vesměs se jedná o vzorky souvrství původní malby a pozdějších úprav), u většiny vzorků byl průzkum doplněn o prvkovou analýzu, jejímž cílem bylo definovat skladbu vrstev a přesněji rozlišit originální souvrství a pozdější úpravy. Paleta užitých pigmentů by mohla napomoci při specifikaci jednotlivých fází úprav (pokud to bude možné), příp. sloužit jako podklad pro restaurování (určující pro orientaci ve vrstvách *in-situ* a případné snímání, čištění maleb, aj.).

Průzkum byl proveden pomocí mikroskopických technik, optické a skenovací elektronové mikroskopie s mikrosoudou (SEM-EDX), na úlomcích vzorků souvrství barevných úprav. Vzorky byly pro účely průzkumu upraveny do formy nábrusů, příčných řezů vzorky.

Výsledky průzkumu lze shrnout do několika bodů takto:

Vzorky z výjevů v zrcadlech (vzorky V1-V5, V7-V9/8227-8231, 8295, 8298, 8299)

Lze částečně společně charakterizovat. Velmi podobná je výstavba/stratigrafie vrstev i jejich skladba a materiálové složení.

Podklad pod malbu tvoří u všech vzorků červený hlinkový podklad s vysokým podílem organického pojiva (z dostupných informací se jedná patrně o pojivo na bázi vysychavých olejů). Podklad byl nanášen do omítkové vrstvy patrně s předchozí penetrací povrchu omítky. Pojivo je organického původu, z informací od zadavatele i předchozích průzkumů vyplývá olejový typ pojiva, čemuž odpovídá i zeleno-žlutá barva luminující vrstvy penetrace i vlastní vrstvy podkladu. Přesná skladba pojiva podkladu nebyla předmětem průzkumu, avšak je možné se domnívat, že olejové pojivo mohlo být modifikováno přídavkem např. proteinů (dle nálezů fosforu v podkladu vzorku V5). Škálu pigmentů užitých v podkladu tvoří především červená hlinka a malá příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. U většiny vzorků byla prokázána také minoritní příměs olovnatých pigmentů (u některých vzorků byla optickou mikroskopií prokázána přítomnost olovnaté běloby, v některých případech také minia). Příměs olovnatých pigmentů měl patrně podpořit barvicí schopnost podkladu, zároveň mohly být přidávány záměrně pro urychlení schnutí olejového pojiva.

Původní barevné souvrství je tvořeno nejčastěji dvěma vrstvami barevných úprav. Pouze v případě vzorku V9 se patrně jednalo pouze o jednu vrstvu bílé. Paleta užitých pigmentů je v původních vrstvách velmi podobná a omezená. Hlavní složkou je vždy olovnatá běloba a příměs běloby na bázi uhličitanu vápenatého. Barevné pigmenty jsou vesměs hlinky (V1, V2, V8), umbra (V4, patrně i V7), případně i jiné olovnaté pigmenty (minium, masikot). V červené u vzorku V5 je v červených vrstvách původního souvrství rumělka, užitá ve směsi s miniem a červenou hlinkou.

Pozdější úpravy byly prokázány u vzorků V4, V5, V7-V9 spíše na základě stratigrafie než materiálového složení (škála užitých pigmentů je velmi podobná s pigmenty v originálních vrstvách). Vrstvy pozdějších úprav jsou většinou nanášené na vrstvě nečistot, alterovaném nebo 'vyzrálém' povrchu (u vrstev s olovnatými pigmenty). Určující by mohla být také přítomnost organického barviva v zelených vrstvách přemaleb (u vzorků V1, V7?, V9).

Vzorky z písma (V6/8232)

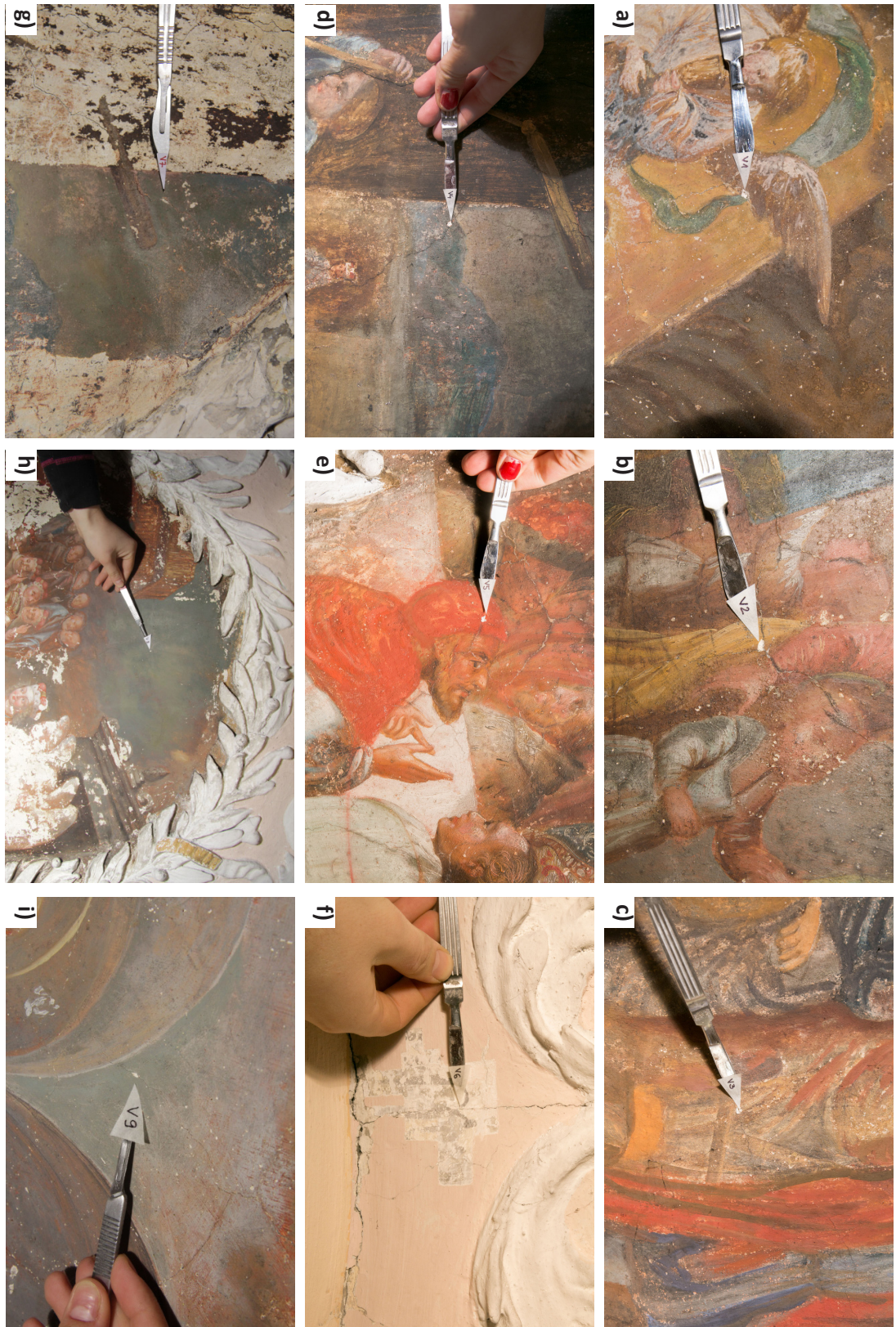
jediný vzorek byl odebrán z písma pod štukovým zrcadlem na vítězném oblouku. Oproti ostatním vzorkům se vyznačoval zcela odlišnou stratigrafií vrstev - černá barevná vrstva je nanesena na bílém vápenném nátěru, který byl nanesen na částečně vyzrálou vápennou omítku. Pojivem barevné úpravy je vápno, jako černý pigment byl použit černý jemnozrnný uhlíkatý pigment, jehož původ nelze přesně určit. Domníváme se, že se může jednat o saze, s jistotou lze vyloučit uhlíkaté černě rostlinného i živočišného původu.

V Litomyšli, 31.7. 2016

Ing. Renata Tišlová, PhD., Katedra chemické technologie
Fakulta restaurování, Univerzita Pardubice

VI. PŘÍLOHA - dokumentace míst odběru vzorků pro Chemicko-technologický průzkum.

Obr. 12 (a-j): Místa odběru vzorků pro chemicko-technologický průzkum. Popis míst odběru je uveden v Tab. 1. Foto: V. Fialová, E. Milkovičová, D. Svoboda, A. Škrabalová.

Příloha 2 – Závazné stanovisko

MĚSTSKÝ ÚŘAD TÁBOR
Odbor územního rozvoje
Žižkovo náměstí 3 • 390 15 Tábor
Telefon: +420 381 486 111
Fax: +420 381 486 100
E-mail: posta@mua.tabor.cz
www.tabor.cz

S00FX00BXTFY

Římskokatolická farnost Klokoty
Staroklokotská 1
390 03 Tábor

Naše značka S-META 2607/2008 OR/V1 6
Vyřizuje Vlčková Marie

Tábor
2008-02-06

Městský úřad Tábor, odbor územního rozvoje, jako orgán věcně a místně příslušný ve věci:

**„Tábor-Klokoty, kostel Panny Marie Klokotské s klášteřem, parc.č. 1, k.ú.
Klokoty, č.r. 03-4878“**

vydává v přenesené působnosti podle § 42a zákona č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči v platném znění a podle § 67 zákona č. 500/2004 Sb. Správní řád, na žádost vlastníka nemovitosti, Římskokatolické farnosti Klokoty, se sídlem Tábor, Staroklokotská 1, IČO 60060581, podanou podle § 14 odst. (1) zák. č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči v platném znění dne 11.1.2008 a na základě vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Českých Budějovicích, č.j.: NPU-331/327/2008 ze dne 29.1.2008, toto

ROZHODNUTÍ:

Restaurování maleb, barokních štuků a medailonů

spočívající v provedení restaurátorských prací v kostele a bočních kaplích sv. Vojtěcha, sv. Vavřince, sv. Anny a v Růžencové kapli, tj. odvlhčení zdi kostela, provedení restaurátorského průzkumu, restaurování maleb, restaurování štukové výzdoby a výmalba kostela a kaplí

dle restaurátorského záměru „Poutní kostel Panny Marie z roku 1701-1704 s ambity a rohovými kaplemi sv. Vavřince, sv. Vojtěcha, sv. Anny a Růžencovou kaplí, Klokoty-Tábor“ vypracovaného restaurátorem Mgr. Josefem Novotným, Praha v r. 2007, ve smyslu žádosti o vydání rozhodnutí, dle ustanovení § 14 odst. (3) zákona č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči v platném znění, se považuje za

p ř í p u s t n é

za předpokladu splnění následujících podmínek:

1. Restaurátorské práce může provádět pouze restaurátor s příslušným oprávněním MK ČR.
2. V restaurátorském návrhu nespecifikovaný postup odvlhčení zdiva a materiálová báze jednotlivých restaurátorských zásahů budou upřesněny a konzultovány s památkovými orgány. Do starších omítkových vrstev a štuků budou provedeny sondy za účelem zjištění původní barevnosti.
3. Před započtím restaurátorského zásahu bude svolána konzultační schůzka, na níž bude upřesněn postup prací.
4. Jednotlivé etapy restaurování budou průběžně konzultovány s odborným pracovníkem Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, na stavbě budou konány pravidelné kontrolní dny za účasti odborných pracovníků NPÚ a MěstÚTábor.
5. Práce budou ukončeny řádnou kolaudací, při níž bude odevzdána restaurátorská zpráva, která bude obsahovat kompletní fotodokumentaci postupu restaurování, doklady o použitých technologiích a textový popis prací; 1 výtisk restaurátorské zprávy bude odevzdán k archivaci do NPÚ České Budějovice, 1 výtisk na odbor územního rozvoje MěstÚ Tábor.

Toto rozhodnutí je současně ve smyslu § 14 odst. 3 zák. č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči v platném znění závazným stanoviskem.

Odůvodnění:

Městský úřad ve svém rozhodování vycházel ze žádosti vlastníka nemovitosti, z písemného vyjádření územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, z předloženého restaurátorského záměru a z vlastních archivních materiálů.

Objekt se nachází na území ochranného pásma Městské památkové rezervace Tábor, které bylo prohlášeno Rozhodnutím ONV Tábor dne 20.5.1970 dle § 5 odst. 1 zák.č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách a podle Vyhlášky č. 118/1959 Ú.l. o památkových ochranných pásmech.

Restaurátorské práce budou provedeny na rozsáhlém cyklu malovaných výjevů ze života Panny Marie, Ježíše Krista, který se spolu s výjevem z Písma svatého nalézá na fabionovém stropu lodi, klenbě kněžiště a na stěnách kostela. Jednotlivé výjevy jsou namalovány ve štukových kartuších a volnou plochu mezi nimi pokrývá štukový dekorační akantový rozvilin, ovocných festonů a andálků. Celkem se jedná o 177 malovaných medailonů a cca 660 m² štukové výzdoby; stav maleb je havarijní – povrch obrazů je znečištěný se ztmavými četnými přemalbami, barevná vrstva zpráškovatělá, lokálně odpadávající, spodní partie omítek jsou narušené vztlínající vlhkostí.

Poněvadž se jedná o práce umělecko-řemeslné, může restaurátorský průzkum a restaurátorské práce provádět pouze restaurátor s příslušným oprávněním MK ČR. Vzhledem k rozsahu prací i skutečnosti, že restaurátorský průzkum lze provést v lodi kostela až po postavení lešení, je nutná úzká a průběžná spolupráce restaurátorů s odborným pracovníkem územního pracoviště NPÚ; v rámci těchto konzultací bude upřesněn jak postup odvlhčení zdiva, tak materiálová báze restaurátorských zásahů. Práce budou ukončeny řádnou kolaudací a vypracováním restaurátorské zprávy podle § 10 vyhl. 66/1988 Sb. v platném znění, kterou se provádí zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Pravidelné kontrolní dny konané za účasti pracovníků památkové péče jsou v daném případě základním předpokladem pro zdárný průběh prací z hlediska zájmů státní památkové péče.

Z uvedených důvodů správní orgán rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku.

Příloha 3 – Restaurátorský záměr

Poutní kostel Panny Marie z roku 1701-1704
s ambity a rohovými kaplemi sv. Vavřince, sv. Vojtěcha, sv. Anny a Růžencovou
kaplí
KLOKOTY-TÁBOR

Popis a kulturně-historický význam památky:

Poutní kostel postaven v místech starší tvrze a původního farního kostela zničených v letech 1420-21. Roku 1440 opraven kostel, novostavba kostela podle plánu před rokem 1700. Stavba kostela v letech 1701-04, sakristie s oratořemi 1708. Boční kaple sv. Václava a Josefa z roku 1712-14, ambity s kaplemi z let 1729-30.

Kostel je jednoduší s trojboce uzavřeným presbytářem s bočními sakristiemi a oratořemi a s trojboce uzavřenými kaplemi po obou stranách lodí.

Stávající stav:

Kostel a boční kaple s ambity mají opraveny vnější fasády. Byly zahájeny dílčí restaurátorské práce (výklenková kaple sv. Jana Nepomuckého z roku 1724 a východní brána).

Kostel Panny Marie:

Presbytář a boční kaple sv. Václava a Josefa.

Klenby a špalety oken jsou pokryty bohatou štukovou výzdobou akantových arabesk s andílky a malovanými medailony s figurálními výjevy ze života svatých z roku 1708-1714.

Stávající stav maleb:

Povrch obrazů je ztmavlý (degradovaná fixáž), barevná vrstva uvolněná, odpadávající v šupinkách, lokálně již odpadaná. V minulosti již restaurované, jsou patrné četné, rozsáhlé ztmavlé přemalby. Stav maleb je havarijní.

Poškození štukové výzdoby nelze bez postavení lešení stanovit, ale lze na základě zkušeností z předcházejících restaurování štukové výzdoby kaple sv. Jana Nepomuckého a výzdoby východního vstupu předpokládat podstatné uvolnění štukových prvků a pozdější zásahy (v předcházejících restaurování se jednalo přibližně o 1/3 výzdoby).

Lod' kostela:

Štuková výzdoba stropu lodí s malovanými medailony technikou secco od V. Bartůňka z roku 1892.

Stávající stav:

Povrch maleb je znečištěn, rozsáhlé ztmavlé plochy přemalby. Barevná vrstva zpráškovatělá lokálně odpadaná.

Štuková výzdoba je uvolněná, na omítce, která je silně narušená trhlinami vniklými uvolněním rákosového podbití. Velké plochy omítky stropu jsou poškozené zatečením poškozenou střešní krytinou (v současnosti již opravenou).

Výmalba kostela pravděpodobně ze 70tých let minulého století neodpovídá významu známého poutního místa, spodní partie omítek jsou narušené vzlinající vlhkostí.

Boční kaple sv. Vavřínce, sv. Vojtěcha, sv. Anny a Růžencová:

Štuková výzdoba s malovanými medailony z roku 1720-30. Malby jsou ve stejném stavu jako v presbytáři kostela, tzn. povrch maleb je znečištěn se ztmavými četnými přemalbami. Barevná vrstva lokálně odpadaná. Bohatá štuková výzdoba stropů.

Presbytář-20 medailonů s figurální malbou

8 medailonů s nápisy,

8 malovaných štítů,

okenní špalety-13 medailonů s erby a motivem stromu,

štuková výzdoba stropu a okenních špalet

Vítězný oblouk-7 medailonů s figurálními výjevy,

štuková výzdoba

Kaple sv. Václava a sv. Josefa

27 medailonů s figurálními výjevy, 5 malovaných štítů,

štuková výzdoba stropu a okenních špalet,

Lod' kostela:

9 medailonů s figurálními výjevy,

štuková výzdoba stropu

Sakristie s oratořemi:

10 medailonů s figurálními výjevy,

štuková výzdoba

Kaple sv. Vojtěcha 8 medailonů s figurálními výjevy,

štuková výzdoba stropu

Růžencová kaple-8 medailonů, 8 nápisů (kartuše),

štuková výzdoba stropu

Kaple sv. Anny-15 medailonů s figurálními výjevy,

štuková výzdoba stropu

Kaple sv. Vavřínce-8 medailonů s figurálními výjevy,

štuková výzdoba stropu

Návrh na restaurování:

- 1) Odvlhčení zdiva kostela
- 2) Provedení restaurátorského průzkumu (zjištění původní barevnosti stěn a štukové výzdoby) a zjištění stavu maleb
- 3) Restaurování maleb: Vyčištění, zpevnění omítky, stabilizace barevné vrstvy, sejmutí přemaleb, vytmelení, retuš a konzervace,
- 4) Restaurování štukové výzdoby: Upevnění štukových prvků, sejmutí druhotných vápenných nátěrů, retuš a konzervace. V lodi kostela je štuková výzdoba provedena na rákosové podbití. Omítka je silně narušená trhlinami a bude nutné omítku kotvit k prkenné konstrukci.
- 5) Na základě průzkumu barevnosti stěn provést výmalbu kostela a kaplí.